

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Problematika předávání dětí z pěstounské péče na přechodnou dobu do
dlouhodobé péče**

Bc. Barbora Plojharová

Diplomová práce

Studijní program: Sociální práce se zaměřením na aplikovanou psychoterapii /
kombinovaná forma studia

Vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Praha 2018

Prague College of Psychosocial Studies

The problems of transition of children from the temporary foster care to long- term foster care

Bc. Barbora Plojharová

The Diploma Thesis

Degree program: Social work with focus on communication/ applied psychotherapy/
combined study program

Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Hana Hejná

Prague 2018

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Podpis

Anotace

Tato diplomová práce se věnuje pěstounské péči na přechodnou dobu, zejména pak problematice předávání dětí z pěstounské péče na přechodnou dobu do jiné formy dlouhodobé péče. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část diplomové práce pojednává o rodině, vývoji dětí v náhradní rodinné péči, formách náhradní rodinné péče, blíže se pak věnuje pěstounské péči na přechodnou dobu, jejím právním ukotvením a službám, které jsou pěstounům na přechodnou dobu poskytovány.

Praktická část práce pak byla vedena formou kvalitativního výzkumu pomocí strukturovaného rozhovoru s pěstouny na přechodnou dobu. Pomocí těchto rozhovorů a jejich analýze se podařilo zjistit, jak pěstouni na přechodnou dobu prožívají proces předávání dětí do biologické rodiny, případně jiné formy náhradní rodinné péče, jaké je dle pěstounů nejnáročnější období samotného předávání a jak by pěstounům mohly v tomto procesu pomoci doprovázející organizace.

Klíčová slova

Pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, OSPOD, rodina, doprovázející organizace, předávání

Abstract

This diploma thesis is focussed on the temporary foster care, especially the problems of transition of children from the temporary foster care to another form of the care. The thesis is divided into the theoretical part and the practical part. The theoretical part deals with the family, the development of children in the substitute family care, the forms of substitute family care, more specifically it deals with the temporary foster care, its legal support and services which are provided for the temporary foster parents.

The practical part was led by the form of qualitative research with the aid of structured dialogue with the temporary foster parents. With the help of these dialogues and their analysis it was able to find how the temporary foster parents experience the process of transition of children to the biological family or another form of substitute family care. It was also able to find which period of transition is the most complicated and how it would be possible to provide aid by the supporting organizations.

Key words

Foster care, temporary foster care, Authority for Social and Legal Protection of Children, family, supporting organizations, transition

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat paní PhDr. Haně Hejné za její odborné rady, ochotu a čas, který mi poskytla při vedení mé diplomové práce. Ráda bych také poděkovala všem respondentům, za ochotu poskytnout mi rozhovor a podělit se mnou o všechny důležité informace.

Obsah

Úvod.....	1
1 RODINA A DÍTĚ.....	2
1.1 Rodina.....	2
1.1.1 Funkce rodiny.....	2
1.1.2 Typy rodiny.....	3
1.2 Dítě.....	4
1.2.1 Psychický vývoj dětí.....	5
1.2.2 Domov dítěte.....	7
1.2.3 Děti ohrožené domácím prostředím.....	8
2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE.....	10
2.1 Organizace náhradní rodinné péče.....	10
2.1.1 Adopce (osvojení).....	10
2.1.2 Ústavní péče.....	11
2.1.3 Péče jiné osoby než rodiče.....	11
2.1.4 Pěstounská péče.....	12
3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU V ČR.....	15
3.1 Právní ukotvení pěstounské péče na přechodnou dobu.....	15
3.2 Dávky pěstounské péče.....	18
3.2.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte.....	18
3.2.2 Odměna pěstouna.....	19
3.2.3 Příspěvek při převzetí dítěte.....	20
3.2.4 Příspěvek na zakoupení motorového vozidla.....	21
3.2.5 Příspěvek při ukončení pěstounské péče.....	21
3.3 Evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.....	21
3.4 Osobnost pěstouna.....	22

3.4.1	Motivace k pěstounské péči	23
3.5	Důvody a způsoby umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu	24
3.5.1	Výběr vhodné pěstounské rodiny	26
3.5.2	Činnost OSPOD při předávání dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu	27
3.5.3	Dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu	29
4	Pěstounská péče na přechodnou dobu v zahraničí	31
4.1	Slovensko	31
4.2	USA (Jižní Karolína).....	32
•	Pěstounská péče pro mladistvé (Youth Foster Family Care)	32
•	Vytváření sociálních sítí (Networking)	33
•	Podpůrný systém pěstounů (Foster Care Provider Support System)	33
•	Alternativa ústavní péče (Residential Treatment Alternatives)	33
•	Umístění celé rodiny (Whole Family Placement)	33
4.3	Dánsko.....	34
4.4	Velká Británie	36
•	Respitní (úlevná) pěstounská péče (Respite care).....	36
•	Azylová či nouzová pěstounská péče.....	36
•	Krátkodobá pěstounská péče.....	36
•	Střednědobá pěstounská péče.....	37
•	Dlouhodobá a trvalá pěstounská péče	37
•	Soukromá pěstounská péče	37
4.5	Západní země (Francie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko)	37
5	Doprovázení a služby pro pěstounské rodiny	39
5.1	Základní nabídka služeb doprovázení	40
5.2	Povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče.....	41
5.3	Pomoc při zajišťování kontaktu dítěte s jeho vlastní rodinou.....	42
5.4	Doprovázející organizace pro pěstounské rodiny v Plzeňském kraji.....	43

6	PRAKTICKÁ ČÁST	45
6.1	Metodologie výzkumu	45
6.1.1	Cíl výzkumu.....	45
6.1.2	Výzkumné otázky	46
6.1.3	Výzkumný soubor.....	46
6.1.4	Stručná charakteristika jednotlivých respondentů	46
6.1.5	Etická stránka výzkumu.....	47
6.1.6	Výzkumná metoda	48
6.1.7	Zpracování dat	48
6.1.8	Reflexe vlastní zkušenosti s tématem výzkumu	49
6.2	Vyhodnocení výzkumu	49
6.2.1	Výběr doprovázející organizace	49
6.2.2	Hodnocení služeb a spolupráce s doprovázející organizací.....	51
6.2.3	Proces předávání dětí do zpět do rodiny, jiné formy náhradní rodinné péče, případně do péče ústavní.....	52
6.2.4	Podpora doprovázející organizací v období předávání dětí a v období po předání 56	
6.2.5	Problémy, se kterými se pěstouni v období předávání setkávají.....	58
6.3	Výsledky výzkumu.....	58
6.3.1	Odpověď na výzkumné otázky	59
6.4	Diskuze.....	61
7	Závěr	63

Úvod

V Úmluvě o právech dítěte stojí, že každé dítě má právo vyrůstat se svými rodiči. Bohužel ne každé dítě má to štěstí, že je mu tohoto práva dopřáno. Ne každé dítě má své rodiče, se kterými by mohlo vyrůstat. V současné době žije v české republice asi 20 000 dětí, které vyrůstají mimo svoji biologickou rodinu. To však nic nemění na tom, že i tyto děti mohou vyrůstat ve šťastné rodině, byť to nebude jejich biologická rodina. I náhradní rodina může dítěti poskytnout kvalitní zázemí a výchovu, která je důležitá pro jeho budoucí život. Z tohoto aspektu je podle mne lepší, když dítě vyrůstá ve fungující rodině, byť náhradní, než kdyby vyrůstalo v biologické rodině, kde mu výchova a milující zázemí nebude dopřáno.

Je ale důležité se na tuto problematiku dívat také očima náhradních rodičů. Přijmout do své rodiny „cizí“ dítě je určitě pro mnoho rodičů to nejtěžší rozhodnutí, které v životě učiní, bez ohledu na to, jestli již mají své vlastní děti či nikoliv. Motivace lidí k poskytnutí náhradní rodinné péče je různá. Může jít o páry, které nemohou mít své vlastní děti, o rodinu, která již děti má, ale chce pomoci dětem žijícím v ústavech, může jít také o adopci v rámci rodiny. Důležitým článkem v tomto procesu je bezpochyby také takzvaná Pěstounská péče na přechodnou dobu. V praxi tato péče probíhá tak, že pěstouni na přechodnou dobu dostanou do péče dítě na dobu nezbytně nutnou k tomu, aby došlo v biologické rodině k takovému zlepšení, že se dítě bude moci vrátit domů, případně, než se vyřeší některá z forem náhradní rodinné péče. K tomuto kroku se Orgán sociálně právní ochrany dětí, případně jiné pověřené instituce uchylují hlavně v případech, kdy děti nemají ve svém okolí jinou blízkou osobou, která by byla schopna a ochotna o dítě pečovat (jde hlavně o prarodiče, tety a podobně). A právě Pěstounské péči na přechodnou dobu se věnuji v praktické části diplomové práce. Byť je pro dítě určitě období v Pěstounské péči na přechodnou dobu náročné, o to náročnější je z mého pohledu pro samotné pěstouny. Setkávají se s mnoha dětmi, které se nacházejí v různých životních situacích a jsou s nimi právě v těch nejtěžších chvílích. Myslím, že ve většině případů bývá pro pěstouny složité najít si k dětem cestu a sblížit se s nimi a ve chvíli, kdy se tak stane, jsou děti z této rodiny vráceny domů, případně poslány do jiné rodiny.

1 RODINA A DÍTĚ

Ještě předtím, než se budeme věnovat náhradní rodinné péči, je potřeba věnovat se dvěma nejzákladnějším pojmům, se kterými náhradní rodinná péče souvisí, jde o rodinu a dítě.

1.1 Rodina

V odborné literatuře se můžeme setkat s mnoha definicemi rodiny, ať už jde o definice z pohledu psychologie, sociální práce, pedagogiky nebo mnoha dalších oborů. Také různé oblasti jedné vědy přistupují k pojmu rodina rozdílně. I pokud bychom se omezili například pouze na psychologické pojetí, nalezneme různé definice rodiny podle různých systémových přístupů (psychoanalýza, behaviorismus). Já zde uvádím několik definic, které mi připadají nejjasnější a nejvýstižnější.

Například v pedagogickém slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 2003) se uvádí, že rodina je nejstarší společenskou institucí, která by měla plnit nejen základní funkce, ale také vytvářet klima vhodné pro formování vztahů, postojů a hodnot. Klima, v němž jedinec získává základy životního stylu, etiky a dalších návyků, které jsou důležité pro další život jedince.

Další definice uvádí, že prvním a základním životním prostředím člověka, ve kterém najdeme také odraz stavu historické doby a úroveň společnosti. Důležitý je také její význam. Rodina jako taková je pro dítě nezastupitelná. Dítě se do rodiny rodí a od svých rodičů získává genetickou výbavu. Mimo jiné má také důležitý vliv na vývoj dítěte, na rozvoj jeho osobnosti v nejranějším období dítěte a to v oblasti tělesné, duševní i sociální. Rodina se aktivně podílí na socializaci dítěte a dítě si díky ní uvědomí svoji roli ve společnosti (Kopecká, 2011).

1.1.1 Funkce rodiny

Až do 18. století byla rodina v Evropě společenstvím, které se o svoje členy staralo, zajišťovalo je ekonomicky a poskytovalo jim péči v době nemoci, ve stáří a také se snažilo poskytnout jim co možná nejlepší vzdělání. O rodině se nevedly žádné významné diskurzy, neboť šlo o prostředí, které bylo naprosto samozřejmé. Také bylo téměř nemožné bez rodiny přežít. Původní funkce rodiny se ale postupně tenčily a slábly, i když nikdy úplně

nezmizely. V období 19. století začal v Evropě přebírat tradiční funkce hlavně sociální stát (Matoušek, Pazlarová, 2010). V současné době má rodina hlavně tyto funkce:

- a. **Biologicko-reprodukční** – Tato funkce má za úkol plození potomků a uspokojování sexuálních potřeb.
- b. **Ekonomická** – Členové rodiny jsou zapojeni do výrobní i nevýrobní sféry tím, že vykonávají nějaké povolání a zároveň je rodina velmi významným spotřebitelem, na němž je závislý trh. Rodina jako systém také činí mnoho rozhodnutí, která se týkají výdajů, investic a využití materiálních a finančních prostředků.
- c. **Socializačně-výchovná** – Díky této funkci se jedinci učí, kde je jejich místo ve společnosti a zařadit se do společnosti je pro ně jednodušší. Rodiče předávají dětem hodnoty a rodinné zásady, empatii, učí je regulovat svoje chování a emoce.
- d. **Emocionální** – Zajišťuje uspokojování citových potřeb všech svých členů, jde o vědomí jistoty, lásky, uznání, bezpečí a jistoty.
- e. **Rekreační, relaxační a zábavná** – rodina dává svým členům možnost trávení smysluplného volného času, relaxaci, odpočinek a pozitivní emoční zážitky. I když se tyto aktivity týkají všech členů rodiny, asi nejdůležitější význam mají pro děti (Kopecká, 2015).

1.1.2 Typy rodiny

Typy rodiny můžeme rozdělovat podle dvou aspektů, tedy podle úplnosti nebo podle funkčnosti. Nejprve se podíváme na hledisko úplnosti:

- a. **vlastní formálně úplná rodina** – oba rodiče jsou vlastní, děti také
- b. **formálně úplná rodina** – jeden z rodičů v rodině je vůči dítěti nevlastní
- c. **formálně neúplná rodina** – jsou to rodiny, kdy se dítě narodilo svobodné matce, jeden z rodičů zemřel nebo jsou rodiče rozvedeni a dítě žije jen s jedním z rodičů
- d. **neformálně úplná rodina** – v tomto typu rodiny nejsou rodiče oddáni, ale jinak plní všechny funkce rodiny
- e. **neformálně neúplná rodina** – rodiče spolu nežijí, nejsou však rozvedeni

Hledisko funkčnosti:

- a. **Funkční** (nekónická či eufunkční rodina) – Tato rodina disponuje dobrými vztahy, děti mají dobrou výchovu a zajištěn dobrý vývoj. Je zde vhodná komunikace,

rodiče i děti spolu hovoří a plánují do budoucna. Rodiče mají zájem o dobrou budoucnost a uplatnění svých dětí.

- b. **Problémová** – Takováto rodina má sice potíže, ale tyto potíže ještě neohrožují vývoj dítěte. Většinou jde o přechodné narušení mezilidských vztahů nebo o tíživou ekonomickou situaci (např. matky s dětmi po rozvodu, ztráta zaměstnání některého z rodičů, vážná nemoc člena rodiny a podobně). Rodina je obvykle schopna zvládnout tuto situaci sama, případně s pomocí okolí.
- c. **Dysfunkční** – Rodina je problémová a neplní adekvátně některé ze svých funkcí. Rodiče v takovéto rodině nejsou schopni zajistit vývoj dítěte a jeho potřeby. Jde o rodiny, kde došlo k závažnému narušení vztahu mezi rodiči, případně o rodiny, ve kterých se objevují závislosti. Rodina může mít finanční problémy, nevhodné bydlení, rodiče nejsou schopni nést odpovědnost za rodinu a nejsou schopni si sami pomoci.
- d. **Afunkční** – Rodina, která neplní ani ty nezákladnější funkce a úkoly rodiny. Děti jsou zásadně ohroženy a je více než nutné jim zajistit péči v jiném prostředí. Takovýchto rodin není v naší společnosti mnoho, ale pokud se takováto rodina objeví, je důležité rychle zasáhnout a chránit zájmy dítěte.

(Kopecká, 2015).

Osobně si myslím, že pokud se podíváme na typy rodiny, setkáme se v dnešní době s obrovským počtem neúplných rodin. Velmi častý model je dnes také formálně úplná rodina, což je klasický model toho, kdy si jeden z rodičů najde nového partnera, který pak s nimi žije ve společné domácnosti. A právě rozvodovost rodičů je jedna z věcí, která nejvíce ohrožuje fungování rodiny. Rozvod pak úzce souvisí se změnou funkčnosti rodiny, kdy pokud je narušen vztah mezi rodiči, velmi často dojde také k narušení vztahu mezi rodiči a dětmi. Když mluvím o změně funkčnosti rodiny, tedy o tom, že rodina se stává dysfunkční, je důležité zmínit, že na to může mít vliv i ekonomická situace rodiny, kdy nedostatek financí a zadluženost rodiny je další z problémů, kterým je v současné době rodina, alespoň dle mého názoru, ohrožena.

1.2 Dítě

Období dětství není obecně jasněji definován. V některých oblastech a vědách se za počátek dětství považuje narození, jiné oblasti zase za dítě (nenarozené dítě) považují i

plod. Někdy je dětství popisováno až do dosažení dospělosti, jindy se do dětského věku již nezapočítává fáze dospívání, tedy adolescence a puberta. V právu pak bývá termínem „dítě“ označován celoživotní příbuzenský vztah vůči rodičům.

V mezinárodních úmluvách o ochraně práv dětí (např. Úmluva o právech dítěte) i v některých navazujících vnitrostátních předpisech se však mnohdy termín dítě používá k věkovému vymezení, zpravidla osob do dovršení 18 let věku (cs.wikipedia.org).

1.2.1 Psychický vývoj dětí

Abychom měli představu toho, jak náročné je pro pěstouny pečovat o dítě v různých věkových obdobích, zařadila jsem také kapitolu, která se věnuje psychickému vývoji dítěte, a to od narození, do období školního věku. Psychický vývoj dítěte probíhá během celého dětství. Dětství si pro následující kapitolu vymezíme na období novorozenecké, kojenecké, batolecí, předškolní a školní věk dítěte.

Jako první je tedy **novorozenecké období**. Jde o období prvního měsíce života dítěte, kdy je dítě vybaveno pouze základními reflexy. Dítě dokáže přijímat první podněty, nejdůležitější pro základní orientaci v prostředí je pro něj zrak. Pro další úspěšný všestranný rozvoj je velmi důležitý také dotyk. Rozvoj novorozeněte je spojen hlavně se sociální interakcí, v prvních hodinách jde o kontakt s matkou, který se rozvíjí hned od prvních hodin života dítěte (Vágnerová, 2012).

Dalším obdobím je **období kojenecké**, které trvá až do jednoho roku dítěte. Dítě je otevřené vůči okolnímu světu, díky živým a odpovídajícím podnětům z okolí, se dítě učí, jak dále rozvíjet své schopnosti a získává také první zkušenosti, vnímá reálný život kolem něj. Jde o dobu senzomotorického rozvoje, kdy hraje hlavní roli vnímání a rozvoj motoriky. Za předpokladu správného a dobře fungujícího sluchu se rozvíjí také řeč. Dítě dokáže již po čtyřech měsících vydávat určité zvuky. Kolem jednoho roku již dítě umí jednoduchá slova. V rámci socializace se dítě rozvíjí hlavně prostřednictvím mezilidských vztahů. Přibližně v půl roce si již dítě začíná uvědomovat známé a cizí lidi. Matka je pro dítě velice důležitou osobou, která mimo jiné uspokojuje u dítěte potřebu lásky a bezpečí. Dítě si postupně začíná uvědomovat sebe sama, uvědomuje si svoji vlastní existenci. Začíná také využívat svoji schopnost motoriky, postupný vývoj je však u každého dítěte individuální. Kolem jednoho roku by již dítě mělo zvládat samostatné krůčky (Vágnerová, 2012).

Batolecí věk se označuje do období tří let věku. Hlavním znakem je osamostatňování se z různých vazeb. Dítě se začíná více pohybovat po prostoru, nebojí se vzdálit dále od matky. Velmi rychle se rozvíjí také slovník dítěte, dokáže již vyjádřit krátké věty. V tomto období se také objevuje negativismus jako projev vůle malého dítěte. Jde o potřebu sebeprosazování, dítě zjišťuje své hranice a možnosti, které má. I nadále se rozvíjí komunikace jako způsob důležitého sociálního kontaktu ve společnosti. Dítě se dále učí hlavně nápodobou, nebo identifikací, ztotožněním se s někým (Vágnerová, 2012).

Jako **předškolní věk** je označováno období do 6 let věku dítěte. Nejdůležitějším rysem tohoto období je aktivita a vlastní iniciativa dítěte. Dítě se učí přijímat určité normy a pravidla, považuje ze správné to, co přináší odměnu. Identita dítěte se rozvíjí na základě hodnocení ostatních osob, hlavně rodičů nebo v našem případě i pěstounů. Rozvíjí se i vztahy dítěte s dalšími osobami mimo rodinu, jako jsou například spolužáci, učitelky a podobně. Dítě dokáže vyjádřit svůj vlastní názor. V tomto období dochází k velice důležitému kroku, kterým je nástup do školy. Dítě získává řadu nových rolí, dále se rozvíjí v rámci třídy jeho sociální chování a jednání (Vágnerová, 2012).

Školní věk se dělí na raný školní věk (6-9 let), střední školní věk (6-12 let) a starší školní věk, který trvá až do 15 let. Myšlení jako takové je ve fázi konkrétních a logických operací, dítě dokáže respektovat zákon logiky a reality. Myšlení je vyspělejší, dítě dokáže věci chápat z různých hledisek, také z hlediska změny daného objektu. Chápe vztahy mezi písmeny a jejich pojmenováním, dokáže pracovat s číselnými pojmy. Okolo sedmi let věku již zná pojem času, rozezná například rozdíl mezi – dříve a později. Dítě také zná více možností učení a využívá tu, která mu nejlépe vyhovuje. Dítě vstupuje do další fáze socializace. Ta probíhá postupně, další z jejích fází je právě nástup dítěte do školy. Zde získává další role a to bez ohledu na to, zda se mu to líbí, nebo ne. Dále se rozvíjí komunikace dítěte. Dítě umí komunikovat různými způsoby, jinak komunikuje se svými spolužáky, jinak s učitelem, jinak s rodiči nebo s pěstouny. S tímto souvisí fakt, že dítě musí ve škole a v pěstounské péči dodržovat určitá pravidla, akceptovat různé dané normy (Vágnerová, 2012).

Vývoj různých psychických vlastností a funkcí je závislý na mnoha různých faktorech, které nemusí být vždy stejně významné. Psychický vývoj není většinou plynulý a rovnoměrný, jeho průběh je vždy individuálně specifický. U dětí v náhradní rodinné péči se často setkáváme s tím, že absence adekvátní rodinné péče v útlém věku má negativní

vliv na vývoj dětské osobnosti. Nedostatek podnětů, které jsou pro dítě důležité, nepříznivě ovlivňuje osobnost dítěte, které citově i podnětově strádá a to se projevuje v jeho prožívání, uvažování i chování. Důsledky tohoto strádání mohou být značně variabilní z hlediska jejich charakteru i závažnosti. Důležitým faktorem je i délka pobytu dítěte v nepodnětném prostředí a jeho příchod do náhradní rodiny (Vágnerová, 2012).

1.2.2 Domov dítěte

Domov je jednou z hlavních podmínek šťastného dětství. A šťastné dětství je naopak jednou z podmínek pro zdravý vývoj osobnosti. Co ale domov pro dítě znamená?

Z psychologického hlediska je to místo, kde se dítě cítí bezpečně, kde se může ukrýt před okolním světem, který je pro dítě neznámý a nebezpečný. Jsou tu osoby, se kterými se dítě cítí dobře a v bezpečí, jsou tu rodiče, prarodiče a sourozenci. K druhé charakteristice domova patří, že domov je místo, kde je dítěti dobře. Nejen, že se tam cítí v bezpečí, ale je to zároveň místo, kde může objevovat různé věci, je to místo radosti, štěstí, i splněných přání. A v neposlední řadě je domov také tam, kde má dítě své místo. Nejen ve smyslu nějakého koutku na hraní a třeba postele, ale především své místo společenské. Je to právě domov, který vytváří hodnotu našeho „já“, naší společenské hodnoty. Zde se tvoří naše „svědomí“, které si odnášíme a které nás doprovází na cestách po celý zbytek života (Matějček, 1986).

Domov utváří a formuje mnoho vlastností a schopností dítěte, které v tomto prostředí vyrůstá a to hlavně z toho důvodu, že určuje, co bude ceněno a co bude považováno za zbytečné. Rodina je pro dítě nejvýznamnějším prostředím, které by mělo sloužit jako citové zázemí. U dětí, které jsou v náhradní rodinné péči je však obtížné si k náhradním rodičům vytvořit citový vztah. Proces, kdy je utvářen vztah s náhradními rodiči respektive pěstouny je různorodý a trvá různě dlouho, než tento vztah dosáhne uspokojivé úrovně. Důvodem je hlavně fakt, že děti, které delší dobu vyrůstaly v deprivacích podmínkách, se k cizím a blízkým lidem chovají téměř stejně. Nejde jen o projev nejistoty, jde i o naučený vzorec chování vyplývající z jejich života v ne zcela standardních podmínkách (Vágnerová, 2012).

Z tohoto všeho jasně vyplývá, že domov tvoří hlavně lidé. Jsou to zpravidla rodiče, ale i mnozí další. A právě lidé, mohou domov také zničit. Ne všechny děti mají takový domov, jaký byl popisován výše, a ne všichni rodiče jsou takoví rodiče, jací by měli být.

1.2.3 Děti ohrožené domácím prostředím

Děti, které jsou ohrožené rodinným prostředím, jsou ty děti, které nějakým způsobem fyzicky nebo psychicky ohrožují lidé z jejich blízkého sociálního okolí. Nejčastěji se tedy jedná o příslušníky rodiny dítěte. V rámci rodinné patologie můžeme nalézt hned několik forem neadekvátního působení na dítě. Jde ale hlavně o sexuální zneužívání, zanedbávání a týrání.

Týrání dětí má mnoho forem. Nejčastější formou týrání je týrání tělesné (surové bití rukama, pěstí, opaskem, prutem, gumovou hadicí a jinými předměty, kopání, mlácení hlavou o zeď, trhání vlasů, pálení cigaretou, popálení o rozpálená kamna či jiný spotřebič, opaření, svazování, topení, dušení, prudké třesení s malým dítětem, házení s ním do postýlky či po místnosti a odpírání stravy). Za týrání se považuje i opomenutí osobní péče, k níž byl pachatel povinen, jestliže svěřená osoba nebyla vzhledem ke svému věku schopna sama se o sebe postarat – např. zanedbání hygieny dítěte s následkem těžkých opruzenin, neposkytování dostatečné a přiměřené stravy apod. (www.fod.cz).

1.2.3.1 Tělesné týrání

Tento druh násilí lze dělit na týrání aktivní povahy zahrnující všechny akty násilí na dítěti (bití, popálení, opaření), a pasivní povahy, do kterého patří záměrné opomenutí v péči o dítě, které vyústí v jeho poranění, či může končit i smrtí. Zahrnuje vedle hrubého útoku na dítě, jehož důsledkem je tělesné zranění, trvalé poškození dítěte nebo dokonce úmrtí dítěte, také pravidelně užívané tělesné trestání dítěte užívané jako převažující výchovný prostředek (www.fod.cz).

1.2.3.2 Psychické týrání

Může mít formu slovních útoků na sebevědomí dítěte, jeho opakované ponižování nebo odmítání. Také vystavování závažným domácím konfliktům, násilná izolace či šikanózní kontroly mohou působit citové ohrožení. Psychické týrání obsahuje složku aktivní, kdy se nepříznivá činnost dítěti děje, a složku pasivní, která spočívá v absenci něčeho, co by správně mělo dítě mít. Psychické týrání je nejrozšířenějším druhem týrání vůbec, je však bohužel zároveň nejhůře rozpoznatelným. Tato skutečnost činí značné problémy nejenom při diagnostice samé, ale i při důkazním řízení soudním (www.fod.cz).

1.2.3.3 Sexuální zneužívání

Je bohužel v současné době často se vyskytujícím jevem. Jak již bylo uvedeno výše, zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Zneuživatel tak může být rodič, příbuzný, přítel, či pro dítě cizí osoba. Sexuální zneužití můžeme dělit na zneužití bez tělesného kontaktu (tzv. bezdotykové) a s tělesným kontaktem (tzv. dotykové) (www.fod.cz).

1.2.3.4 Zanedbávání

Zahrnuje všechny škodlivé formy „ne-péče“ o dítě, se všemi nepříznivými důsledky pro jeho život a vývoj jak v oblasti tělesné, tak i psychické a emocionální. Zanedbáním se na rozdíl od deprivace rozumí následky nedostatku výchovy v prostředí socioekonomicky nízké úrovně; zanedbané dítě vyrůstá obvykle v jednoduchém, primitivním prostředí, s nedostatečnou hygienou, bez vhodných vzorů vyspělého chování, nechodí řádně do školy a nemá příležitost rozvinout svůj psychický potenciál (www.fod.cz).

Pro děti je takovéto chování ze strany rodičů velmi zraňující a to hlavně z toho důvodu, že jejich jednání nechápou. Často neví, čím se provinili, proč jsou trestáni, proč se k nim rodiče takto chovají. Děti si většinou také nedokážou samy přivolat pomoc. Jednak to může být z důvodu studu, jednak proto, že pomoc je závislá na pomoci další dospělé osoby a právě dospělá osoba dítě zklamala, proto jí již nedůvěřuje. Týrání a zneužívání dětí je také jeden z nejčastějších důvodů, proč bývají děti umístovány do náhradní rodinné péče, které se budu věnovat v následující kapitole.

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

„Náhradní rodinná péče (dále jen NRP) je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce (osvojení) a pěstounská péče“. (Matějček, 1999, str. 31)

V současné době žije v České republice asi 1% (přibližně 20.000) dětí, které nemají to štěstí, že mohou vyrůstat ve vlastní rodině, ale pouze 2% z těchto dětí jsou úplní sirotci. Ostatní děti z této skupiny, tedy zbylých 98% svoji rodinu má, ta se o ně ale z nejrůznějších důvodů nemůže nebo nechce starat. Tyto děti jsou potom vychovávány v rámci některé z forem NRP, které budou popisovány dále. (Matějček, 1999).

2.1 Organizace náhradní rodinné péče

2.1.1 Adopce (osvojení)

„Osvojení a adopce mají stejný význam, jsou to synonyma. Adoptivní rodiče přijímají dítě, jako by bylo jejich vlastní, přijímají s ním zároveň od biologických rodičů jejich práva a povinnosti. Jednoduše – jako by se jim dítě narodilo“. (Neckář, 2009, str. 3)

Právní zakotvení adopce nalezneme v zákonu č. 94/1963 Sb. o rodině ve znění pozdějších předpisů. Při osvojení přijímá jednotlivec nebo manželé opuštěné dítě za vlastní a mají vůči němu stejná práva a povinnosti, jako kdyby byli jeho praví rodiče. Při osvojení vzniká mezi dětmi a náhradními rodiči stejný vztah jako mezi biologickými rodiči a vlastními dětmi, tedy i vztah s příbuznými osvojitelů a dětmi je příbuzenský. Dítě také získává příjmení náhradních rodičů. O adopci rozhoduje soud, ale před tímto rozhodnutím musí uplynout minimálně tři měsíce, kdy adoptivní rodiče pečují o dítě zcela na své náklady.

Dle § 840 Občanského zákoníku může být adopce zrušena v případě, jsou-li pro to důležité důvody. Soud může osvojení zrušit na návrh osvojitelle nebo osvojence, v případě, že návrh podá jeden z nich, může se druhý k návrhu připojit. Po uplynutí lhůty tří let od rozhodnutí o osvojení však již osvojení zrušit nelze. Výjimkou jsou případy, kdy je osvojení v rozporu se zákonem. Dle § 841 zaniká zrušením osvojení poměr vzniklý osvojením, včetně povinností a práva z tohoto poměru vyplývající. Dále se obnovuje příbuzenský poměr, který měl osvojenec před osvojením. Majetková práva a povinnosti osvojence, které vznikli před zrušením osvojením, nejsou zrušením osvojení dotčeny. V § 842 je uvedeno,

že po zrušení osvojení se osvojenci vrací příjmení, které měl před osvojením. Pokud si však osvojenec chce ponechat příjmení osvojitelů, může být příjmení ponecháno (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů).

2.1.2 Ústavní péče

K ústavní péči se přistupuje zpravidla v případech, kdy rodina v péči o dítě naprosto selhává a kdy není možné přistoupit k osvojení či jiné náhradní rodinné péči. Přesto je nezbytné zajistit dítěti adekvátní náhradní výchovné prostředí. V tomto případě se můžeme, zpravidla dočasně, uchýlit k některému kolektivně výchovnému zařízení.

Dle § 971 Nového občanského zákoníku se k ústavní péči přistupuje v následujícím případě: *„Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídit ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osoby“.*

2.1.3 Péče jiné osoby než rodiče

V případě, že má o dítě pečovat jiná osoba než rodiče, musí být splněna podmínka zájmu dítěte, fyzická osoba musí poskytovat záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte musí tato osoba souhlasit. Soud má právo stanovit rodičům vyživovací povinnost.

Při výběru vhodné osoby dává soud přednost zpravidla příbuznému dítěti. Dítě může být rovněž svěřeno do společné výchovy manželů, v případě, že jeden z manželů zemře, zůstává dítě ve výchově manžela druhého. Rozvodem však společná výchova manželů zaniká. Rozvodu manželství musí předcházet úprava práv a povinností manželů k dítěti. Pokud chce soud svěřit dítě do výchovy jednomu z manželů, může tak učinit pouze se souhlasem druhého manžela. Tohoto souhlasu není třeba, jestliže druhý z manželů není plně způsobilý k právním úkonům nebo je-li opatření souhlasu spojeno s těžko překonatelnou překážkou (www.pravonadetstvi.cz).

2.1.4 Pěstounská péče

Pěstounskou péčí upravuje zejména Občanský zákoník, konkrétně Zákon č. 89/2012 Sb., – Oddíl 2 – Pěstounství a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí.

Jde o zvláštní formu náhradní rodinné výchovy, která je zřízena a kontrolována státem. Pěstounská péče zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte, ale také finanční odměnu pro pěstouny, kteří se dítěte ujali. Tak jako u adopce bývá dítě svěřováno do péče manželskému páru, případně jednotlivci. Pěstouni mají právo rozhodovat o každodenních a běžných věcech dítěte, k výkonu důležitých a mimořádných záležitostí ale žádají o souhlas biologické rodiče, případně za ně rozhodnutí vykonává soud. Soud má rovněž právo pěstounskou péčí v době jejího trvání zrušit. V době trvání pěstounské péče není vyloučen kontakt dětí s jejich biologickými rodiči. Pokud rodiče nejsou zbaveni rodičovských práv, zůstává jim právo rozhodovat o nejdůležitějších otázkách v životě jejich dítěte, jako je například volba povolání, stěhování, cesta do zahraničí a podobně (Matějček, 1999).

Pokud přichází do pěstounské péče dítě, které je již ve věku, kdy může její obsah samo posoudit, je důležité zajistit také jeho vyjádření. V praxi se můžeme setkat se dvěma typy pěstounské péče. Jedním z nich je pěstounská péče individuální, která probíhá v běžném rodinném prostředí. Druhým typem je skupinová pěstounská péče, která probíhá buď v SOS dětských vesničkách, případně ve zvláštních zařízeních pro výkon pěstounské péče. Pěstounská péče poskytuje náhradní rodinné prostředí dětem, jestliže:

- a. nemohou z jakéhokoliv důvodu vyrůstat v prostředí své biologické rodiny
- b. ústavní péče ohrožuje zdravý vývoj dítěte
- c. nemohou být z právních, psychologických, zdravotních, sociálních a dalších důvodů svěřeny do osvojení

Žadatelů o pěstounskou péči je v ČR nedostatek. Nejsou výjimkou ani rodiny, které mají v pěstounské péči více dětí najednou. Svěření dětí do péče jiným osobám, než biologických rodičů, se využívá spíše ke krátkodobému řešení situace. Dochází k tomu hlavně v případech, kdy ani jeden z rodičů není schopen zajistit adekvátní výchovu dítěte a výchova v náhradní rodině je v zájmu dítěte (Matějček, 1999).

2.1.4.1 Poručenská péče

V případě, že ve starším školním věku dítěte jeho rodiče zemřou nebo jsou případně zbaveni rodičovské zodpovědnosti (souhlas rodičů s osvojením dítěte, které do této doby nevyrůstalo v péči jiné fyzické osoby, je spíše výjimkou) nebo v případě, že rodiče pozbyli způsobilosti k právním úkonům, je možnost využít jednu zvláštní formu pěstounské péče a to sice poručenkou péči. Tento institut byl vnesen do našeho práva novelou zákona o rodině, která vyšla v platnost v srpnu roku 1998. Poručník se stává zákonným zástupcem dítěte, ale nevzniká mezi nimi ze zákona takový poměr, jako mezi rodiči a dětmi. Pokud poručník přímo vykonává péči o dítě, má on i dítě nárok na hmotné zabezpečení, stejně jako v případě klasické pěstounské péče (Gabriel, Novák, 2008).

Poručník je povinen podávat soudu zprávy o osobně poručence, o jeho vývoji a prospívání a to zpravidla jednou ročně. Pokud chce ale poručník rozhodovat o důležitých věcech, které se týkají poručence (volba povolání, změna státního občanství, vycestování ze země, změna příjmení či důležité lékařské úkony) nežádá o schválení biologické rodiče, ale soud (Gabriel, Novák, 2008).

2.1.4.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu (dále jen PPPD) je od roku 2006 ustanovena v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí. V praxi však tento institut nebyl v minulosti dlouho využíván a to z důvodu počátečních obav. Je pravdou, že začátky v PPPD bývají opravdu těžké, na druhou stranu jde však o úžasný nástroj, který nám zákon poskytuje a který nám umožňuje najít alternativu k pobytům dětí v ústavní péči (Nožířová, 2012).

Dalším důvodem, proč PPPD v počátcích nefungovala, mohla být také neinformovanost o její existenci a to jak v případě soudců, tak i v případě sociálních pracovníků, ale i dalších odborníků. Objevovaly se také argumenty, že institut PPPD je zbytečný, protože samotná pěstounská péče má de facto přechodný charakter, jelikož rodina může být úspěšně zasanována a dítě se do ní může vrátit. Tento argument je samozřejmě z části pravdivý, z praxe je ale známo, že pro děti, pro které měl být pobyt v ústavní péči jen krátkodobý (např. rodiče ve výkonu trestu aj.) se alternativy nehledaly. Průlom v PPPD nastal až v roce 2009, kdy byl spuštěn projekt Narodit se do rodiny, jehož autory byli manželé Alžběta a Vratislav Hláskovi (Nožířová, 2012).

Pěstounská péče na přechodnou dobu je předmětem mé diplomové práce, proto se jí budu ještě podrobně věnovat v následující kapitole.

3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU V ČR

Institut pěstounské péče na přechodnou dobu byl v České republice uzákoněn v roce 2006. Smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu je, aby děti, které byly odebrány z rodiny, nemusely do ústavní péče a mohly kritickou dobu, tedy dobu, než se jejich situace vyřeší, přežít v co nejpřírodnějším prostředí (Zezulová, 2012).

Jde o dočasnou péči pro děti, u kterých je velmi pravděpodobné rychlé a trvalé řešení – a to buď dlouhodobá forma náhradní rodinné péče (dlouhodobá pěstounská péče, osvojení), nebo návrat do původní rodiny. Kdyby se tato forma pěstounské péče uchytila natolik, že by nahradila i kojenecké ústavy, dalo by se do jisté míry předcházet také deprivacím projevům u dětí. Pěstounská péče na přechodnou dobu skýtá zásadní výhody pro děti, které jsou do ní umístěny, protože v ní nedochází k deprivaci, která vzniká při ústavní výchově, ale na druhou stranu vyvíjí abnormální tlak na rodinu pěstounů (Zezulová, 2012).

3.1 Právní ukotvení pěstounské péče na přechodnou dobu

Poprvé se pěstounská péče na přechodnou dobu objevila v roce 2006 v novele Zákona o rodině, zákoně 134/2006 Sb. Pěstounská péče na přechodnou dobu zajišťuje dítěti možnost, vyrůstat v náhradním rodinném prostředí, u proškolených pěstounů. A také, aby mu bylo, byť krátkodobě, zajištěno právo na rodinný život podle Úmluvy o právech dítěte (čl. 20, 21) a v souladu s principy a cíli Národní strategie ochrany práv dětí (Macela, 2013).

Dlouhá léta vedli odborníci i veřejnost diskuze, ve kterých proti sobě stály dvě skupiny. Jedna tvrdila, že není možné celkově zrušit kojenecké ústavy a dětské domovy a že není možné zajistit dostatek pěstounů na přechodnou dobu, aby bylo možné k nim umístit všechny děti, které to potřebují. Druhá skupina zase poukazovala na deprivaci, která se u dětí projevuje v případě, že jsou nucené vyrůstat mimo rodinu. Proto druhá skupina zastávala možnost, aby děti mohly vyrůstat v přechodné rodině, než se situace v jejich biologické rodině zlepší natolik, že se do ní budou moci vrátit, případně do doby, než se pro dítě najde jiné řešení (pěstounská péče, osvojení a podobně). V té době přijala Poslanecká sněmovna novelu zákona 359/1999 Sb., která upravuje problematiku pěstounské péče na přechodnou dobu (Macela, 2013).

Po přijetí novely zákona o sociálně –právní ochraně dětí v listopadu 2012, a jejím vstoupení v platnost 1. 1. 2013, bylo potřeba vytvořit dokument, který by vysvětloval a upřesňoval všechny aspekty pěstounské péče na přechodnou dobu, a jasně tak popsal změny, které novela přinesla. V březnu 2013 proto MPSV vydalo dokument, který novelu vysvětluje, a dává tak odborníkům (sociálním pracovníkům, OSPOD, pověřeným osobám) i veřejnosti porozumět specifikům pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu (Macela, 2013).

Velký důraz je kladen na odbornou přípravu pěstounů, jejich další vzdělávání a supervizi. Je od nich očekávána hlavně schopnost spolupracovat s rodiči dítěte, případně s trvalou náhradní (osvojitelskou či pěstounskou) rodinou. PPPD je také jednou z forem náhradní rodinné péče, pro kterou je vytvořeno speciální evidence pěstounů. Do PPPD je dítě svěřeno soudem, na základě návrhu příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Přechodnou dobou se v PPPD rozumí:

- doba, kdy rodič nemůže dítě ze závažných důvodů vychovávat (např. ze zdravotních nebo sociálních důvodů, hospitalizace apod.)
- doba, po uplynutí které lze dát souhlas rodiče s osvojením
- doba do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodiče s osvojením (§ 68 zákona o rodině v aktuálním znění).

(Macela, 2013).

Každá pěstounská péče je svým způsobem přechodná a je možné, že dítě nezůstane v pěstounské rodině až do dospělosti. Přesto má ale PPPD svá specifika, která spočívají:

- v časovém omezení (PPPD může trvat nejdéle 1 rok - § 27a odst. 9 zákona o SPOD)
- do PPPD může být dítě svěřeno pouze rozhodnutím soudu, na návrh OSPOD a může být svěřeno do péče jen těm osobám, které jsou v evidenci pěstounů na přechodnou dobu
- před umístěním dítěte do PPPD neprobíhá proces zprostředkování náhradní rodinné péče
- osoby, které mohou PPPD vykonávat, jsou vedeny ve zvláštní evidenci a mají nárok na odměnu i v době, kdy o žádné dítě nepečují, jsou ale neustále připraveni přijmout dítě v krizové situaci bezprostředně po rozhodnutí soudu

- přípravy na PPPD mají větší časový rozsah (72 hodin podle § 11 odst. 2 písmo b) zákona o SPOD.

(Macela, 2013)

Novela zákona o sociálně právní ochraně dětí přinesla několik důležitých změn. Mezi tři nejdůležitější bezesporu patří následující:

- a. Časové omezení pěstounské péče, a to na dobu jednoho roku. Díky tomu je plně splněn účel péče na „přechodnou“ dobu. Po tuto dobu řeší všichni odborníci, kteří jsou s dítětem v kontaktu jeho situaci a možnost vrácení dítěte zpět do rodiny, případně do pěstounské péče či jiné formy NRP. Pěstounská péče na přechodnou dobu může probíhat dvěma způsoby. První z nich nastává v případě, že je zde možnost vrácení dítěte zpět do biologické rodiny, sociální pracovníci pak pracují s rodinou a snaží se, aby rodina splnila všechny podmínky, které jsou potřebné pro to, aby mohlo být dítě do rodiny vráceno. V případě, že rodina o dítě nejeví zájem nebo už je dán souhlas o osvojení, hledá se po dobu pobytu v rodině pěstounů na přechodnou dobu vhodná trvalá rodina (Konečná, Sudová, 2011).
- b. Druhou významnou změnou je výrazné zvýšení finanční odměny pro pěstouny na přechodnou dobu. Dalo by se říct, že novela zákona postavila pěstounskou péči na přechodnou dobu na úroveň běžného zaměstnání. Další změnou je také to, že pěstouni pobírají odměnu i v době, kdy nemají dítě doma, musejí být ale připraveni dítě do rodiny kdykoliv přijmout. Původně dostávali pěstouni odměnu pouze v době, kdy měli dítě v rodině (Konečná, Sudová, 2011).
- c. Změnily se také smluvní podmínky. Každá pěstounská rodina (nejen na přechodnou dobu) musí mít nově uzavřenou smlouvu o výkonu pěstounské péče (na přechodnou dobu) se subjektem, který by měl rodině pomáhat při řešení všech záležitostí týkajících se převzetí dětí do péče a fungování rodiny. Jde například o obecní úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností, krajský úřad nebo jakoukoliv jinou, pověřenou osobu. I řada odborníků se shoduje v tom, že by pěstouni na přechodnou dobu měli být zařazeni pod nějakou organizaci, a to z důvodu pracovněprávního a finančního ukotvení, ale také kvůli jistotě odborné úrovně pěstounů (Konečná, Sudová, 2011).

Díky novele zákona o sociálně právní ochraně se objevili další lidé, kteří mají zájem stát se pěstouny na přechodnou dobu. Po vydání zákona se objevili i takové názory,

že pěstouny na přechodnou dobu by se mohli stát lidé s nižším sociálním statutem, kteří by si prostřednictvím pěstounské péče mohli přivydělat. Naštěstí ale i na tohle zákon pamatoval a velmi dobře opatřil výběr lidí, kteří se mohou pěstouny stát (Vyskočil, 2014).

3.2 Dávky pěstounské péče

Dávky pěstounské péče upravuje sedmá hlava zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře (na pěstounskou péči vykonávanou v zařízeních se užívá úprava v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí). Žádosti o přiznání dávek se vyřizují na kontaktních místech příslušných úřadů práce podle místa trvalého pobytu osoby, která o dávku žádá, tj. oprávněné osoby (Králičková, 2005).

Od 1. ledna 2008 došlo k významné a nutné změně, tedy k odstranění automatického valorizačního schématu zvyšování dávek a stanovení pevných částek. To znamená lepší kontrolu nad vývojem těchto výdajů (Králičková, 2005).

Dávky, které jsou pěstounům poskytovány, můžeme rozdělit na dávky, na něž má nárok dítě svěřené do pěstounské péče na přechodnou dobu (příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek na úhradu potřeb dítěte) a dávky, na něž má nárok pěstoun (odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte). Také bychom tyto dávky mohli dělit na dávky vyplácené jednorázově, tedy příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení motorového vozidla a dávky, které se při splnění všech zákonem daných podmínek vyplácejí pravidelně, to jsou odměna pěstouna a příspěvek na úhradu potřeb dítěte (Králičková, 2005).

3.2.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na tento příspěvek má dítě, které je jako nezletilé a nezaopatřené svěřené do pěstounské péče na přechodnou dobu, ovšem vzhledem k jeho věku, je tento příspěvek vyplácen pěstounovi. Měsíční výše příspěvku je vypočítávána z částky životního minima vynásobené koeficientem 1,40 (jde-li o dítě nezaopatřené, použije se koeficient 2,30). Jedná-li se však o dítě dlouhodobě nemocné, dlouhodobě zdravotně postižené či dlouhodobě těžce zdravotně postižené, částka životního minima dítěte se násobí zvláštním (vyšším) koeficientem (v současné době v rozmezí 2,35 - 3,10). Příspěvek na úhradu potřeb dítěte je vyplácen pouze v době, kdy je dítě fakticky v péči pěstounů na přechodnou

dobu. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte sice náleží nezletilému dítěti, ovšem nárok na příspěvek může trvat i po dosažení zletilosti dítěte, a to nejdéle do 26. roku věku jedná-li se o nezaopatřené dítě, které žije ve společné domácnosti s osobou, která byla do jeho zletilosti osobou pečující (nárok nemá zletilé dítě, které bylo do dosažení zletilosti v péči osoby v evidenci). O příspěvek na úhradu potřeb zletilého dítěte žádá samo zletilé dítě, jemuž je příspěvek rovněž vyplácen. Pokud je dítě příjemce důchodu z důchodového pojištění (např. sirotčí nebo invalidní důchod), je-li tento důchod vyšší nebo roven příspěvku na úhradu potřeb dítěte, pak příspěvek na úhradu potřeb zletilého dítěte dítěti nenáleží. Je-li důchod nižší než příspěvek na úhradu potřeb dítěte, náleží příjemci příspěvek v takové výši, která přesahuje výši důchodu. Příspěvek rovněž nenáleží po dobu, po kterou je dítě umístěno na základě rozhodnutí soudu do zařízení pro péči o děti nebo mládež nebo se nachází na základě rozhodnutí soudu nebo jiného příslušného orgánu v péči jiné osoby (www.mpsv.cz).

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte činí za kalendářní měsíc:

- a) 4 950 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- b) 6 105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- c) 6 985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- d) 7 260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

(www.mpsv.cz)

3.2.2 Odměna pěstouna

Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující a osoba v evidenci. Nárok na odměnu pěstouna má i osoba pečující, jestliže nezaopatřené dítě, které jí bylo svěřeno do péče, nemá po dosažení zletilosti nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte jen proto, že požívá důchod z důchodového pojištění, jehož výše je stejná nebo vyšší než uvedený příspěvek. Pěstoun, kterému bylo svěřeno dítě do pěstounské péče, má nárok na odměnu za výkon této péče. Odměna se vyplácí až do zletilosti dítěte a poté po dobu, po kterou má svěřené dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte, tzn. max. do 26 let věku dítěte. Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc za každé dítě svěřené do pěstounské péče součin částky životního minima jednotlivce a koeficientu 1,00. Zákon také stanoví vyšší koeficient pro zvláštní případy, kdy např. pěstoun pečuje o více dětí či dítě závislé na

pomoci jiné osoby apod. I odměna pěstouna, stejně jako příspěvek na úhradu potřeb dítěte, náleží pouze za dobu, kdy je dítě v péči pěstounů (www.mpsv.cz).

Výše odměny pro osoby pečující:

- 8 000 Kč je-li pečováno o jedno dítě
- 12 000 Kč, je-li pečováno o dvě děti
- 20 000 Kč, je-li pečováno alespoň o tři děti nebo je-li pečováno alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II, III nebo IV. Za každé další dítě svěřené do péče osoby pečující se v těchto případech odměna pěstouna zvyšuje o 4 000 Kč

Výše odměny pro osoby v evidenci (pěstouni na přechodnou dobu):

- 20 000 Kč od okamžiku zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, a to i v případě, že aktuálně nepečuje o žádné dítě,
- 24 000 Kč, je-li osobě v evidenci svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II, III nebo IV.

(www.mpsv.cz)

3.2.3 Příspěvek při převzetí dítěte

Jak již plyne ze samotného názvu, jde o příspěvek, který je vyplácen při převzetí dítěte do péče. Příspěvek při převzetí dítěte se vyplácí osobě pečující, která převzala dítě do pěstounské péče. Účelem této dávky je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě přicházející do náhradní rodinné péče. Při převzetí téhož dítěte náleží příspěvek stejné osobě pečující jen jednou (např. má-li osoba pečující nejprve svěřeno dítě do předpěstounské péče a následně do péče pěstounské nebo poručnické). Jestliže však bylo dítě poté svěřeno do péče jinému pěstounovi nebo jiné osobě pečující, náleží příspěvek při převzetí dítěte i této další osobě pečující. Příspěvek nenáleží osobě v evidenci při svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu (www.mpsv.cz).

Výše příspěvku činí:

- a) do 6 let - 8 000 Kč

b) od 6 let do 12 let - 9 000 Kč

c) od 12 let do 18 let - 10 000 Kč

(www.mpsv.cz)

3.2.4 Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Na tento příspěvek má pěstoun nárok v případě, že pečuje o tři a více dětí. Tento příspěvek lze použít na úhradu části ceny za zakoupené osobní motorové vozidlo, nebo za celkovou opravu stávajícího osobního motorového vozidla, které ale nesmí být používáno pro výdělečnou činnost. Výše příspěvku činí 70% pořizovací ceny osobního motorového vozidla nebo prokazatelných výdajů na opravu, nejvýše však 100 000 Kč. Součet těchto příspěvků poskytnutých osobě pečující v období posledních 10 kalendářních let před dnem podání žádosti nesmí přesáhnout 200 000 Kč (www.mpsv.cz).

3.2.5 Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče má dítě, které bylo ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči (jak osoby pečující, tak osoby v evidenci), a to ke dni, kdy dítěti končí nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Příspěvek je vyplácen jednorázově ve výši 25 000 Kč a každé osobě může být vyplácen pouze jednou. Tento příspěvek dítěti náleží i v případě, že pobírá důchod z důchodového pojištění ve výši stejné či vyšší, jako je výše příspěvku při ukončení pěstounské péče (www.mpsv.cz).

3.3 Evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu

Tak, jak je těžké určit, pro které dítě je vhodná pěstounská péče na přechodnou dobu, tak těžké je i vybrat člověka, který se pěstounem na přechodnou dobu může stát. Podle veřejnosti a odborníků by měl být pěstoun na přechodnou dobu svým způsobem odborník. Pokud by odborníkem nebyl, hrozí některá rizika, včetně rizika zneužití institutu (Konečná, Sudová, 2011).

„Krajský úřad vede podle § 27a zákona o SPOD evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Obsah evidence je blíže specifikován v § 27a odst. 3 zákona o SPOD. Krajský úřad má povinnost údaje z evidence poskytnout také obecním

úřadům obcí s rozšířenou působností ve svém obvodu. Obecním úřadům obcí s rozšířenou působností není třeba poskytovat všechny údaje z evidence, je však třeba jim zaslat kopii rozhodnutí o zařazení žadatelů do evidence osob, které mohou vykonávat PPPD. Seznam osob, které mohou vykonávat PPPD pro potřeby obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, obsahuje zejména jméno a příjmení osoby, adresu, kde bude PPPD vykonávána, charakteristiku a počet dětí, které je daná rodina připravena přijmout do PPPD, kontakt na OSPOD příslušný podle místa bydliště pěstounů včetně pohotovostního telefonního čísla pro případ potřeby umístit dítě mimo pracovní dobu OSPOD, kontakt na úřad nebo organizaci; která má s osobami v evidenci uzavřenu dohodu o výkonu pěstounské péče, datum zařazení do evidence, případně údaje o přerušení zprostředkování zařazení nebo vyřazení. Dále je vhodné uvádět počet a věk dětí, které již v rodině žijí“ (www.rpp.cz).

3.4 Osobnost pěstouna

Dobrý rodič, ať už biologický či náhradní, je vřelý, citlivý, vnímavý vůči potřebám dítěte a na dítě (Matoušek, Palzarová, 2010). A přesně takový by měl být i člověk, který se chce stát pěstounem.

Na osoby, které jsou pěstouny na přechodnou dobu, by mělo být nahlíženo jako na profesionály, kteří vykonávají specifickou činnost v oblasti výchovy a péče o ohrožené děti. Očekává se, že dítěti poskytnou stabilní a láskyplné prostředí po dobu několika týdnů až měsíců. Jejich péče by měla dětem pomoci začít se vyrovnávat s traumaty a ztrátami z minulosti a připravit je na přechod do trvalé péče nebo návrat do původní rodiny. Je tedy důležité, aby takoví pěstouni měli dobré komunikační schopnosti a také, aby se mohli podílet na práci odborného týmu, který poskytuje podporu pro dítě a jeho rodinu (www.rpp.cz).

Člověk, který se chce stát pěstounem na přechodnou dobu, by měl splňovat následující:

- mít dostatečnou osobnostní zralost a životní zkušenosti, je třeba zohledňovat i věk (který by se měl pohybovat v rozmezí 28-65 let) a zdravotní stav žadatelů
- trestní bezúhonnost, v anamnéze vyloučeny závislosti (drogy, alkohol apod.), prostituce (z lékařských zpráv, pověst žadatelů apod.)

- od pěstounů na přechodnou dobu se očekává spolupráce s dalšími odborníky a také výrazný vlastní podíl na sociálně-právní ochraně dětí, proto je třeba, aby tito pěstouni měli dostatečné intelektové schopnosti
- vyloučení patologie osobnosti, psychických poruch, členství v rizikové skupině či sektě
- zralost, pravdivé uvědomění si svých předností a nedostatků
- trpělivost
- motivace (v případě partnerů u obou)
- neočekávání vděku od přijatých dětí
- připravenost děti předat dál
- absence nezpracovaných traumat či nedořešených ztrát z minulosti
- schopnost uznat vlastní chybu, sebereflexe
- schopnost dávat lásku

(www.rpp.cz).

3.4.1 Motivace k pěstounské péči

Je patrné, že motivace k pěstounské péči může být dost složitá. Posuzování její adekvátnosti proto vyžaduje dostatečnou pozornost a zkušenost pracovníků, kteří mají žádosti o zařazení do registru osob vhodných pro pěstounskou péči na starosti.

Jako velmi zajímavý mi přišel výčet motivů, který ve své knize uvádí Škoviera (2007). Rozlišuje mezi zveřejněnými, neverejnými a skrytými motivy.

Zveřejněné motivy jsou:

- Altruistický – snaha, ochota a reálná možnost pomoci dětem, které to potřebují
- Profesionální – přesvědčení zájemce, že dětem rozumí, a že to s nimi umí
- Emocionální – láska k dětem, pozitivní vztah k nim, snaha o plnější život
- Nenaplněné rodičovství – touha pěstouna prožít si rodičovský alespoň psychologicky, když to není možné biologicky, zabezpečení kontinuity rodiny
- „Rodinný“ – doplnění sourozence k jedináčkovi
- Smysl života, životní náplň – „náhrada“ prázdného místa po vlastních dětech či přijetí pěstounství jako poslání

- Ekonomické zabezpečení – snaha o smysluplné podělení se o přebytek materiálního zabezpečení
- Záchranář – „spasitelský komplex“. Když nemůže spasit svět, tak alespoň jedno dítě

Neveřejnými motivy jsou:

- Pragmatismus – může jít o možnost smysluplně strávit čas v konkrétním prostředí, které nenabízí jiné možnosti
- Ekonomické - zajištění stabilního příjmu
- Rodinná povinnost – pocit rodinné sounáležitosti i společenská očekávání vytvářejí tlak na přijetí dítěte, toto se týká především příbuzenských pěstounů
- Společenský status – starat se o dítě je společensky uznávaná morální hodnota
- Ubytování – je součástí SOS vesniček
- Publicita – motivací je sebe prezentace, například u některých celebrit v zábavním průmyslu

Motivy skrytými jsou:

- „Něco si dokazuji“ – aspirace nerealizovaného či neúspěšného rodičovství se přesouvají na dítě „z venku“
- „Vykoupím své viny“ – pokus o odčinění např. nezvládnuté výchovy vlastního dítěte „Čekám, že mi dítě bude vděčné, a že mě ocení.“ – žadatel od dítěte podvědomě očekává „pohlazení“, vděčnost
- Řešení partnerské krize – příchod dítěte má zlepšit narušený nebo málo naplněný partnerský vztah
- Mocenské ambice – rodičovská pozice umožňuje prostřednictvím budování závislosti uplatnění mocenských ambic
- Psychopatologické motivy – například heterosexuální či homosexuální pedofilie

(Škoviera, 2007).

3.5 Důvody a způsoby umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu je určena pro všechny děti, které musí dočasně žít mimo vlastní rodinu nebo pro které se hledá dlouhodobé řešení jejich situace. Před

příchodem do pěstounské rodiny na přechodnou dobu, by mělo dítě projít přípravou, která by měla být přizpůsobena jeho věku. To znamená vysvětlení situace, vysvětlit dítěti, kdo jsou pěstouni, proč u nich musí být, naplánovat kontakt s biologickou rodinou, společně s dítětem naplánovat další kroky, aby se dítě cítilo bezpečně, u větších dětí také kvalifikovaně zajistit jejich názor. Do pěstounské péče na přechodnou dobu by měla být nejlépe zapojena také biologická rodina dítěte. Výjimkou jsou pouze případy, kdy je dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu soudem ihned po narození, a to do doby, než uplyne lhůta šesti týdnů pro udělení souhlasu rodiče k osvojení bez jakéhokoliv vztahu k určitým osvojitelům, nebo do doby, než soud pravomocně rozhodne o splnění podmínek nezájmu rodiče o dítě (Macela, 2013).

Pro příklad uvádím některé situace, kdy je možné umístit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu:

- pečující osoba nemůže z jakéhokoliv důvodu o dítě pečovat (výkon trestu, špatný zdravotní stav...)
- dítě se ocitlo v krizové situaci (v tomto případě se umísťuje do pěstounské péče na přechodnou dobu do doby, než se zjistí, že je možný návrat do rodiny, případně se zajistí některá z forem dlouhodobé náhradní rodinné péče
- hledá se trvalé řešení pro dítě, které bylo týráno nebo zneužíváno
- rodiče výchovu dítěte nezvládají
- dítě je opuštěné nebo nalezené
- rodiče chtějí svěřit dítě do některé z forem náhradní rodinné péče a dosud nebyla nalezena vhodná rodina.

(Macela, 2013)

Důvody pro umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu jsou v zákoně zcela jasně definovány, a nemělo by tak docházet k žádným pochybnostem o tom, kam umístit dítě v případě, že nemůže po určitou dobu zůstat ve své vlastní rodině nebo v případě, že ještě není rodiči dán souhlas k osvojení:

„... (7) Soud může na návrh orgánu sociálně-právní ochrany svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám v evidenci, a to na a) dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat, b) dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením, nebo c) dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu

rodičů k osvojení není třeba. (8) Bylo-li dítě svěřeno do pěstounské péče podle odstavce 7, je soud povinen nejméně jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, stále trvají. Za tím účelem si vyžaduje zejména zprávy příslušného orgánu sociálně- právní ochrany. Soud rozhodne o výchově dítěte vždy, odpadnou-li důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče podle odstavce 7. (9) Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle 1 rok. To neplatí, pokud jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později, ne však na dobu delší, než po kterou má trvat pěstounská péče podle věty první u sourozence, který byl do pěstounské péče na přechodnou dobu témuž pěstounovi svěřen jako poslední.“. (Zákon 401/2012 Sb., schválený PS ČR dne 7. 11. 2012, v platnost vešel 1. 1. 2013).

3.5.1 Výběr vhodné pěstounské rodiny

Orgány sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) mají k dispozici evidenci osob, ke kterým může být dítě na přechodnou dobu umístěno. Tyto evidence, o kterých jsem se již zmiňovala výše, má OSPOD k dispozici od Krajského úřadu, pod který spadá. V případě, že se sociální pracovník obecního úřadu obce s rozšířenou působností dozví o dítěti, které by mělo být svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu, osloví organizace, které mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče s osobami v evidenci, zda by někdo z nich mohl dítěti pěstounskou péči na přechodnou dobu poskytnout (Macela, 2013).

Umístění dítěte s pěstounskou rodinou nejprve projedná příslušný Krajský úřad, případně organizace, která má s rodinou dohodu. Děti by měly být do rodiny umístěvané s ohledem na specializaci pěstounů. Rodina může přijetí dítěte ze závažných důvodů odmítnout. Jde například o špatný zdravotní stav pěstouna, případně uplynula příliš krátká doba od odevzdání předchozího dítěte a rodina potřebuje po dohodě s příslušnou organizací či OSPOD čas, na zpracování ztráty. I když se může zdát, že pěstouni vyžadují dlouhé pauzy mezi předáním dítěte a přijetím nového, v praxi se stává spíše to, že pěstouni bývají dlouhou dobu, někdy i několik měsíců nevyužiti (Macela, 2013).

V případě potřeby je možné svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu i pěstounům, kteří spadají do evidence jiného krajského úřadu. Záleží ale na posouzení situace dítěte a na posouzení toho, zda větší vzdálenost od místa bydliště není pro dítě v rozporu s jeho zájmy. Vždy se řeší situace dítěte, které je aktuálně ohroženo, to znamená,

že není možné, odmítnou dítě, které spadá pod jiný krajský úřad jen proto, že v příslušném kraji pěstounů se může brzy objevit jiné ohrožené dítě. To ovšem neplatí v případech, kdy je v kraji pěstounů ohrožené dítě již známo, ale čeká se například na to, až bude dítě propuštěno z nemocnice, aby mohlo nastoupit do pěstounské péče na přechodnou dobu. V takovémto případě je samozřejmě na místě dítě z jiného pěstounského kraje odmítnout. Každý krajský úřad nese zodpovědnost za to, aby měl dostatek pěstounů na přechodnou dobu pro děti ze svého odvodu (Macela, 2013).

3.5.2 Činnost OSPOD při předávání dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu

V případech, kdy je dítě vystaveno riziku a je ohroženo na životě nebo na zdraví, jedná se o krizovou situaci a OSPOD postupuje podle §15 a §16 zákona o SPOD. V takovém případě pak dochází k vyhodnocení situace dítěte a k tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte a to až do doby zajištění bezpečí dítěte.

3.5.2.1 Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny

Na základě novelizovaného znění §10 odst. 3 zákona o SPOD je příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí povinen vyhodnotit situaci dítěte a jeho rodiny (Macela, 2013).

3.5.2.2 Individuální plán ochrany dítěte

Vypracovává se postupně, od počátku doby, kdy dítěti začne být poskytována sociálně-právní ochrana, nejpozději však do jednoho měsíce od doby, kdy je dítě zařazeno do evidence obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Pokud byl individuální plán před tím, než bylo rozhodnuto o umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, je potřeba ho v návaznosti na tuto skutečnost aktualizovat (Macela, 2013).

3.5.2.3 Případová konference

Případovou konferenci svoláváme v případě, kdy víme, že její uspořádání není nemožné nebo neúčelné. Podle § 14 odst. 2 písm b.) zákona o SPOD je nezbytné projednat v rámci případové konference návrh na svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, důvody podání toho návrhu a jejich možné řešení (Macela, 2013).

3.5.2.4 Poučení rodičů o poskytnutí pomoci rodičům

OSPOD je ze zákona povinen projednat s rodiči důvody, kvůli kterým byl podán návrh na umístění jejich dítěte do pěstounské péče na přechodnou a zároveň, co to pro ně i pro děti znamená. Důležité je také upozornit rodiče, jaká jsou jejich práva a povinnosti a co pro ně bude znamenat, pokud je nebudou plnit. OSPOD je rovněž povinen poskytovat rodičům

poradenství a pomoc, je také oprávněn uložit rodičům povinnost využít odborné pomoci nebo zvážit uložení výchovných opatření (Macela, 2013).

3.5.2.5 Založení spisové dokumentace dítěte pro zprostředkování náhradní rodinné péče

Podle novelizovaného znění § 21 odst. 1 zákona o SPOD je nezbytné založit spisovou dokumentaci dítěte pro zprostředkování náhradní rodinné péče a to v případě, že je podán návrh na pěstounskou péči na přechodnou dobu nebo pokud bylo zahájeno soudní řízení, které by mohlo vést k odebrání dítěte jeho biologickým rodičům (Macela, 2013).

3.5.2.6 Návrh na svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu

Při předání dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu nedochází ke zprostředkování ve smyslu § 24 zákona o SPOD, sociální pracovník obce s rozšířenou působností podá rovnou návrh k příslušnému soudu na svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu (návrh na vydání předběžného opatření a/nebo na meritorní svěření do pěstounské péče na přechodnou dobu). Je důležité, aby návrh jednoznačně směřoval ke svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu; tento výrok musí rovněž obsahovat soudní rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření. O svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu rozhoduje okresní soud místně příslušný dle sídla navrhovatele – obecního úřadu obce s rozšířenou působností. S ohledem na nutnost rychlého řešení rozhoduje soud zpravidla předběžným opatřením dle § 76a občanského soudního řádu. Novela zákona o SPOD č. 401/2012 Sb. novelizovala také občanský soudní řád a od ledna 2013 je možné svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu předběžným opatřením podle § 6a občanského soudního řádu z jakéhokoliv důvodu (před novelou to bylo možné jen v případě, že dítě mělo být do PPPD svěřeno na dobu, než lze dát souhlas rodiče s osvojením nebo na dobu do rozhodnutí soudu o tom; zda dítě lze osvojit bez souhlasu rodiče). Předběžné opatření v tomto případě trvá tři měsíce od vykonatelnosti rozhodnutí, a pokud bude probíhat soudní řízení ve věci samé, v němž ještě nebude rozhodnuto, může být předběžné opatření prodlouženo tak, aby celková doba trvání předběžného opatření nepřesáhla šest měsíců. Poté lze dobu trvání předběžného opatření výjimečně prodloužit jen tehdy, nebylo-li z vážných důvodů a objektivních příčin možné v této době skončit důkazní řízení ve věci samé. Je tedy žádoucí ihned po svěření dítěte do PPPD předběžným opatřením dát soudu návrh na zahájení dalšího řízení, směřujícího buď na vydání meritorního rozhodnutí o svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu nebo jiný návrh na vydání meritorního rozhodnutí ve věci péče o dítě. Z povahy a účelu

pěstounské péče na přechodnou dobu vyplývá, že jde o institut překlenovací; zákon o SPOD v ustanovení § 27a odst. 8 explicitně stanovuje povinnost soudu za součinnosti OSPOD přezkoumávat nejméně jednou za tři měsíce důvody trvání pěstounské péče na přechodnou dobu. Pokud soud dospěje k názoru, že dítě může být v osobní péči svých rodičů nebo jiných osob blízkých, nebo je možné dítě svěřit do dlouhodobé náhradní rodinné péče, rozhodnutí o pěstounské péči na přechodnou dobu zruší (Macela, 2013).

3.5.3 Dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu

Při předávání dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu je důležité mít neustále na paměti, že jde pouze o přechodné opatření a cílem je vrátit dítě zpět do původní rodiny (Purvis, Cross, Lyons Sunshine, 2013).

Důležité také je určit, pro které dítě je pěstounská péče na přechodnou dobu vhodná. Měli bychom brát v potaz situaci dítěte, zdravotní stav a jeho věk. Dle výzkumu v knize *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu* (Konečná, Sudová, 2011) je však evidentní, že ani odborníci a sami pěstouni nemají jasno, jaký věk je pro pěstounskou péči na přechodnou dobu vhodný. Odborníci považovali za vhodnou kategorii dětí pro PPPD kojence, rodiče a pěstouni s tím naopak nesouhlasili. „*Ale ta úplná miminečka po narození, prvně na přechodnou dobu a pak do rodin, to mi úplně nesedí. • To je strašně náročné pro ty pěstouny, ke komu přilnete nejvíc, k těm miminům*“ (Konečná, Sudová, 2011, str. 41). Takovéto názory se ale objeví na všechny věkové kategorie dětí v PPPD a nelze jasně říci, která skupina dětí je pro pěstounskou péči na přechodnou dobu ta nejlepší. Dalším důležitým faktorem je také situace dítěte. Odborníci se shodují, že tou hlavní situací pro využití PPDP je krize v rodině. Dalším důvodem může být špatný zdravotní stav, výkon trestu, problém s občanstvím, nevhodné podmínky pro bydlení (Škoviera, 2007).

Všechny děti potřebují bezpečné, trvalé rodiny, které je milují, vychovávají, chrání a vedou.

Pěstounská péče chrání děti, které nejsou ve svých domácnostech v bezpečí. Pro některé děti je to doslova život zachraňující opatření. Pro příliš mnoho dětí se však pěstounská péče stává dlouhodobým útočištěm, zahrnující více pohybů z jednoho pěstounského domova do druhého. Děti v pěstounské péči se nemohou spoléhat na věci, které jsou u většiny dětí samozřejmostí, milující rodiče; pocit, že jejich domov bude vždycky jejich domovem; že jejich bratři a sestry budou vždy blízko; a že jejich sousedství a školy jsou známá místa. Některé děti v pěstounské péči nerozumějí, proč byly odňaty svým rodičům

ihned po narození a obviňují se samy. Většina neví, zda nebo kdy se vrátí ke svým rodičům nebo zda se stali součástí nové, trvalé rodiny (Frenzel, 2001).

Je ale jasné, že děti, které jsou umisťovány do náhradních rodin, jsou obvykle emocionálně a sociálně narušené. U těchto dětí je možné, že byly vystavovány zátěži už v prenatálním období. Zátěž v prenatálním období způsobuje hlavně užívání návykových látek matkou (alkohol, drogy), nesledované těhotenství, nerespektování zásad zdravého životního stylu a naopak vedení životního stylu rizikového. Dítě je tak vystaveno negativním vlivům v průběhu těhotenství, po narození, před umístěním do pěstounské péče v domácím konfliktním prostředí a při příchodu do náhradního prostředí. Je tedy patrné, že děti, které jsou předávány do pěstounské péče, mají za sebou často náročnou životní cestu. Děti, které byly buď nechtěné, nebo pobývaly v dlouhodobě dysfunkčních rodinách či v ústavním prostředí se všemi důsledky, které taková životní historie dítěte může přinášet, zkrátka mají svá specifika, se kterými by pěstouni měli počítat. Pěstouni, kteří dítě do péče přijímají, by měli být seznámeni se situací dítěte a také s tím, jaké speciální potřeby a projevy by dítě mohlo mít (Škoviera, 2007).

Jacksonová a McParlin uvádějí toto velice znepokojivé tvrzení:

„Děti, které vyrůstají v péči místních orgánů, do níž jsou svěřeny v rámci zákona o dětech z roku 1989, mají oproti ostatním čtyřikrát vyšší pravděpodobnost, že budou potřebovat pomoc zařízení péče o duševní zdraví, desetkrát vyšší pravděpodobnost, že budou mít speciální potřeby, které vyžadují posouzení, podporu nebo léčbu, sedmkrát vyšší pravděpodobnost že budou zneužívat alkohol nebo drogy, padesátkrát vyšší pravděpodobnost, že se dostanou do vězení, šedesátkrát vyšší pravděpodobnost, že se z nich stanou bezdomovci a šedesátkrát vyšší pravděpodobnost, že jejich děti budou potřebovat veřejnou péči (Jacksonová, McParlin, 2006, cit. Podle Cameron, Maginn, 2009, str. 12).

4 Pěstounská péče na přechodnou dobu v zahraničí

„Není oprávněná obava, zůstane-li u nás péče o mládež příliš dlouho stát, v dosavadním primitivismu, že nás okolní svět daleko předhoní k velké naší škodě?“ (Prof. Cyril Stejskal, 1944)

Dnes, po více než padesáti letech můžeme naštěstí konstatovat, že se slova pana profesora Cyrila Stejskala nevyplnila. Nedá se ani říct, že bychom byli tak daleko za jinými Evropskými státy již tenkrát. Avšak ani dnes, kdy i u nás došlo k velkému pokroku v oblasti péče o dítě, není rozhodně na škodu poohlédnout se po jiných státech a možná v jejich konceptech hledat inspiraci. A v neposlední řadě se také můžeme učit z chyb, které učinili jiní. Začneme u našich sousedů.

4.1 Slovensko

Ač je nám Slovensko velmi blízké a náhradní rodinná péče tu vychází z téměř stejných socioekonomických podmínek, je skladba pěstounské péče na Slovensku jiná, než v České republice. Na Slovensku tvoří 83% pěstounských rodin příbuzní děti, například prarodiče, tety a podobně. Pouze 17% tvoří na Slovensku „klasičtí“ pěstouni, tedy osoby, které nejsou s dítětem v příbuzenském vztahu (Matějček, 1999). Pro porovnání, v České republice, jak vyplývá ze závěru výzkumu, který realizoval Výzkumný ústav práce a sociálních věcí v roce 2010 pod názvem Zmapování ekonomické situace pěstounských rodin a zařízení pro výkon pěstounské péče, tvoří 69% pěstounská péče příbuzenská a 31% klasická pěstounská péče.

„Na Slovensku žije cca 7 000 dětí v ústavních zařízeních, z toho přibližně 3 600 v dětských domovech a 130 dětí v asi 70 profesionálních pěstounských rodinách. Osvojeno je ročně okolo 300 dětí. V klasické pěstounské péči je přes 2 000 dětí.“ (Bubleová a kol., 2002, s. 25)

Jedním z významných rozdílů v náhradní rodinné péči na Slovensku a v České republice je organizační sjednocení. Slovenská republika sjednotila celou náhradní péči do působnosti jednoho ministerstva a to konkrétně ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny. V České republice je náhradní péče rozdělena mezi ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo školství a ministerstvo zdravotnictví. Do působnosti slovenského ministerstva spadá tedy náhradní rodinná péče, náhradní výchova a to včetně dětských domovů a

kojeneckých ústavů. Organizační sjednocení umožňuje systematickou a mnohem efektivnější práci s dětmi. Velký důraz je kladen na to, aby péče probíhala v rodinném prostředí. Slovenská republika má kromě odlišného organizačního sjednocení také odlišný způsob řízení, kontroly, metodického vedení a koordinace státní správy v oblasti sociálně právní ochrany dětí. Hlavním výkonným orgánem na Slovensku v oblasti sociálně-právní ochrany dětí je Odbor sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately Úřadu práce, sociálních věcí a rodiny. Tento orgán je podřízen instituci ministerstva (Autorský kolektiv, 2007).

4.2 USA (Jižní Karolína)

Americká agentura HSA (Human Service Associates) působí v oblasti pěstounské péče. V USA je ale pěstounská péče pojata jinak, než v České republice. Jde v podstatě o široce pojatou pěstounskou péči, která působí spíše jako terapeutické prostředí, které má přispět k reintegraci původní rodiny dítěte. Usiluje o vybudování nových vztahů mezi dítětem a jeho biologickou rodinou a o vytvoření pozitivního, podnětového a citově bohatého rodinného prostředí. Agentura pracuje převážně s problémovými rodinami a dětmi, bere však v potaz kulturní odlišnosti a zvláštnosti, a to hlavně proto, že 62% dětí, které přicházejí prostřednictvím HSA do pěstounské péče jsou děti různých ras. V Americe je velké množství kultur a náboženství, proto kdykoli je to možné, jsou děti svěřovány do péče pěstounům stejné rasy a náboženství. Agentura také komunikuje a spolupracuje se státními institucemi (městskými odděleními sociálních služeb, soudy pro mladistvé a dalšími) a také s nestátními subjekty. Své služby poskytuje hlavně dětem a mladistvým, dětem, které jsou zneužívané, týrané, vývojově opožděné, nemocné, dále se zaměřuje na mladistvé delikventy, na problémové děti a rodiny. Je zde také několik pro nás netypických forem pěstounské péče:

- **Pěstounská péče pro mladistvé (Youth Foster Family Care)**

Pěstounská péče spočívá v tom, že specializované týmy sociálních pracovníků a pěstounských rodin poskytují dočasný domov dětem a mladistvým, kteří mohou mít prospěch a užitek z dočasného pobytu mimo vlastní rodinu, ať už z jakéhokoliv důvodu. Jde o alternativní péči k ústavním zařízením. Tento program může zahrnovat i jiné odborné služby, například terapii, která je přímou součástí v případě, že je do péče zapojena i rodina dítěte. Všechny zúčastněné strany podepisují vzájemnou smlouvu, kde je přesně udán

konkrétní účel svěření dítěte do pěstounské péče, odpovědnost všech zúčastněných a předpokládaná délka programu. Vypracovaný plán přesně vymezuje poskytované služby, rekreační aktivity, zdravotní péči, duchovní rozvoj, speciální terapeutické služby, financování pěstounské péče a další. Tým, který smlouvu vypracovává, se pak schází minimálně každé tři měsíce a hodnotí vývoj a případné potřeby smlouvu přepracovat (Matějček, 1999).

- **Vytváření sociálních sítí (Networking)**

Jde o podpůrný systém, který představuje původní rodina mladistvého, jeho přátelé, členové širšího společenství a ti, kdo poskytují sociální služby. Pracovník HSA všem těmto lidem pomáhá při vzájemné spolupráci a při budování lepších vztahů (Matějček, 1999).

- **Podpůrný systém pěstounů (Foster Care Provider Support System)**

Tento systém mi přijde velice zajímavý a myslím, že by měl být využíván v rámci pěstounské péče také v České republice. Jelikož je pěstounská péče velmi emočně vysilující a obtížná, bývají pěstouni v USA organizováni do skupin, které mají funkci podpůrného systému. Zahrnují 510 pěstounských rodin a scházejí se jednou za měsíc (Matějček, 1999).

- **Alternativa ústavní péče (Residential Treatment Alternatives)**

Jde o program, který je zaměřen na vážně emočně narušené děti a mladistvé delikventy, kteří jsou schopni zapojit se do strukturovaného rodinného prostředí. Vybraní pěstouni procházejí velmi náročným výcvikem v poskytování duchovní pomoci a intenzivní terapeutické pomoci. Mladiství má tak možnost účastnit se aktivit ve skupině, které odpovídají ústavní léčbě a přitom je mu otevřena možnost poznat zdravý rodinný život a pohodu, tedy právě to, co mu nemůže nabídnout ústavní péče (Matějček, 1999).

- **Umístění celé rodiny (Whole Family Placement)**

Jde o další velmi zajímavý program, který umožňuje rodině zůstat pohromadě i v náročných životních situacích, během kterých je rozvíjena a podporována jejich soběstačnost. Tento program funguje od roku 1990. HSA umísťuje rodiny do takzvaných hostitelských rodin, které prošly výcvikem a mají vést svěřenou rodinu k přechodu k nezávislému životu. Důraz je zde kladen hlavně na rodiče a na jejich osvojování

odpovědného rodičovského chování. V případě zneužívaného dítěte pak tento program umožňuje dítěti zůstat spolu s nezneužívajícím rodičem v bezpečném prostředí. To tvoří podstatnou součást ochranného intervenčního plánu, který je vypracováván zvláště pro každý případ (Matějček, 1999).

4.3 Dánsko

Dánský systém péče o dítě se řadí k tzv. skandinávskému modelu (Dánsko, Švédsko, Norsko). V Dánsku se od 70. let pomalu ustupovalo od péče institucionální k péči poskytované v pěstounských rodinách. Podíl pěstounské péče v náhradní péči se pak od 80. let pohybuje okolo 40 %. Za posledních 40 let se velké dětské domovy změnilly na zařízení pečující o menší skupiny dětí, v průměru jde o skupiny čítající 12 dětí. Dánský systém dlouhou dobu bojoval proti tomu, aby náhradní péči zastávali pokrevní příbuzní dětí (prarodiče, tety, sourozence, bratrance atd.) stejně tak, aby neměli možnost náhradní péči ovlivňovat. Současný zákon však v rámci konceptu tzv. síťové péče zdůrazňuje odpovědnost rodičů, širšího příbuzenstva a sociální sítě rodiny za podporu při řešení problémů dítěte. Koncept síťové péče zahrnuje i možnost umístit dítě například do péče sousedů, učitele apod. za předpokladu, že již existuje nějaký vztah mezi dítětem a jeho budoucí novou (pěstounskou) rodinou (Novák, Paleček, Šmídová-Matoušová, Vyskočil, Zuman, Bubleová).

Další formou pěstounské péče, zavedenou v rámci Reformy péče o dítě v roce 2011, je komunální/místní pěstounská péče. Ta se zaměřuje hlavně na děti se speciálními potřebami a je tedy důležité, aby měli pěstouni vyšší odbornou vzdělanost, důležitá je také vyšší součinnost orgánů místní správy na výkonu pěstounské péče (Novák, Paleček, Šmídová-Matoušová, Vyskočil, Zuman, Bubleová).

V minulosti nebyl proces výběru pěstounů příliš důkladný. V současné době se to však mění a potencionální pěstouni musejí být pečlivě posouzeni. Posuzovací rozhovory probíhají přímo v rodinách žadatelů, zkoumá se názor všech členů rodiny. Žadatelé mají také povinnost absolvovat vzdělávací seminář a to i v případě, že jde o příbuzenskou pěstounskou péči. Před přijetím do péče musí být provedeno komplexní posouzení situace dítěte, toto posouzení musí být dokončeno do 4 měsíců od svého započetí. Jakékoli rozhodnutí týkající se poskytnutí služby musí mít souhlas zákonného zástupce, pokud však hrozí příliš velké riziko újmy, může být dítě odňato rodině bez jejího souhlasu, k tomu

však většinou nedochází (Novák, Paleček, Šmídová-Matoušová, Vyskočil, Zuman, Bubleová).

Pěstouni dostávají dávky, které jsou téměř srovnatelné s běžným platem, nevzniká zde však zaměstnanecký poměr. Zajímavé je také, že pěstounská péče je finančně ohodnocena o to více, čím složitější jsou problémy dítěte v péči. Je zde ale nebezpečí, že sociální pracovníci budou z tohoto důvodu problémy dítěte bagatelizovat, pěstouni naopak zveličovat. Podle dánské sociální politiky je pěstounská rodina doplňkem původní rodiny, nikoli její náhradou. V Dánsku byl donedávna upřednostňován přístup nevměšování se do rodičovských práv. Rozhodující slovo při umístění dětí do péče, či při jejím ukončení, mají sociální pracovníci. Docházelo k tomu, že zkušenosti a názory pěstounských rodičů byly podceňovány, a to někdy i proti zájmům dítěte. Aktéři péče se také potýkají se vzniklou emocionální vazbou mezi dítětem a pěstouny – sociální pracovníci ji považují spíše za problém, podle mezinárodních výzkumů má však pěstounská péče nejlepší výsledky právě tam, kde mezi pěstouny a dětmi vzniká emocionální vazba. V Dánsku probíhají debaty na téma profesionalizace pěstounské péče, diskutuje se hlavně o tom, zda rostoucí profesionalizace pěstounů není na úkor rodičovského vztahu mezi pěstounem a dítětem. Až polovina dánských pěstounů má vzdělání v sociální oblasti – např. jako sociální pedagogové (pro výkon náhradní rodinné péče to ale podmínkou není). Právní rámec má zajistit vysokou úroveň dodržování práv dítěte. Dítě má být aktivně zapojováno do rozhodovacího procesu o svojí budoucnosti. Při rozhodování o dětech starších 12 let je nutný jejich souhlas (do roku 2011 to bylo u dětí starších 15 let). Dítě má právo vyjadřovat se také o pěstounské péči a o tom, zda s ní souhlasí či nikoliv. Dítě starší 12 let má již právo podat stížnost proti rozhodnutím, která se bezprostředně týkají jeho osoby. Při náhradní péči o teenagery (kterých je v Dánsku mezi dětmi v náhradní rodinné péči opravdu hodně) dochází často k neplánovaným přerušením péče – ve 44 % případů. Proto je péči třeba plánovat v těsné spolupráci s mladistvými a poskytovat speciální podporu i profesionálům, aby byli schopni zajistit prostředí vhodné pro adolescenta, i když to mnohdy není snadné. Důležitá je také spolupráce se všemi příslušnými obory, jako je škola, terapeuti, volnočasová centra, případně policie a další (Novák, Paleček, Šmídová-Matoušová, Vyskočil, Zuman, Bubleová).

4.4 Velká Británie

Ve Velké Británii se stala pěstounská péče nejběžnější formou řešení osudu opuštěných a sociálně osiřelých dětí, tedy asi v 50 % případů končí děti v pěstounské péči. Stejně jako u nás a v ostatních zemích, mají děti, které do pěstounské péče přicházejí řadu problémů a potíží, které pramení ze zneužívání, zanedbávání, týraní a promítají se tak do poruch chování, poruch sociálního kontaktu a citového strádání. Podobně jako v USA mají i ve Velké Británii několik různých forem pěstounské péče:

- **Respitní (úlevná) pěstounská péče (Respite care)**

Tato péče je nabízena rodičům, někdy i dětem, na určitou dobu a to jako specifická forma možnosti odpočinku od přílišného zatížení stálou výchovnou péčí, aby si rodiče i děti mohli od sebe odpočinout. Většinou probíhá o víkendy, někdy však i celý týden. Tato forma pěstounské péče náleží spíše rodičům, kteří se starají o děti s postižením, s duševními problémy, ale často ji využívají i dospívající, kteří mají se svými rodiči časté konflikty (Matějček, 1999).

- **Azylová či nouzová pěstounská péče**

Tato péče byla zavedena agenturami, které se zabývají náhradní rodinnou péčí, jako reakce na postoj, který jeden čas v Británii převládal a to na hromadné rušení dětských domovů. Azyloví pěstouni tedy mají být schopni a ochotni přijmout dítě v „krizové situaci“ na jednu nebo více nocí, dokud se nepodaří najít dítěti trvalé umístění či jiné řešení. Jde také o případy, kdy jsou sociální pracovníci upozorněni na dítě, které se toulá po ulici, případně když jde o dítě týrané nebo zneužívané. Tito pěstouni dostávají odměnu za svoji neustálou připravenost dítě přijmout, za každé přijaté dítě pak ještě speciální odměny (Matějček, 1999).

- **Krátkodobá pěstounská péče**

Krátkodobá pěstounská péče může trvat od několika dní, po několik měsíců, nepřekračuje však čtvrt roku. Je vhodná hlavně pro malé děti, které čekají na souhlas k osvojení, v případě krize v rodině dítěte nebo v případech špatného zdravotního stavu pečující osoby. Stává se však také to, že krátkodobá péče přeroste v péči středně, případně dlouhodobou (Matějček, 1999).

- **Střednědobá pěstounská péče**

Jde asi o nejvyužívanější formu pěstounské péče. Bývá využívána zpravidla v situacích, kdy je dítě nebo adolescent připravován na návrat do původní rodiny, případně při přechodu dospívajících do samostatného života. Její rozmezí se pohybuje od sedmi týdnů do dvou let. Rodině v krizi se tak nabízí čas a prostor své problémy vyřešit a vztahy urovnat. Dospívající děti mohou překonat své obtíže, případně jsou chráněny před nepříznivým vlivem vlastní rodiny (drogová závislost, alkohol, delikvence a podobně). Péče a výchova v střednědobé péči bývá složitější, nejde však o nahrazení vlastní rodiny, tu dítě má. Střednědobá pěstounská péče se také může přehoupnout v péči dlouhodobou (Matějček, 1999).

- **Dlouhodobá a trvalá pěstounská péče**

Tato forma trvá v rozmezí od dvou let a výše, případně do doby, než bude dítě plnoleté. Jakmile se však pěstounská péče stane trvalou, stává se z ní jedna z forem náhradního rodičovství a to i přesto, že vlastní rodiče nejsou opomíjeni. Pokud se však dítě nemůže vrátit zpět do biologické rodiny, pak je v zájmu všech, aby dítě bylo pěstouny adoptováno (Matějček, 1999).

- **Soukromá pěstounská péče**

Zásadní rozdíl je hlavně v tom, že rodiče souhlasí s výběrem pěstouna, v mnohých případech si pak pěstouny sami vyberou a poté jim vyplácejí příspěvek. V tomto případě jsou však rodiče a pěstouni povinni oznámit tuto skutečnost příslušnému orgánu sociální péče. Toto opatření umožňuje sociálním pracovníkům zhodnotit vhodnost vybrané rodiny. Jsou ale známy mnohé problémy, ke kterým v tomto typu pěstounské péče dochází (Matějček a kol., 1999).

4.5 Západní země (Francie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko)

I zde můžeme pozorovat některé základní podobnosti, ale i důležité rozdíly, jako například:

- I když je stejně jako u nás sociálně právní ochrana dětí v kompetenci státu, samotné sociální služby jsou pak poskytovány širokou škálou státních, nestátních či církevních organizací. Neexistuje tedy státní monopol, lidé tak mají možnost volby, což je jeden ze základních rysů demokratické společnosti.

- Umístění dětí do ústavu bývá jen velmi ojedinělé řešení. Dochází k němu jen ve velmi speciálních případech a za zcela specifických podmínek, to je krátkodobě a v případě zvláštních potřeb dítěte. Postup při řešení situace dětí, které jsou opuštěné, zanedbané nebo týrané pak vypadá takto:
 - pomoc ohroženým rodinám a rodinám v krizi, to znamená tak, aby děti mohly vyrůstat v prostředí své původní rodiny
 - osvojení
 - pěstounská péče
 - umístění ve speciálním zařízení
- V naprosté většině zemí, na rozdíl od České republiky, je pěstounská péče chápána pouze jako dočasné řešení, které je možné řešit několika možnými způsoby. S trochou kritiky je ale nutno poznamenat, že mnohé západní země pěstounskou péči podceňují a neberou ji jako jednu z možností dlouhodobého řešení dítěte.

Všechny uvedené mezinárodní zkušenosti je nutné brát v kontextu často velmi odlišných tradic a praxí sociální práce a péče o dítě. I tak je ale můžeme brát jako inspiraci pro nás, pro Českou republiku a to hlavně v několika bodech:

- podpora biologické rodiny (aby v ní dítě mohlo zůstat)
- hledání a zavádění metod, postupů a služeb pro práci s biologickou rodinou
- stanovení limitů pro okamžité řešení situace ohroženého dítěte
- využívání a vyhodnocování individuálních plánů
- zavádění nových metod, např. případové studie a rodinné konference
- zapojení dítěte a všech aktérů do procesu rozhodování při řešení situace ohroženého dítěte.

(Matějček, 1999).

Dle mého názoru se pěstounská péče ve světě čím dál více přiklání k sanaci biologické rodiny. Mám na mysli fakt, že ve světě se pěstouni stále častěji stávají průvodci pro biologické rodiče a snaží se jim pomoci, aby se k nim dítě mohlo co nejdříve vrátit. V České republice je sice model pěstounské péče také jen přechodné opatření, ale v hodně případech je pěstounská péče dlouhodobou záležitostí. A právě pomoc biologickým rodinám zvládnout problémovou situaci a připravit podmínky pro návrat dítěte je podle mého názoru věc, která by měla v pěstounské péči fungovat automaticky.

Velmi zajímavý a bezesporu přínosný je dle mého názoru také Podpůrný systém pěstounů, který funguje v USA a v rámci kterého jsou pěstouni zahrnuti do podpůrných skupin.

5 Doprovázení a služby pro pěstounské rodiny

„Doprovázení je služba poskytovaná pěstounské rodině, kterou tvoří soubor dílčích služeb definovaných zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, příp. dalšími doplňkovými službami a činnostmi“ (Pazlarová, 2016, str. 83).

Termín doprovázení není zákonem definován, toto označení se pro tento druh podpory časem vžilo. Jsou popsány jednotlivé dílčí služby, které ve svém komplexu mají podpořit pěstounskou rodinu a dítě, které bylo do této rodiny svěřeno. Doprovázení má hlavně funkci podpůrnou, na rozdíl od kontrolních úkolů, které má ve své kompetenci OSPOD. Z tohoto rozdělení vyplývají tři východiska:

- pouze rovnováha mezi podpůrnou a kontrolní složkou může zajistit kvalitní péči
- spolupráce doprovázející organizace a OSPOD je klíčová pro zajištění kvalitní péče
- oddělení podpůrné a kontrolní funkce je pro zajištění rovnováhy nezbytné

V případě, že rodinu doprovází OSPOD je však tento stav prakticky nedosažitelný. A to hlavně z toho důvodu, že pracovníkovi OSPOD stále zůstává i kontrolní funkce, nelze tedy očekávat plnou důvěru a otevřenost ze strany pěstounské rodiny (Palzarová, 2016).

Doprovázení je v kontextu služeb pro pěstouny vnímáno jako podpora náhradní rodiny, ne jako její kontrola či dozor. Klíčový pracovník doprovázející organizace by měl v rodině zastávat roli „přítele“, měl by pomoci pěstounům s jejich každodenními radostmi a starostmi se svěřenými dětmi. Měl by být rodině nablízku a s dětmi i s pěstouny navázat vztah, založený na vzájemné důvěře a respektu. Se sociálním pracovníkem OSPOD pak doprovázející pracovník úzce spolupracuje, nemělo by se ale jednat o jednu a tutéž osobu (Palzarová, 2016).

Doprovázení se skládá z několika dílčích částí:

- **Podpora pěstounů** – Setkávání klíčového pracovníka a pěstounů, které probíhá jak v domácnosti pěstounů tak mimo ni přibližně jednou za dva měsíce. V případě jakýchkoliv změn nebo potřeb rodiny, je frekvence setkávání mnohem vyšší.

Klíčový pracovník s rodinou se věnují například zvyšování kompetencí pěstounů, řešení nastalých situací nebo plánování služeb pro rodinu a dítě (Palzarová, 2016).

- **Podpora dítěte** – Nejdůležitější je, aby klíčový pracovník navázal s dítětem vztah, poté je jeho úkolem hlavně pomoci s naplňováním potřeb dítěte, hledání cesty, jak postupovat při řešení nenadálé situace a podobně. Je také vhodné, aby dítě mělo kontakt na klíčového pracovníka a mohlo se s ním kdykoliv v případě potřeby spojit. Podpora se týká všech dětí v rodině, tedy jak dětí přijatých, tak dětí vlastních (Palzarová, 2016).
- **Podpora rodiny jako celku** – Klíčový pracovník podporuje a spolupracuje nejen s rodinou, ale i s jejím nejbližším sociálním okolím. Velmi důležité je podporování rodiny jako celku a společné rozhodování ve všech záležitostech, které se týkají rodiny (Palzarová, 2016).

5.1 Základní nabídka služeb doprovázení

Typy služeb, které jsou pěstounům poskytovány v rámci doprovázení, jsou rámcově definovány v dohodě o výkonu pěstounské péče. Rozsah je dán zákonem o sociálně právní ochraně dětí, Základní nabídka služeb by tak měla být pro všechny pěstounské rodiny stejná. Každá doprovázející organizace se však liší v tom, jaké služby doprovázení poskytuje nad rámec zákona. Nestátní organizace využívají doplňkové zdroje financování těchto služeb, a to nad rámec daný zákonem. Například doučování dětí z pěstounských rodin nelze hradit ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče, a tak může být díky neziskovým organizacím hrazeno z příspěvků a grantů. Pokud však pěstounskou rodinu doprovází OSPOD, poskytuje většinou jen základní služby stanovené zákonem (Palzarová, 2016). Mezi zákonem definované služby patří:

- krátkodobá pomoc při zajištění péče o svěřené dítě
- poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o dítě starší dvou let, v rozsahu minimálně 14 dnů v kalendářním roce
- zprostředkování odborné pomoci, ať už terapeutické, psychologické apod., alespoň jednou za 6 měsíců
- pomoc při naplňování povinnosti pěstouna doplňovat si znalosti a dovednosti v oblasti péče o dítě a současně právo pěstounů na bezplatné zprostředkování tohoto vzdělávání
- kontrola plnění dohody o výkonu pěstounské péče

- pomoc při povinnosti pěstounů udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkým (hlavně rodičů) a pomoc pěstounům při zajišťování kontaktu dítěte s biologickými rodiči (§ 47 a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

5.2 Povinnosti vyplývající z dohody o výkonu pěstounské péče

Kontrolu nad tím, zda jsou tyto povinnosti dodržovány, provádí ten, s kým má pěstoun uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče.

1. Povinnost v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak

Kontakt dítěte s osobami blízkými je upravován soudním rozhodnutím nebo individuálním plánem ochrany dítěte. Pěstouni mají v této oblasti následující povinnosti (www.mpsv.cz).

- zajištění vhodného místa pro kontakt
- vyhodnocení, zda je kontakt v zájmu dítěte
- doprovázení dítěte v průběhu kontaktu
- sledování průběhu kontaktu

I v případě, že dítě není v kontaktu s osobami blízkými, je potřeba udržovat rozvíjet a podporovat rozvoj jeho identity a vztah k původu, například tvorbou knihy života dítěte (www.mpsv.cz).

2. Povinnost zvyšovat si dovednosti a znalosti v oblasti výchovy a péče o dítě

Povinné vzdělávání má rozsah 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců. Osoby, které neabsolvovaly přípravu fyzických osob k převzetí dětí do péče (například z důvodu, že nešlo o zprostředkovanou pěstounskou péči) mohou v rámci vzdělávání absolvovat kurzy, které jsou obsahem podobné právě přípravě přijetí dítěte do rodiny. Důležité je také posoudit, v jaké oblasti bude pro osobu vzdělání přínosné. Proto je vhodné vytvářet pěstounům individuální vzdělávací plány a zaměřovat se na ty znalosti a dovednosti, které jsou pro pěstouny v danou chvíli nejvíce potřebné. Povinnost naplňování osobních znalostí a dovedností může být naplněna i osobní konzultací, která je zaměřena na okruhy na které

by mělo být zaměřeno i vzdělávání. Naopak za plnění této povinnosti nemůže být považováno poskytnutí poradenství. (www.mpsv.cz).

3. Povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí

Jde o jednu u nejdůležitějších činností, které jsou vykonávány v rámci dohody o výkonu pěstounské péče. Poskytovatel, se kterým má pěstoun uzavřenou smlouvu o výkonu pěstounské péče hraje v tomto procesu velmi důležitou roli a to hlavně z toho důvodu, že jeho zaměstnanec je v pravidelném styku s osobou pečující a s dětmi svěřenými do její péče. Sledování výkonu pěstounské péče spočívá především v poskytování cílené podpory a v kontrole výkonu pěstounské péče, která by měla chránit především dítě a jeho zájmy, ale i osoby v evidenci. Smyslem pravidelných kontaktů v rámci sledování výkonu pěstounské péče je především poskytnutí klíčového pracovníka rodině. Klíčový pracovník by měl být seznámen s problematikou náhradní rodinné péče a kromě základního poradenství může také rodině poskytnout služby, které aktuálně potřebuje. Klíčový pracovník by měl také sledovat naplňování potřeb dětí, které jsou svěřené do pěstounské péče, jak funguje rodinný systém a jaké potřeby mají pečující osoby. Během pravidelných kontaktů rodiny a klíčového pracovníka tak mohou být mapována rizika vzniku problémů a včas na ně reagováno (www.mpsv.cz).

5.3 Pomoc při zajišťování kontaktu dítěte s jeho vlastní rodinou

Základním principem pěstounské péče je, aby děti, které jsou v pěstounské péči, zůstaly v kontaktu se svoji biologickou rodinou. Kontakt s rodinou je proces o udržování smysluplných vazeb mezi dětmi v pěstounské péči a jejich rodinami, případně i jejich blízkým okolím. Právo na kontakt s rodinou má každé dítě v pěstounské péči. Pěstouni podporují udržování vztahu mezi dítětem a jeho rodinou, pokud však není tento vztah pro dítě ohrožující. Kontakt dětí v pěstounské péči s jejich rodinou pomáhá dětem zvládat lépe obtížnou životní situaci a zlepšuje jejich psychické rozpoložení a životní pohodu. Díky kontaktu s rodinou nemusí dítě pociťovat pocity úzkosti, opuštění, odmítnutí a strach, vždy však záleží na kvalitě vztahu mezi dítětem a jeho biologickou rodinou (Barber, Delfabbro, 2003).

Kontakt dítěte s jeho biologickou rodinou je jednou z nejcitlivějších oblastí při doprovázení pěstounských rodin. Mnoho pěstounských rodin přistupuje k tomuto kontaktu

s obavami a s nedůvěrou. Tyto obavy mohou pramenit ze zkušeností ze setkání v době, kdy ještě rodinu ve výkonu pěstounské péče nikdo nedoprovázel a byli na všechno sami (Palzarová, 2016).

Teprve systematickou a trpělivou prací s pěstouny se začíná dařit vyvracet mýty ohledně setkávání dětí v pěstounské péči s biologickou rodinou. Mezi nejčastější mýty patří například ten, že kontakt dítěte s biologickou rodinou je pro ně škodlivý. V pozici klíčového pracovníka je důležitá hlavně jeho neutralita. Klíčový pracovník také zastává funkci jakéhosi nárazníku emocí, které by jinak mohly směřovat od rodičů přímo k pěstounům a dětem v jejich péči. Dojednávání pravidel setkávání, sjednávání termínů a dalších aspektů kontaktů, i přímá asistence při setkávání, to vše ulehčuje pěstounům v konfliktu rolí, které na sebe v tu chvíli berou (Palzarová, 2016).

V případě, že se pěstouni cítí ve své roli jisti a komunikaci s biologickou rodinou zvládají bez konfliktů, není asistence klíčového pracovníka dále nutná. Je ale možné se k ní kdykoliv vrátit. Všechna setkávání by také měla být průběžně monitorována a vyhodnocována, a to nejen s dětmi v pěstounské péči, ale i s pěstouny. Po kontaktu s biologickou rodinou může klíčový pracovník získat cennou zpětnou vazbu rodičů pro pěstouny, jejich přání a představy. Pokud jsou tato přání reálná, může klíčový pracovník pomoci pěstounům v jejich realizaci nebo naopak může pěstounům pomoci nastavit pevné hranice v rámci jejich možností a kapacity při délce návštěv a jejich četnosti. Téma setkávání dětí s jejich biologickou rodinou je neustále probírané téma v rámci vzdělávání pěstounů, ale i klíčových pracovníků (Palzarová, 2016).

5.4 Doprovázející organizace pro pěstounské rodiny v Plzeňském kraji

1. Diakonie západ

Diakonie západ se věnuje doprovázení pěstounských rodin při vytváření bezpečného a harmonického prostředí pro zdravý vývoj dětí. V západních Čechách poskytuje služby bezplatně a diskrétně přímo v domácnostech, případně v prostředí zařízení Diakonie. Vyhledáváme nové zájemce o pěstounství během našich osvětových aktivit (www.diakoniezapad.cz).

2. DOMUS centrum pro rodinu

Domus pro rodinu nabízí pěstounským rodinám **Informace** zájemcům o náhradní rodinnou péči a kolegům, kteří pracují s náhradními rodinami nebo dětmi v pěstounské péči. **Doprovázení** pěstounských rodin. **Podporu** pěstounských rodin při řešení obtížných situací. Podporu při **naplňování práv a povinností** vyplývajících z Dohody o výkonu pěstounské péče (www.domus-cpr.cz).

3. LATUS pro rodinu

Latus pro rodinu se zaměřuje na rozvoj a zkvalitňování ambulantních a terénních služeb náhradní rodinnou péči, zejména na pěstounskou péči v dlouhodobé a přechodné formě. Hlavním cílem organizace je prostřednictvím cíleně zaměřených služeb a aktivit podporovat pečující osoby v tom, aby vytvářeli bezpečné prostředí pro zdravý rozvoj dítěte svěřeného do náhradní rodinné péče (www.latusprorodinu.cz).

4. Rozum a cit

Rozum a cit poskytuje pěstounům všechny služby, které ukládá zákon, tedy **doprovázení, vzdělávání, respitní a odlehčující službu**, kromě toho mají klienti možnost využít nadstandardních služeb, jako je například **terapie, asistovaný kontakt** dětí s jejich biologickými rodiči, letní pobyty pro celé rodiny a další (www.rozumacit.cz).

6 PRAKTICKÁ ČÁST

Tato diplomová práce se věnuje pěstounské péči na přechodnou dobu. Konkrétně je tato práce zaměřena na proces předávání dětí z pěstounské péče na přechodnou dobu do jiné formy náhradní rodinné péče, případně zpátky do rodiny. Tento proces je pro pěstouny velmi náročný a je důležité, aby jim v tomto procesu byla poskytnuta podpora a pomoc. Pomoc a podpora je poskytována především prostřednictvím doprovázejících organizací a pro tyto organizace je důležité, aby věděly, jaká forma pomoci je pro pěstouny žádoucí a jaké mezery jsou v poskytování jejich služeb v rámci podpory pěstounů při předávání dětí.

Při psaní této diplomové práce jsem se často setkávala s názorem, že v rámci předávání dítěte jsou důležité hlavně pocity dítěte, pocity dospělých osob, které se v procesu předávání angažují, tedy pěstouna a osoby která dítě přebírá, jsou dle mého názoru odsouvány do pozadí. A přitom právě to, jak se pečující osoba cítí, nejvíce ovlivňuje to, jak se cítí dítě. Myslím si, že by pěstouni na přechodnou dobu měli mít v procesu předávání větší péči a jejich potřeby a pocity v průběhu předávání dítěte by měly být lépe mapovány a to jak pro blaho pěstouna, tak pro blaho dítěte. V odborné literatuře se můžeme dočíst, že pěstouni mají více možností, jak se s přechodem dítěte vyrovnat. Jedním ze způsobů, který v procesu předávání pomáhá pěstounům, je když se seznámí s rodinami, které pěstounkou péči na přechodnou dobu poskytují déle a jsou tak již seznámeny se všemi úskalími, které proces předání může přinést. Takové rodiny se spolu mohou potkávat na seminářích a dalších akcích, které jsou pro pěstouny pořádány. Ale i když jsou cesty, kterými si pěstouni mohou pomáhat navzájem, myslím si, že v procesu předávání si pěstouni zaslouží větší péči, než jaká jim je poskytována.

6.1 Metodologie výzkumu

6.1.1 Cíl výzkumu

Práce pěstounů na přechodnou dobu je velmi náročná a různorodá, proto není cílem mé práce vytvářet závěry o tom, jak by se pěstouni měli v procesu předávání chovat, ani jak by se v něm měly angažovat doprovázející organizace. Cílem mé práce je nahlédnout mezi pěstouny na přechodnou dobu a zjistit, co je pro ně v procesu předávání dětí nejobtížnější a jak by jim mohla v procesu předávání pomoci doprovázející organizace. Tato práce by mohla také sloužit jako doporučení pro doprovázející organizace a posloužit i pěstounům

na přechodnou dobu a pomoci jim orientovat se ve službách, které doprovázející organizace poskytují.

6.1.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou jedním z nejdůležitějších bodů plánování výzkumu. Abych cíl výzkumu převedla do konkrétnější podoby, stanovila jsem si následující výzkumné otázky, na které se pokusím v závěru této práce odpovědět.

1. Podle čeho si pěstouni na přechodnou dobu vybírají doprovázející organizace?
2. Jak pěstouni na přechodnou dobu hodnotí služby poskytované doprovázející organizací a spolupráci s ní?
3. Která forma předávání dětí je pro pěstouny na přechodnou dobu nejnáročnější?
4. Jaká fáze procesu předávání dětí je pro pěstouny na přechodnou dobu nejnáročnější?
5. Jak pěstounům mohou v procesu předávání pomoci doprovázející organizace?

6.1.3 Výzkumný soubor

Do výzkumné části byl zvolen výzkumný soubor, který je tvořen ženami, které jsou evidovány jako pěstounky na přechodnou dobu. Jelikož pracuji v doprovázející organizaci pro pěstouny, snažila jsem se kontaktovat některé pěstouny také prostřednictvím této organizace a prostřednictvím dalších doprovázejících organizací, které sídlí ve stejném městě. Výzkumný vzorek je tvořen pouze šesti respondenty, a to hlavně z toho důvodu, že pěstounů na přechodnou dobu je pořád velmi málo a je obtížné je kontaktovat.

6.1.4 Stručná charakteristika jednotlivých respondentů

Respondent č. 1 – paní Jana – *Paní Jana je pěstounkou na přechodnou dobu již 4 roky, ve své péči měla zatím 5 dětí. V době našeho rozhovoru měla v péči desetiměsíční holčičku, kterou si brala z kojeneckého ústavu. Když jsme spolu mluvily, stále se čekalo, až se pro holčičku najde vhodná rodina. Paní Jana žije s manželem, má své dvě děti, které jsou již dospělé a bydlí samy.*

Respondent č. 2 – paní Radka – *Paní Radka je nejmladší z respondentů, také je nejkratší dobu pěstounkou na přechodnou dobu. Pěstounkou je teprve rok a půl, ve své péči měla dvě děti, dle jejich slov to byla holčička, která se později vracela do své biologické rodiny*

a holčička, kterou přijala z kojeneckého ústavu a po půl roce ji předávala do dlouhodobé pěstounské péče. V době našeho rozhovoru ale v péči žádné dítě neměla.

Respondent č. 3 – paní Sylva – *Paní Sylva je zkušená pěstounka na přechodnou dobu, měla ve své péči již 6 dětí. Paní Sylva žije s manželem, nemá své vlastní děti. Dle jejích slov bylo právě to, že nemůže mít vlastní děti největší motivací k tomu, aby se stala pěstounkou na přechodnou dobu. V době našeho rozhovoru měla v péči půlročního chlapečka, který ale měl nalezenou vhodnou rodinu, se kterou již probíhaly kontakty.*

Respondent č. 4 – paní Pavlína – *Paní Pavlína zpočátku s rozhovorem nesouhlasila, kontaktovala mne až měsíc poté, co jsem ji oslovila. Paní Pavlína je pěstounkou na přechodnou dobu již 3 roky, aktuálně má v péči chlapečka, kterého si brala z kojeneckého ústavu. S tímto chlapečkem byla letos dokonce na dovolené v Itálii.*

Respondent č. 5 – Paní Eva – *Paní Eva je pěstounkou na přechodnou dobu také tři roky. Žije s manželem a svým vlastním synem. V době našeho rozhovoru v péči žádné dítě neměla, bylo to ale asi měsíc od doby, co předávala holčičku zpět do péče matky, která byla propuštěna z výkonu trestu.*

Respondent č. 6 – Paní Lucie – *Paní Lucie je pěstounkou na přechodnou dobu dva roky, ve své péči neměla v období našeho rozhovoru žádné dítě, celkově však měla v péči tři děti, z nichž dvě vracela do biologické rodiny. Paní Lucie žije se svým manželem a dcerou, která je však přes týden na koleji, domů jezdí jen na víkendy.*

6.1.5 Etická stránka výzkumu

V tomto výzkumu bylo nutno dbát zvlášť na etickou stránku věci, protože rozhovory s jednotlivými respondenty obsahují citlivá data a osobní údaje, podle kterých by mohly být pěstounské rodiny identifikovány (vzhledem k jejich nízkému počtu). Z tohoto důvodu zde nebudu uvádět ani jména doprovázejících organizací, ani města, kde výzkum probíhal. Protože v každé z těchto organizací je zastoupení pěstounů na přechodnou dobu velmi malé a pěstouni by dle některých údajů mohli být dohledáni.

Na začátku každého rozhovoru byli respondenti požádáni o to, zda si mohou celý rozhovor nahrávat, případně si dělat poznámky. Respondenty jsem také seznámila s povahou a cíli mé diplomové práce. Každý respondent taktéž podepsal informovaný souhlas, který je v archivu autorky.

6.1.6 Výzkumná metoda

Pro výzkum byl zvolen kvalitativní přístup, metodou šetření pak byl polostrukturovaný rozhovor. Rozhovory s respondenty trvaly většinou 45 minut. Dva rozhovory probíhaly v domácnosti pěstounek, jeden rozhovor v kavárně, jeden v parku, další dva rozhovory probíhaly na vzdělávacím víkendovém pobytu, který pořádala doprovázející organizace pěstounů.

Pro rozhovor jsem si vytyčila tematické okruhy, kterých by se měl rozhovor týkat a spolu s nimi také nástin otázek. Otázky jsem pokládala tak, aby mířily k cíli práce a pomohly mi najít odpovědi na výzkumné otázky.

- Prvním okruhem byly otázky, které se zaměřovaly na motivaci k tomu, proč se dotazované ženy staly pěstovnkami na přechodnou dobu, jak dlouho již jsou pěstovnkami, kolik měly ve své péči dětí, proč se k nim tyto děti dostaly
- Druhým okruhem byly otázky, které se zaměřovaly na výběr doprovázející organizace, podle čeho si ji pěstovunky vybíraly, jaké měly očekávání, zda byla tato očekávání naplněna, jaké služby jsou jim v rámci doprovázení poskytovány, spolupráce s doprovázející organizací
- Třetím okruhem byly otázky zaměřené na proces předávání dětí, jak pěstovunky tento proces zvládají, jaká fáze je pro ně nejobtížnější, co jim proces předávání může usnadnit, s jakými problémy se v rámci předávání a výkonu PPPD setkávají
- Čtvrtým okruhem byly otázky, které se zaměřovaly na spolupráci pěstounek a doprovázející organizace v období předávání dítěte a bezprostředně po něm

6.1.7 Zpracování dat

Všechny rozhovory jsem nejprve přepsala do písemné podoby a poté je vytiskla. Po rozebrání všech informací, které jsem pomocí rozhovorů s respondenty získala, byly z těchto výpovědí vytvořeny klíčové oblasti. Tyto oblasti obsahovaly všechny rozhovory. Rozhovory jsou tedy vyhodnoceny dle jednotlivých klíčových oblastí. K vyhodnocení jsem použila metody výkladu karet.

- Výběr doprovázející organizace
- Spolupráce s doprovázející organizací

- Proces předávání dětí do zpět do rodiny případně jiné formy náhradní rodinné péče
- Podpora v období předávání dětí a v období po předání
- Problémy, se kterými se pěstouni v období předávání setkávají

6.1.8 Reflexe vlastní zkušenosti s tématem výzkumu

Když jsem si zadávala téma diplomové práce, moc jsem toho o pěstounské péči na přechodnou dobu nevěděla, bylo to ale téma, které mě zajímalo. V průběhu psaní diplomové práce a shánění respondentů jsem kontaktovala doprovázející organizaci, která však aktuálně měla dohodu o výkonu pěstounské péče pouze s jednou pěstounkou na přechodnou dobu, která ale spolupráci a rozhovor se mnou odmítla. Díky této organizaci se mi však podařilo kontaktovat jiné doprovázející organizace a pěstouny a právě tato organizace mi nabídla pracovní pozici. V současné době jsem klíčový pracovník pouze dlouhodobých pěstounských rodiny, v rámci zaškolování a studia vnitřních standardů organizace jsem se však blíže seznámila i s pěstounskou péčí na přechodnou dobu a věřím, že při mé práci v doprovázející organizaci budu někdy spolupracovat také s pěstouny na přechodnou dobu.

6.2 Vyhodnocení výzkumu

V této kapitole předkládám analýzu jednotlivých klíčových oblastí. Tyto oblasti shrnují a vyhodnocují odpovědi všech respondentů.

6.2.1 Výběr doprovázející organizace

První klíčovou oblastí je výběr doprovázející organizace. Jak jsem již zmiňovala v kapitole 6.1.3 Výběr vzorku, pěstounky pochází ze dvou doprovázejících organizací, což pro zhodnocení této klíčové oblasti považuji za přínosné. Každá doprovázející organizace poskytuje různé služby, což je také jeden z aspektů, který je pro pěstouny při výběru doprovázející organizace důležitý.

V rámci této klíčové oblasti se všechny pěstounky shodly, že **jedním z nejdůležitějších bodů pro výběr doprovázející organizace je doporučení od orgánu sociálně právní ochrany dětí**, pod který pěstounky spadají. Například respondent č. 1 se k tomuto tématu vyjádřil takto: „*Víte co, v tu chvíli, kdy vyřizujete všechny ty náležitosti a prostě všechno, co musíte mít, je pro Vás tohle (doprovázející organizace) jen další položka na seznamu, kterou musíte splnit. Mně paní na OSPODU nasměrovala na tuto organizaci, že s ní mají*

dobré zkušenosti. Tak jsem si říkala, že když ji ona hodnotí takhle pozitivně a nejspíš tomu rozumí a vyzná se, tak že to bude určitě dobrá organizace, tak jsem si sjednala dohodu tam a teď jsem za to velmi ráda“. OSPOD je prvním orgánem, který s pěstouny o doprovázející organizaci hovoří, nabízí jim dostupné organizace s volnou kapacitou a také ty organizace, se kterými má dobré zkušenosti. Pro doprovázející organizace je tedy určitě dobré, když s OSPOD spolupracují a udržují s ním dobré vztahy.

Doporučení od OSPOD ale není jediný aspekt, který je při výběru doprovázející organizace důležitý. Druhým velmi důležitým bodem jsou dle většiny respondentů **nabídka služeb**. Doprovázející organizace, pod kterou spadají tři z pěti dotazovaných pěstounek, například organizuje každou druhou středu v měsíci pro děti z pěstounských rodin takzvaná respitní odpoledne. A i když je tato akce primárně určena pro děti z dlouhodobé pěstounské péče, mohou ji využívat i děti, které jsou v PPPD. V tomto případě ale hraje důležitou roli to, jak staré dítě má pěstoun v péči. Například respondent č. 2 si vybral doprovázející organizaci dle jeho slov i z tohoto důvodu, tedy proto, že ho zaujala možnost respitu, možnost toho, že se děti s podobnými osudy mohou potkávat a sdílet spolu různé věci. Zatím ale nabídku respitního odpoledne nevyužil, protože měl v péči pouze malé děti, které se respitu zúčastnit nemohly. Jde ale i o jiné služby, které doprovázející organizace poskytují nad rámec dohody o výkonu pěstounské péče. Jde například o podporu pěstounů po období předání dítěte do biologické rodiny, případně jiné formy NRP. S tím má zkušenost respondent č. 4 „*Mně třeba přišlo hrozně milý a hezký, že po tom předání a po tom, co jsme to uzavřeli, přišla pani ***** (klíčová pracovnice) s tím, jestli je to všechno v pořádku a jestli se může v týdnu zastavit, že bychom to spolu ještě probraly. Nevím, třeba to je normální všude, ale mě tohle prostě hrozně potěšilo, bylo to podle mě takový lidský, víte jak to myslím? Že jsem najednou nebyla jen ta pěstounka, která to má vlastně v popisu práce, ale byla jsem člověk, to bylo prostě příjemný.“*

Jako další důležitý bod se ukázala **přehledná nabídka služeb ve formě letáčků a přehledné webové stránky**. Respondent č. 3 zmiňuje: „*Paní na OSPOD mi dala výčet všech doprovázejících organizací ve městě, přidala k tomu doporučení na dvě, které jsou podle ní nejlepší, ale výběr mezi těma dvěma nechala na mě. Tak jsem si to hledala na internetu a víte co, já už nejsem úplně technický typ, takže to s tím počítačem zase tolik neumím a na tý jedny stránce mi tam pořád vyskakovaly nějaký novinky a nemohla jsem se dobrat k nějakým informacím, k něčemu podstatnému prostě, tak jsem to radši zavřela, abych se nemusela rozčilovat s tím (smích) a bylo rozhodnuto“.* Respondent č. 5 má

naopak zkušenost s tím, že od sociální pracovnice na OSPOD dostal letáček doprovázející organizace, kde byly vyjmenované všechny služby, které organizace poskytuje, kde sídlí, jaké je jejich poslání a celý letáček působil podle slov respondenta „hrozně mile“. A byť se některé věci mohou zdát jako maličkosti, jsou pro pěstouny při rozhodování důležité.

6.2.2 Hodnocení služeb a spolupráce s doprovázející organizací

Spolupráce pěstounů s doprovázející organizací je pro výkon pěstounské péče velmi důležitá. Je potřeba, aby si pěstouni a klíčoví pracovníci vybudovali dobrý vztah, aby pěstoun klíčovému pracovníkovi důvěřoval a měl v něm oporu. Doprovázející organizace by také měly spolupracovat s OSPOD, a to hlavně v případech, kdy je důležitá spolupráce více odborníků.

Všichni tázaní respondenti se v tomto bodu shodují na tom, že **kvalita spolupráce doprovázející organizace se nejvíce projeví právě v procesu předávání dítěte, nejvíce pak v případě, že je dítě předáváno do biologické rodiny**. Právě tento proces je v PPPD nejdůležitější a je důležité, aby s ním uměla doprovázející organizace pracovat. Dle slov respondentů však mají někdy doprovázející organizace problém s tím, neumí dostatečně spolupracovat ještě se třetí stranou, a to s biologickou rodinou, případně novou pěstounskou rodinou. Respondent č. 2 se v této oblasti vyjádřil takto: *„Já když jsem předávala Lucinku její matce, byl tam velký problém v tom, že doprovodka pracovala a komunikovala výhradně se mnou, nikoli s matkou Lucky, která tak moc nevěděla, co se děje, co se bude dít, na co se má připravit a tak. Takže se vším pak volala mně, protože už jsme se v tu dobu znaly z prvotních kontaktů. Ale já jsem to v ***** (DO) řekla, že mi tohle jednání nevyhovuje, že bych byla ráda, aby do toho matku taky zapojili, přece o ní tam šlo nejvíce podle mě“*. Respondenti také často zmiňovali situace, kdy spolu nedokázala komunikovat doprovázející organizace s OSPOD. Respondent č. 4: *„Mně už pak přišlo, že tam snad mají problém ty dvě paní mezi sebou a řeší si to skrz práci, protože někdy to už bylo fakt směšný. Paní z DO mi třeba často říkala, že se omlouvá, ale čeká na vyjádření paní ***** z OSPOD, která se s vyjádřením teda moc nehrne. Myslím, že jednou už jsem tam bouchla a něco jim tam zostra řekla (smích)“*.

Naopak **kladně je v procesu spolupráce s doprovázející organizací hodnoceno mapování potřeb pěstounů** a dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu. Respondenti si pochvalují pravidelnost, se kterou jezdí klíčoví pracovníci na návštěv do rodin, pravidelně pěstouny kontaktují telefonicky.

V rámci hodnocení služeb, které nabízejí doprovázející organizace, se respondenti shodli na tom, že **doprovázející organizace nejsou schopny poskytovat pěstounům všechny služby, které jsou jim nabízené nebo jsou případně uvedené na stránkách organizace.** Dle slov pěstounů poskytují organizace primárně ty služby, které vycházejí z dohody a výkonu pěstounské péče, služby, které nabízejí nad rámec, však tyto služby ve skutečnosti poskytují jen omezeně. Na druhou stranu se však respondenti kladně vyjadřují o tom, že mají doprovázející organizace vůbec snahu poskytovat nějaké služby navíc. Respondent č. 5 má například se službami následující zkušenost: *„Naše doprovodka nabízí pro pěstouny vzdělávání v oblasti attachmentu, což mi přijde skvělý, protože když o tom attachmentu něco víte, je vám jasné, že děti z pěstounské péče jsou prostě jiné a je potřeba se k nim také jinak chovat a jinak k nim přistupovat. Což si mnoho pěstounů, spíš teda ale asi dlouhodobých a příbuzenských pěstounů ani neuvědomuje. Proto jsem za tyhle semináře ráda.“*

Pokud jde o služby, které doprovázející organizace poskytuje na základě dohody o výkonu pěstounské péče, tedy například možnost hlídání dětí, zajištění odborné pomoci, pomoc při naplňování povinnosti pěstouna doplňovat si znalosti a dovednosti v oblasti péče o dítě a právo pěstounů na bezplatné zprostředkování tohoto vzdělávání a kontrola plnění dohody o výkonu pěstounské péče, tedy pravidelné kontroly a návštěvy v rodinách, **respondenti je všichni hodnotí kladně.** Jak již bylo zmíněno výše, respondenti si pochvalují pravidelnost, se kterou je klíčoví pracovníci navštěvují, i to, jak se snaží mapovat všechny potřeby pěstounů i dětí svěřených do jejich péče. Kladně hovoří respondenti také o možnosti napojení pěstounů na jiné odborníky, ať už psychology, psychoterapeuty a podobně a to i přesto, že tuto možnost ještě žádný z respondentů nevyužil. Díky doprovázející organizaci však dle svých slov respondenti vědí, na koho se mohou v případě obrátit. Respondent č. 1 se vyjádřil takto: *„V tomto směru jsem fakt maximálně spokojená, vím, že je to jejich povinnost jo, ale i tak si myslím, že je to fajn, že to dělají tak, jak to dělají.“*

6.2.3 Proces předávání dětí do zpět do rodiny, jiné formy náhradní rodinné péče, případně do péče ústavní

Z rozhovorů s respondenty vyplynulo, že je pro ně velký rozdíl v tom, kam budou ze své péče dítě předávat. Proto jsem klíčovou oblast předávání dětí rozdělila na dvě části. První

se týká předávání dítěte zpět do biologické rodiny, druhá se věnuje předávání dětí do jiné formy náhradní rodinné péče, případně do péče ústavní.

Předávání dětí zpět do biologické rodiny je dle respondentů ta náročnější varianta, a to z toho důvodu, že předání dětí zpět k rodině vyžaduje paradoxně více práce a příprav než předání dětí do dlouhodobé pěstounské péče, případně do péče ústavní. Z rozhovoru s respondenty také vyplývá, **že předání dětí biologické rodině, v tomto případě hlavně matce, je krok, který je náročný pro všechny zúčastněné.** Vzhledem k tomu, že předání dítěte do biologické rodiny je náročné na přípravy, na připravenost všech zúčastněných a také v právních záležitostech, je tento proces obecně o něco delší než předávání dítěte do dlouhodobé pěstounské péče, či do péče ústavní. **Respondenti ale v předávání dětí do biologické rodiny vidí také důležitý rozdíl v tom, jestli se předává dítě, které si vzali z kojeneckého ústavu a byli tak první pečující osobou nebo jestli je předáváno dítě zpět do rodiny, ze které bylo odebráno.** Respondent č. 4 se k tomuto tématu vyjádřil následovně: *„Když se dítě předává rodičům, je důležité, jestli je to dítě, které k nám přišlo rovnou z kojeneckého ústavu nebo dítě, které bylo z rodiny odebráno, je to logické. Když předáváte dítě z kojeňáku, většinou si na mámu nepamatuje, protože jí vidělo jen dva dny a musíte ho pak s ní seznámit, učít jí, jak s ním zacházet, co má rádo a tak, to dítě si vytváří vztah a důvěru v podstatě k cizímu člověku. Když je to ale dítě odebraný z nevhodných podmínek, kdy máma brala drogy a nestarala se, to předávání je pak obtížnější. Pro ty děti je to těžký v tom, že v rodiče mnohdy ztratí důvěru, pro nás v tom, že se snažíme těm dětem po určitou dobu dávat to nejlepší a pak sledujeme, jak se postupně vrací zpátky do bídy. Nebo ne do bídy, já nevím, jak to říct, chápete mě? Ale rodina je rodina no, já vím“.* Ke stejnému tématu jsme došli také s respondentem č. 5: *„Když vracím dítě do jeho pravý rodiny a teď myslím spíš ty větší děti, který byly z rodiny odebrány, protože se o ně rodiče nestarali, strašně pak řeším, jaký tam mají podmínky, do čeho se bude vracet. Občas se Vám totiž stane, že od těch dětí slyšíte věci, který ani slyšet nechcete. Například jednou jsem měla asi půl roku v péči čtyřletého chlapce, a když u nás byl hned první den a ukazovala jsem mu, kde má věci a ukázala jsem mu, že na umyvadle má kartáček na zuby, úplně se rozzářil a ptal se, jestli je ten kartáček opravdu jeho, že nikdy neměl vlastní kartáček, vždycky ho měl napůl s maminkou (smích), ale věřte mi, že tenkrát mi do smíchu nebylo vůbec. Bylo tam i hodně jiných věcí, ale to Vám říkat nebudu. A když Vám pak někdo za půl roku řekne, že v tý rodině je už všechno v pořádku, chcete vědět, že to tak opravdu je!“*

Respondenti se také shodují v tom, že nejtěžším momentem předání dítěte do rodiny je první kontakt s matkou, případně dalšími členy rodiny. Dle slov respondentů je to hlavně proto, že se obávají toho, jak bude matka vypadat, v jakém bude stavu a jak na ně bude reagovat. Tři respondenti se setkali s tím, že z počátku neměli v matku vůbec důvěru a přiznávají, že to bylo i kvůli předsudkům vůči vzhledu, upravenosti a věku. Respondent č. 3 říká: *„Jako když tam přede mnou stála taková, s prominutím maškara, s tří barevnýma vlasama, potetovaná od hlavy až k patě, s piercingem taky snad všude, nemůže se mi nikdo divit, že sem měla chuť se se Samem otočit a jít zase domů (smích). Pak mě to ale mrzelo, nakonec to byla hrozně fajn holka, spolupracující a dobrá máma, se kterou jsem ještě i dneska občas v kontaktu“.* Z rozhovorů dále vyplývá, že **první kontakt je také důležitý pro navázání vztahu pěstouna s matkou** a hodně často se stává, že matky na pěstouny žárlí. Je ale pochopitelné, že matka žárlí, když k ní její dítě nechce jít a schovává se v náruči někoho jiného. Respondent č. 2 měl s touto situací následující zkušenost: *„Přišli jsme tam a Lucka začala hystericky rvát, držela se mě kolem krku a odmítala se pustit i se na mámu jenom podívat. Tak jsem jí utěšovala, ať se nebojí, že jsem tam s ní a matka mě málem probodla pohledem, vlastně se jí ale nedivím. Fakt chápu, že by chtěla, aby se dítě takhle tulilo k ní, aby ona byla ta osoba, která ho ochraňuje. Bohužel na to ale měla myslet dřív. A teď nechci, aby to vyznělo, že někoho soudím, naopak, nakonec jsme s Lucčinou matkou vycházely velice dobře, ale to u toho prvního kontaktu nikdy nevíte, že jo.“*

Proces předávání dětí ale není jen o prvním kontaktu, vyžaduje spolupráci všech zúčastněných stran a obvykle je to dlouhý proces. **Respondenti se shodují v tom, že se snaží v průběhu předávání podporovat matku,** aby vše zvládla, dávají jí rady, jak s dítětem zacházet, co má rádo a podobně. **Z výpovědí respondentů také vyplývá, že je mrzí, že je samotné v průběhu procesu nikdo moc nepodporuje.** Ze strany OSPOD i doprovázející organizace jsou většinou řešeny hlavně formální a praktické věci, ne ale pocity pěstounů a to, jak je toto období náročné pro ně samotné. Tomuto tématu se budu více věnovat ve vyhodnocení klíčové oblasti spolupráce v období předávání dítěte a bezprostředně po něm.

S předáváním dětí do dlouhodobé pěstounské péče, mají rovněž zkušenosti všichni respondenti. **Respondenti se shodli v názoru, že předávání dítěte k dlouhodobým pěstounům je pro ně snazší, protože předpokládají, že pěstouni, kteří prošli výběrem a proškolením jsou v péči o děti kompetentní.** Respondent č. 1 k tomu říká: *„Hned první dítě, které jsem měla v péči, jsem pak předávala do dlouhodobé pěstounské péče a bylo to*

pro mě takové snazší, věděla jsem, že o Niky bude dobře postaráno. Někdy to teda víte, i když předáváte dítě do rodiny, ale tam máte stejně vždycky trošku pochybnosti“. I když je však pro pěstouny tento způsob předání nejsnazší, z rozhovoru s nimi vyplývá, že pro děti je tento způsob předání stejně náročný jako všechny ostatní a i tato forma předání vyžaduje přípravy, postupné seznamování dítěte s dlouhodobým pěstounem, v podstatě jde formálně o stejný proces jako při předání dítěte do biologické rodiny.

Nejhůře hodnotí respondenti proces, kdy je dítě předáváno do ústavní péče.

S předáváním dětí do ústavní péče nemají zkušenost všichni respondenti. Ti, co tuto zkušenost mají, se však shodují na tom, že předávání dětí do ústavní péče je krok naprosto zbytečný a špatný, který je výsledkem špatné právní organizace. Respondent č. 3 se k této problematice vyjádřil takto: *„Měla jsem v péči chlapce, který byl odebrán matce, která brala drogy. Chlapec byl u nás rok, v tu dobu již matka nebrala, měla podmínky, aby si ho mohla vzít k sobě. Pořád se ale čekalo na soud, trvalo hrozně dlouho, než proběhl. A v té době už byl u mě Tonda rok, takže jsem ho musela odevzdat, když to tak řeknu, do dětského domova, kde byl pak ještě asi čtyři měsíce. A já pak další půl rok nikoho v péči neměla, klidně mohl být u mě, ale to by se porušila pravidla pěstounské péče na přechodnou dobu. Já to jako na jednu stranu chápu, kdybych si ho nechala dýl, není to na přechodnou dobu, ale zase na ty čtyři měsíce si myslím, že do toho děcáku nemusel. Tak jsem tam za ním pak aspoň jezdila a upřímně jsem i přemýšlela o hostitelské péči, to už by bylo fakt absurdní ale (smích)“.* Z rozhovorů s respondenty ale vyplývá, že i předání dětí do ústavní péče pěstouni akceptují.

Nehledě na formu následné péče pro dítě, respondenti se shodli na tom, že dalším těžkým okamžikem v období předávání je první den, který tráví bez dítěte. Respondent č. 6 to popsal následovně: *„Nechci, aby to znělo nějak dojemně nebo tak, tyhle momenty k tomu prostě patří, ale chvíli vám vždycky trvá, než si zvyknete, že jste najednou sama. Nebo ne sama, ale chápete, ten první den je prostě smutnej, tak a řekla jsem to. Je to prostě smutný (smích).“*

V rámci předávání dětí, ať již jde o předávání do biologické rodiny, do dlouhodobé pěstounské péče nebo do péče ústavní, také vytváří pěstouni pro dítě, které mají svěřené takzvanou knihu života. Je to kniha, do které pěstouni píší, jak probíhal vývoj dítěte, jaká prodělal onemocnění, jak s ním pěstoun pracoval, co má dítě rádo a podobně. Tato kniha je

důležitá hlavně v případě, že jde o dítě, které přichází z kojeneckého ústavu a pěstoun na přechodnou dobu je tak první pečující osoba.

6.2.4 Podpora doprovázející organizací v období předávání dětí a v období po předání

V rámci této klíčové oblasti se respondenti shodli na tom, že angažovanost doprovázející organizace v procesu předávání je velmi malá.

Když se podíváme na první oblast, která byla v této oblasti mapována, je to moment, kdy je pěstoun informován o tom, že biologická rodina projevila o dítě zájem, případně že se našla vhodná dlouhodobá pěstounská rodina. Tuto informaci se pěstouni většinou dozvědí od OSPOD, dle slov respondentů to jsou však jen základní informace a většinou to nejsou informace o tom, jak bude celý proces probíhat. Z výpovědí respondentů vyplývá, že všichni **postrádali při svém prvním předávání nějaký rozhovor, potažmo přípravu, ve které by se dozvěděli, jak dlouho proces většinou trvá, co se od nich očekává, co mohou očekávat oni a podobně.** Respondenti se v také shodují v tom, že před prvním předáváním dětí byli pod **tlakem vlastních emocí a strachu a neměli o tom s kým hovořit**, protože jak doprovázející organizace, tak OSPOD řešili dle slov pěstounů hlavně technické věci. Respondent č. 2 se vyjádřil takto: *„Já jsem hned první dítě předávala do biologické rodiny a do teď si to pamatuju. Měla jsem tenkrát v péči holčičku, matka projevila zájem asi 5 týdnů po porodu. A mě prostě řekli jen, že matka má zájem, je kompetentní, má podporu svoji rodiny a že začneme s asistovanými kontakty, které nejprve proběhnou v prostorách doprovodky, pak v bydlišti matky, ale víc mi nikdo nic neřekl. Víte co, já z toho tenkrát byla hrozně vyplašená a říkala jsem si, že když budu nervózní já, bude nervózní i malá, že to prostě pozná, a nebude k mámě chtít“.*

V rámci tématu asistovaných kontaktů respondenti zmiňovali, že **většinou jsou při asistovaných kontaktech více aktivní sociální pracovníci OSPOD, než doprovázející organizace.** Respondenti se také shodují na tom, že klíčoví pracovníci doprovázející organizace toho o pěstounské rodině ví mnohdy víc, protože jsou s rodinou v kontaktu častěji a měli by tak asistovaný kontakt vést spíše oni, o to víc, když asistovaný kontakt probíhá v jejich prostorách. **Avšak v případě, že probíhá kontakt s rodinou, ať už biologickou nebo dlouhodobou pěstounskou, v jejich domácnosti, hovoří respondenti o tom, že jim přítomnost klíčového pracovníka doprovázející organizace velmi pomohla.** A to i v případě, že se klíčový doprovázející pracovník do kontaktu příliš

nezapojoval. Například respondent č. 4 k tomuto tématu říká: „*Už jenom to, že tam paní **** byla, pro mě bylo hrozně úlevný, vnímala jsem, že je tam někdo, kdo je tam prostě se mnou a kvůli mně. Při té první schůzce mi to hrozně pomohlo. Asi to bylo i tím, že jsem se tam necítla tolik jako vetřelec. Víte co, kór když jdete do té biologický rodiny, tak jste tam vždycky tak nějak jako navíc, prostě někdo, kdo má jejich dítě a oni to dítě chtěj a dost často vám to dávají najevo.*“

Z vyprávění respondentů dále také vyplývá, že se **většina z nich se během procesu předávání setkala s tím, že klíčoví pracovníci podceňovali jejich názory a poznatky ohledně biologické rodiny.** Přitom dle slov respondentů jsou oni s matkou často v úzkém kontaktu, mohou sledovat její interakci s dítětem, její reakce a podobně. Respondent č. 6 k tomuto tématu říká: „*Už jsem pak radši nic neříkala, protože jsem si říkala, že to musí vypadat, jakože tu matku pomlouvám. Přitom já jsem s ní vycházela opravdu dobře a neříkala jsem nic špatnýho, jenom jsem jim chtěla doporučit, čemu by se u ní měli věnovat.*“

Většina respondentů se také shoduje v tom, že klíčoví pracovníci doprovázející organizace jsou si velmi nejistí ve vyhrocených situacích, dva pěstouni uváděli jako příklad situaci, kdy matka odmítala spolupracovat. Tito dva pěstouni se pak také shodli na tom, že jim v takovýchto situacích bylo nepříjemně, měli chuť se klíčového pracovníka zastat, nějak mu pomoci. Ostatní pěstouni uváděli různé příklady, například když matka začala plakat, dožadovala se dítěte, které k ní nechtělo jít nebo když u dlouhodobé pěstounské rodiny došlo k nečekanému konfliktu mezi pěstounem a jeho vlastním dítětem. Všichni respondenti však tento fakt pouze konstatovali, u žádného nebylo patrné nějaké odsuzování tohoto faktu, naopak dle mého názoru projevovali pochopení, že sociální pracovník nemůže umět reagovat ve všech situacích.

Jelikož pěstouni se v doprovázející organizaci setkávají i s ostatními pěstouny, **mluvili respondenti také o možnosti svépomocných skupin.** Čtyři respondenti se shodují v tom, že by byli velmi rádi za možnost svépomocných skupin, respektive za možnost setkávání pěstounů na přechodnou dobu, kde by spolu mohli sdílet zkušenosti a příběhy, se kterými se v pěstounské péči na přechodnou dobu setkávají. Dvěma respondentům, se kterými jsem dělala rozhovor až jako s posledními, jsem se o možnosti svépomocných skupin zmínila sama. Dle jejich slov je taková možnost ani nenapadla, ale kdyby mohli, určitě by ji velmi rádi využili.

Co se týče podpoře po období předání dítěte, názory a zkušenost respondentů se rozcházejí. Například respondent č. 4 má dobré zkušenosti s tím, jak klíčoví pracovníci doprovázející organizace ošetřují stav pěstounů bezprostředně po předání dětí. Tato zkušenost je popsána v kapitole 6.2.1. Výběr doprovázející organizace. Dobrou zkušenost má také respondent č. 6, který zmiňuje, že ho týden po předání dítěte telefonicky kontaktovala klíčová pracovnice doprovázející organizace a ptala se, jestli je vše v pořádku. Respondent č. 3 měl také dobrou zkušenost. Oproti tomu ostatní respondenti hovořili o tom, že po předání dítěte už se jim nikdo nevěnoval. Respondent č. 1 to popsal slovy „*Když už jsem neměla dítě v péči, neměla jsem asi nárok na péči ani já (smích)*“.

6.2.5 Problémy, se kterými se pěstouni v období předávání setkávají

V rámci této oblasti se respondenti zmiňovali o různých problémech, se kterými se při výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu setkávají. **Mezi ty nejčastější však patří situace, kdy pěstoun onemocní a je obtížné se o dítě starat.** Obzvláště v případech, kdy v okruhu rodiny není nikdo, kdo by mohl o dítě pečovat. Pěstouni sice mají nárok na hlídání dětí v případě nemoci, ale dle slov respondenta č. 2 se mezi pěstouny na přechodnou dobu tato možnost nevyužívá.

Další problém, o kterém se respondenti zmiňovali, souvisel s metodikou MPSV, která byla určena pěstounům na přechodnou dobu a týkala se problematiky předávání dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do péče jiné fyzické osoby, která by měla za dítě přijmout zodpovědnost. **Pěstouni na přechodnou dobu aktuálně řeší otázku, kdo má za dítě odpovědnost v případě, že předají dítě, které mají pořád v péči další osobě, a pod dohledem této osoby dítě utrpí nějakou újmu, případně napáchá nějaké škody.** Například respondent č. 3 o tomto tématu hovoří takto: „*Mě by vlastně ani dřív nenapadlo nad tímto přemýšlet, což bych teda asi měla. Mluvily jsme o tom na konzultacích s paní ***** (klíčová pracovnice doprovázející organizace) a ona vlastně taky pořádně nevěděla, jak to je. Ted' jsem ale dostala tu brožuru a tam je to všechno napsané.*“

6.3 Výsledky výzkumu

Jak jsem již uvedla výše, nebylo cílem mojí diplomové práce vytvářet závěry o tom, jak by se pěstouni měli v procesu předávání chovat nebo jak by se měly v tomto procesu angažovat doprovázející organizace. Podpora pěstouna v procesu předávání je závislá na mnoha okolnostech a tyto okolnosti jsou u každého případu jiné. Což vyplývá již z výše

uvedených vyhodnocení klíčových oblastí. I když je v dnešní době pěstounská péče na přechodnou dobu celkem rozvinutou a používanou formou náhradní rodinné péče, setkala jsem se v rámci výzkumu s problémem sehnat dostatečné množství respondentů a myslím, že právě nedostatek respondentů je velkou slabinou tohoto výzkumu. Určitě také musíme přihlídnout k tomu, že každý z respondentů je pěstounem na přechodnou dobu jinak dlouhou dobu a jednotliví respondenti mají odlišné zkušenosti z hlediska předávání dětí. Přesto si však myslím, že cíl práce, nahlédnout mezi pěstouny na přechodnou dobu a zjistit, co je pro ně v procesu předávání dětí nejobtížnější a jak by jim mohla v procesu předávání pomoci doprovázející organizace, byl splněn a mohu tak odpovědět na výzkumné otázky, které jsem si zadala na začátku praktické část mé diplomové práce.

6.3.1 Odpověď na výzkumné otázky

Zde předkládám odpovědi na výzkumné otázky, které jsem si stanovila na začátku výzkumu. Odpovědi na výzkumné otázky jsem získala prostřednictvím vyhodnocení jednotlivých klíčových oblastí.

1. Podle čeho si pěstouni na přechodnou dobu vybírají doprovázející organizace?

Prostřednictvím informací od pěstounů na přechodnou dobu a jejich vyhodnocení, které obsahuje kapitola 6.2.1 Výběr doprovázející organizace, můžeme říci, že všichni respondenti se shodují v tom, že nejdůležitější při výběru doprovázející organizace je doporučení orgánu sociálně právní ochrany dětí. OSPOD doporučuje doprovázející organizace nejen na základě dostupnosti a kapacity, ale také na základě svých zkušeností s danou doprovázející organizací. Respondenti se shodli v tom, že názor pracovníka OSPOD je pro ně důležitý, protože věří, že OSPOD dokáže kvalitu doprovázející organizace dobře posoudit, jelikož se v této oblasti vyzná. Při výběru doprovázející organizace je však také důležité, jaké služby organizace poskytuje, hlavně potom ty služby, které ostatní doprovázející organizace neposkytují. Dále respondenti uvádějí, že je při hledání organizace osloví hlavně přehledná nabídka služeb ve formě letáčků a přehledné webové stránky.

2. Jak pěstouni na přechodnou dobu hodnotí služby poskytované doprovázející organizací?

Na základě výpovědí, které jsou shrnuty v kapitolách 6.2.1 Výběr doprovázející organizace a 6.2.2 Hodnocení služeb a spolupráce s doprovázející organizací můžeme říci, že služby,

kteřé doprovázející organizace poskytují povinně jsou respondenty hodnoceny kladně. Respondenti si nejvíce pochvalují pravidelnost a častost návštěv klíčových pracovníků, oceňují také to, jak klíčoví pracovníci mapují jejich potřeby. Respondenti si dále pochvalují, že jsou doprovázející organizací podrobně informováni o možnosti napojení na další odborníky. Co se týče služeb, které se doprovázející organizace snaží poskytovat nad rámec dohody o výkonu pěstounské péče, respondenti hodnotí kladně snahu organizace tyto služby vůbec poskytovat, na druhou stranu se však shodují v tom, že doprovázející organizace nejsou většinou schopny tyto služby zajistit v tom rozsahu, ve kterém je klientům nabízejí.

V hodnocení spolupráce s doprovázející organizace se většina respondentů shoduje v tom, že kvalita spolupráce se nejvíce projeví v procesu předávání dětí, v tomto procesu se také nejvíce projeví fakt, že doprovázející organizace, dle slov respondentů, neumějí příliš spolupracovat se třetí stranou, tedy s biologickou rodinou, případně novou pěstounskou rodinou. Několik respondentů také zmiňuje problémy v komunikaci mezi OSPOD a doprovázející organizací.

3. Která forma předávání dětí je pro pěstouny na přechodnou dobu nejnáročnější?

Mezi respondenty panovala jasná shoda v tom, že nejobtížnější je předávání dětí do ústavní péče, byť s touto formou předání neměli zkušenost všichni respondenti. Jako nejnáročnější jí respondenti hodnotí hlavně proto, že je podle nich mnohdy zbytečná a nesmyslná. Druhou nejnáročnější variantou je předávání dítěte do biologické rodiny a to z více faktorů. Jednak je časté, že rodiče pěstouny berou jako konkurenci, žárlí na ně a jsou na ně nepřijemní, ale dle slov respondentů je také u biologické rodiny stále riziko patologických jevů a pěstouni se obávají, že dítě bude znovu žít v nevhodných podmínkách, bude týrané a podobně. Respondenti dále vidí důležitý rozdíl v tom, je-li do biologické rodiny předáváno dítě, které z ní bylo odebráno a vrací se tak v podstatě domů nebo zda je předáváno dítě, které měli pěstouni z kojeneckého ústavu a je tak matka pro dítě cizí osoba.

Jako nejméně náročnou formu předávání hodnotí respondenti předávání do dlouhodobé pěstounské péče případně do jiné formy náhradní rodinné péče. A to z toho důvodu, že předpokládají, že dlouhodobí pěstouni jsou kompetentní osoby.

4. Jaká fáze procesu předávání dětí je pro pěstouny na přechodnou dobu nejnáročnější?

Z výpovědí respondentů vyplynulo, že nejtěžším momentem předávání, je první setkání s biologickou matkou, případně dalšími členy biologické rodiny. Dle slov respondentů je to hlavně proto, že se obávají toho, jak bude matka vypadat, v jaké bude stavu a jak na ně bude reagovat. Dalším náročným momentem předávání je dle respondentů první den, který tráví po předání bez dítěte. Skleslost první den po předání je patrná v každém procesu předání, strach z prvního kontaktu s matkou je pouze u předávání do biologické rodiny.

5. Jak pěstounům mohou v procesu předávání pomoci doprovázející organizace?

Jak se můžeme dočíst v kapitole 6.2.4 Podpora doprovázející organizací v období předávání dětí a v období po předání, nejvíce by respondenti uvítali podporu v přípravě na to, jak bude celý proces předávání probíhat. Respondenti se shodli v tom, že od OSPOD ani od doprovázející organizace nedostali při prvním procesu předávání dostatečné informace o tom, jak bude proces probíhat, a to u nich vedlo k úzkosti a strachu z celého procesu předávání. Respondenti se však shodli také na tom, že jim při prvním kontaktu s biologickou rodinou pomohlo, že tam s nimi byli klíčoví pracovníci, měli tak pocit, že je tam někdo, o koho se mohou opřít. Čtyři respondenti se dále také zmiňovali o tom, že by uvítali možnost svépomocné skupiny, kdyby byla doprovázející organizací organizována. Co se týče podpory po období předání dítěte, názory a zkušenost respondentů se rozcházejí. Ne všichni respondenti mají zkušenost s podporou v období po předání dětí, všichni respondenti by však tuto podporu uvítali.

6.4 Diskuze

Do výzkumu bylo zařazeno celkem šest respondentů a myslím si, že právě nedostatek respondentů je největší slabinou celého výzkumu. I když byly odpovědi respondentů zajímavé a v některých oblastech se respondenti ve svých odpovědích shodovali, je šest respondentů malý vzorek na to, aby závěry této práce mohly být zobecněny v širším hledisku. Myslím si však, že by tato práce mohla posloužit jako inspirace pro další výzkumy a šetření v oblasti pěstounské péče na přechodnou dobu, konkrétně v oblasti předávání dětí do dlouhodobé péče.

Jsem si vědoma také toho, že výzkum mohl být ovlivněn i tím, že jsem sama v průběhu psaní této práce začala pracovat jako klíčový pracovník v doprovázející organizaci pro pěstounské rodiny a to z toho důvodu, že jsem do výzkumu vnesla jistá očekávání toho, jak pěstouni vnímají doprovázející organizace. Žádný z respondentů, se kterým jsem v rámci výzkumu vedla rozhovor, ale nemá dohodu o výkonu pěstounské péče právě v organizaci, ve které pracuji. Když jsem přepisovala rozhovory do písemné podoby, všimla jsem si také toho, že jsem v některých rozhorech příliš sledovala to, aby se rozhovor držel jednotlivých oblastí a nevěnovala jsem tak pozornost tomu, že jsme se s respondenty dostaly k dalším zajímavým věcem, které by také mohlo být zajímavé zmapovat.

Dále si myslím, že by pro výzkum bylo přínosnější, kdyby všichni respondenti měli stejný interval od posledního předání dítěte, aby všichni měli stejně živé vzpomínky a emoce. Problematické je také to, že se nejspíše nikdy nepodaří sehnat větší počet respondentů, kteří by měli zkušenost se stejným počtem předání dětí jak do biologické rodiny, tak do jiné formy náhradní rodinné péče. Pokud totiž respondenti předávají děti naposledy před výzkumem k dlouhodobým pěstounům, nejeví se jim zpětně proces předání tak náročný, jako je tomu v případě předání dítěte do biologické rodiny, byť po vyhodnocení odpovědí je patrné, že je tento proces náročný pro všechny stejně.

Snažila jsem se najít nějaký výzkum, který by se věnoval procesu předávání v rámci pěstounské péče na přechodnou dobu, a žádný takový výzkum jsem nenašla. Myslím si ale, že to je velmi podceňovaná oblast a výzkum v této oblasti by byl velmi potřeba.

Z výsledků výzkumu je patrné, že se v rámci pěstounské péče na přechodnou dobu objevuje několik oblastí, které by byly hodné pozornosti dalších odborníků a které jsou zatím v pěstounské péči velmi problematické. Mezi nejvíce problémové oblasti v procesu předávání v pěstounské péči na přechodnou dobu patří dle slov samotných pěstounů podpora biologické rodiny. Proto by se zájem odborníků mohl zaměřit na práci s biologickou rodinou (například cílené a častější kontroly rodiny po převzetí dítěte do péče nebo nabídnutí adekvátních služeb pro rodiny). Jak jsem zmiňovala již v úvodu výzkumu, další problematickou oblastí je bezesporu fakt, že pěstounům není v procesu předávání poskytnuta dostatečná péče, byť z rozhovoru s pěstouny vyplynulo, že se doprovázející organizace snaží tuto podporu poskytnout. Přesto by však, dle mého názoru, měla být větší podpora pěstounských rodin při procesu předávání. V případě, že není podpora dostatečná, dochází k tomu, že se rodiny cítí osamocené a mají dojem, že práce s biologickou rodinou

je na nich. Jako důležitou také sledávám spolupráci OSPOD a doprovázející organizace, jejichž činnost by se měla navzájem doplňovat a ne stát proti sobě.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je velmi náročná a i když se jí v posledních letech dostává stále větší podpory od státu, myslím si, že je to pořád velmi nedocenená oblast péče o děti, o které se z nejrůznějších důvodů nemohou starat jejich rodiče. O tom jsem se přesvědčila i sama, když jsem sháněla respondenty do tohoto výzkumu ve svém okolí. Překvapilo mne, že téměř nikdy, i když nikdo z mého okolí se nepohybuje v sociální sféře, nevěděl, jaký je vlastně rozdíl mezi pěstounskou péčí a pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Respektive téměř nikdo nevěděl, že přechodné a krátkodobé péči o děti se nevěnují klasičtí pěstouni. Myslím, že v této oblasti by si pěstounská péče na přechodnou dobu zasloužila osvětu, aby více lidí dokázalo ocenit to, jaké náročné a důležité povolání pěstouni na přechodnou dobu mají.

7 Závěr

Tato diplomová práce se věnovala pěstounské péči na přechodnou dobu, hlavně pak procesu předávání dětí z pěstounské péče na přechodnou dobu do dlouhodobé péče. Na tento proces bylo v práci nahlíženo z několika hledisek. Jednalo se zejména o hlediska související s psychickou náročností předávání, s rozdíly mezi předáváním do biologické či dlouhodobé pěstounské rodiny a podporou pěstounů od doprovázející organizace.

V praktické části diplomové práce jsem se snažila zjistit, jestli poznatky z teoretické části odpovídají skutečnosti, proto byly otázky hodně zaměřené na spolupráci s doprovázející organizací a na podporu, kterou by tyto organizace měly pěstounům poskytovat.

Cílem této diplomové práce bylo nahlédnout mezi pěstouny na přechodnou dobu a zjistit, co je pro ně v procesu předávání nejobtížnější a jak by jim v tomto procesu mohly pomoci doprovázející organizace. Myslím, že tento cíl práce byl splněn a poznatky z této práce by doprovázejícím organizacím mohly pomoci ve zlepšení služeb, které pěstouni na přechodnou dobu hodnotí jako nedostatečné, případně ve vytvoření služeb, které pěstounům úplně chybí.

Použitá literatura a zdroje

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Pěstouni mají právo na služby*. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2007.

BARBER, G. James, DELFABBRO, H. Paul. *Children in forest care*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2003. ISBN 0- 415- 31164- 0

BUBLEOVÁ, V. a kol. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2002.

CAMERON, R. J. (Seán), MAGINN, Colin. *Cesta k pozitivním výsledkům u dětí v náhradní péči*. Praha: Togga, 2012. ISBN 978-80-87652-61-9.

FRENZEL, Bill. *FOSTERING THE FUTURE: Safety, Permanence and Well-Being for Children in Foster Care*. THE PEW COMMISSION ON CHILDREN IN FOSTER CARE: 2001.

GABRIEL, Zbyněk, NOVÁK, Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3

KONEČNÁ, Hana, SUDOVÁ, Markéta. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?* Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-08-1.

KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie 1 díl: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3875-8.

KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie 3 díl: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3877-2

KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Vyživovací povinnost rodičů k dětem v náhradní péči*. Právní rozhledy, 2005. ISSN 1210-6410

KUCHAŘOVÁ, Věra. *Zmapování ekonomické situace pěstounských rodin a zařízení pro výkon pěstounské péče*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí v.v.i., 2010.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

- MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: Avicem, 1989. ISBN 08-011-86
- MACELA, Miloslav, 2015. *Reforma péče o ohrožené děti v České republice: Závěry nejnovějších výzkumů a jejich dopad do praxe*. In: Sociální práce. MPSV ISSN neuv. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp1_suplement_2015_web-150630103628.pdf
- MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8
- NOVÁK, Ondřej, PALEČEK, Jan, MATOUŠOVÁ-ŠMÍDOVÁ, Olga, VYSKOČIL, Filip, ZUMAN, Jakub, BUBLEOVÁ, Věduna. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s. ISBN 978-80-87455-15-9
- NECKÁŘ, Petr. *Adopce a pěstounská péče - aneb, jak na to*. Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904264-4-3
- NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-8613191-7
- PAZLROVÁ, Hana. *Pěstounská péče – manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8
- PURVIS, B. Karyn, CROSS R. David, SUNSHINE Lyons Wendy. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0
- ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie – dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1
- VYSKOČIL, Filip. *Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice*. Praha: SNRP 2014. ISBN

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál 2012. 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9

Internetové zdroje

Adite pro náhradní rodiny [online], Diakonie západ [cit. 20. 7. 2018]. Dostupné na <http://www.diakoniezapad.cz/sluzby-diakonie-zapad/adite-pro-nahradni-rodiny/>

Dávky pěstounské péče [online], Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 20. 7. 2018]. Dostupné na https://www.mpsv.cz/files/clanky/14871/brozura_Pestounske_davky_2013.pdf

Dítě [online], Wikipedie otevřená encyklopedie [cit. 28. 12. 2017]. Dostupné na <https://cs.wikipedia.org/wiki/Dítě>

Dohody o výkonu pěstounské péče [online], Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 20. 7. 2018]. Dostupné na <https://www.mpsv.cz/cs/14503>

Doprovázení [online], Rozum a cit [cit. 20. 7. 2018]. Dostupné na <http://www.rozumacit.cz/zs/doprovazeni.php>

Metodika [online], *Pěstounská péče na přechodnou dobu* [cit. 11. 2. 2018]. Dostupné na <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>

O nás [online], DOMUS centrum pro rodinu [cit. 20. 7. 2018]. Dostupné na <http://domus-cpr.cz/o-nas/>

O organizaci [online], LATUS pro rodinu [cit. 20. 7. 2018]. Dostupné na <https://www.latusprorodinu.cz/o-nas/>

Práva a povinnosti jiných fyzických osoby než rodiče [online], Právo na dětství [cit. 23. 1. 2018]. Dostupné na <http://www.pravonadetstvi.cz/rodice-a-siroka-verejnost/mate-dite-v->

nahradni-rodinne-peci/prava-a-povinnosti-osob-v-nahradni-rodinne-peci/prava-a-povinnosti-jinych-fyzickych-osob-nez-rodice/

Týrání [online], Fond ohrožených dětí [cit. 15. 1. 2018]. Dostupné na <http://www.fod.cz/nase-cinnost/o-tyrani>

Zákon 359/199 Sb. [online], Pěstounská péče na přechodnou dobu [cit. 28. 12. 2017]. Dostupné na <https://www.rpp.cz/inpage/zakon-o-socialne-pravni-ochrane-deti-po-novele-z-1-1-2>

Ukázka rozhovoru s respondentem č. 1

Já: „A proč Vás zaujala zrovna ta přechodná forma pěstounství?“

Respondent č. 1: „No, asi hlavně kvůli tomu, že je to na přechodnou dobu (smích), ne, já jsem si říkala, že vzít si dítě na trvalo jako dlouhodobí pěstouni, to ne, na to už bych ve svém věku neměla sílu a energii, tak jsem si říkala, že starat se vždycky takhle chvíli, potěšit se s tím miminkem nebo i klidně větším dítětem a pak mít ale mezitím odpočinek.“

Já: „Aha, takhle to zní vlastně úplně idylicky. A je to nakonec opravdu takové, jaké jste si to představovala?“

Respondent č. 1: „Tak samozřejmě že není. Ale nestěžuju si, hrozně mě to baví a naplňuje. A to opravdu nejsou takový ty planý řeči. Ale je to i starost a zdaleka to není tak, že se potěšíte s dětmi a pak je vrátíte. To vždycky kamarádka říká, že jestli jsem se chtěla jen potěšit s dětmi a pak je vrátit, tak jsem měla říct svým dětem, ať mi pořídí vnoučata (smích)“

Já: „No, to je asi pravda (smích). A kolik jste teda měla celkově v péči dětí?“

Respondent č. 1: „Celkově pět. Většinou to byla miminka, ale měla jsem si i staršího chlapečka.“

Já: „A jak se k Vám ty děti dostaly? Předpokládám, že miminka byla z kojeňáku?“

Respondent č. 1: „Jo, taky. Jedna holčička byla odebrána ze špatných podmínek, rodiče bydleli v nějakém zahradním domku, kde byla zima a neměli tam ani postel. Ale pak jsem jim jí vracela, našli si někde byt na ubytovně a začali pracovat. Někdy to je dobrý no, někdy se rodiče fakt začnou snažit, ale to vy takových příběhů taky budete znát mnoho, když teď pracujete v *****.“

Já: „No, jsem tam jen krátce, takže to je zatím málo příběhů. Ale říkám si, že někdy je to opravdu k neuvěření, jak se lidé dokážou chovat, ale to tady nebudeme rozebírat, radši. Když už jsme se dostaly k té doprovázející organizaci, vy jste teda u ******, je to tak?“

Respondent č. 1: „Ano, přesně tak.“

Já: „A proč jste si vybrala právě *****? Bylo to kvůli nějaké speciální službě nebo tak něco?“

Respondent č. 1: „Víte co, v tu chvíli, kdy vyřizujete všechny ty náležitosti a prostě všechno, co musíte mít, je pro Vás tohle jen další položka na seznamu, kterou musíte splnit. Mně paní na OSPODU nasměrovala na tuto organizaci, že s ní mají dobré zkušenosti. Tak jsem si říkala, že když jí ona hodnotí takhle pozitivně a nejspíš tomu rozumí a vyzná se, tak že to bude určitě dobrá organizace, tak jsem si sjednala dohodu tam a teď jsem za to velmi ráda.“

Já: „Chápu, když člověka vyřizuje tolika věcí najednou, tak je pak rád, že mu někdo alespoň trochu ulehčí. A říkáte, že jste ráda, že jste uzavřela dohodu právě tam, takže to znamená, že jste spokojená se službami, s klíčovým pracovníkem?“

Respondent č. 1: „Ano. Nevím, jestli ***** poskytuje nějaké speciální služby nebo něco, co jinde nemají, ale ty služby, které tam máme, jsou výborné. Paní ***** k nám chodí často, ale je to vždycky hrozně příjemné, Nikdy nemám pocit, že to je nějaká kontrola nebo tak něco. V tomto směru jsem fakt maximálně spokojená, vím, že je to jejich povinnost jo, ale i tak si myslím, že je to fajn, že to dělají tak, jak to dělají“.

Já: „No tak to je dobře, že jste spokojená. Asi už teď můžeme přejít k té nejdůležitější části, tedy k tomu procesu předávání. Jak se na něj díváte vy?“

Respondent č. 1: „No, teď už to pro mě není tak hrozné, jako na začátku. Pamatuji si, že první předávání bylo hrozné. Jak jsem fakt vůbec netušila, co bude a co se ode mě čeká, to bylo fakt hrozný. A to jsem první dítě předávala dlouhodobým pěstounům, že to ani nebylo do rodiny.“

Já: „Jak to, že jste netušila, co se bude dít? Neměla by Vám tohle říct doprovázející organizace, případně OSPOD?“

Respondent č. 1: „No, to asi měla a asi se i snažili mi něco k tomu říct, ale to byly takový obecný věci, který bych si na internetu našla taky. Já spíš chtěla vědět, jak se mam třeba chovat já, co ode mě kdo očekává, jak dlouho to třeba trvá, co se může v průběhu celého toho procesu stát.“

Já: „Chápu, to je naprosto pochopitelné, že jste tyhle informace chtěla. A řekla jste to třeba někomu z doprovázející organizace?“

Respondent č. 1: „No, neřekla, já jsem se totiž bála, aby si nemysleli, že to nezvládnou. Víte co, aby si nemysleli, že jsem na tohle moc přecitlivělá. Teď už bych se klidně zeptala a

jsem si jistá, že kdybych se tenkrát někoho zeptala, tak by mi ty informace třeba řekli. Zase si ale říkám, že oni věděli, že je to moje první předávání, tak mi tu péči mohli věnovat. Ale teď už je to jedno, zvládla jsem to a pak ještě třikrát a teď mě to za chvíli čeká zase.“

Já: *„Takže když to řeknu hodně blbě, byla vlastně chyba na obou stranách. Vy jste se bála zeptat a v doprovodné organizaci nikdo nevěnoval pozornost tomu, že je to Vaše první předání“.*

Respondent č. 1: *„Jo, vidíte, teď jste to výborně vystihla. Chyba byla na obou stranách“.*

Já: *„A říkala jste, že jste první dítě předávala dlouhodobým pěstounům, pomohlo Vám nějak to, že přebírající osoba jsou také pěstouni?“*

Respondent č. 1: *„Ano, hned první dítě, které jsem měla v péči, jsem pak předávala do dlouhodobé pěstounky a bylo to pro mě takové snazší, věděla jsem, že o Niky bude dobře postaráno. Někdy to teda víte, i když předáváte dítě do rodiny, ale tam máte stejně vždycky trošku pochybnosti“*

Já: *„Je to asi, obzvlášť při prvním předávání, snazší, když víte, že dítě předáváte do dobrých rukou, ne?“*

Respondent č. 1: *„Určitě, ale nejen při prvním předání, vždycky je to snazší. Pokaždé chcete vědět, že se dítě, o které jste se starala třeba půl roku, bude mít dobře. Ale přiznám se Vám, že když jsem Niky odevzdala, ta cesta v autě, kdy už jsem jí teda opravdu předala a jela jsem domů sama, tak jsem brečela. Musela jsem zastavit, vůbec jsem přes slzy neviděla na cestu. A doma jsme se pak ještě pohádali s manželem, vyčítal mi, že to teda nemám dělat, když to nezvládám. Od té doby jsem už kvůli předání nebrečela. No, vidíte, můžete si říkat, že jste profesionál, jaký chcete, ale tyhle momenty jsou prostě silný.“*

Já: *„Upřímně mě to vůbec nepřekvapuje. Já bych brečela taky a opravdu obdivuju, že to zvládáte. A jste hodná, že jste se se mnou o to podělila. A ještě mi řekněte, ta další předání už jste zvládala lépe?“*

Respondent č. 1: *„No, ono já jsem pak měla mezi prvním a druhým dítěte dlouhou pauzu, tak jsem se s tím nějak srovnala. Pak jsem ale předávala dítě do vlastní rodiny, jako jeho vlastní (smích) a to je zase úplně o něčem jiném.“*

Já: *„Je to předpokládám náročnější?“*

Respondent č. 1: „*Ano. To tedy je.*“

Já: „*A pomohla Vám v tomto procesu nějak doprovázející organizace?*“

Respondent č. 1: „*No, doprovodili mě na každé setkání. Za to, že tam byli, jsem byla hrozně ráda. Byla to pro mě taková podpora. Jinak v tom procesu samotném ta podpora moc nebyla.*“

Já: „*A když bychom se podívaly na tu dobu po předání, tam Vám byla nabídnuta nějaká podpora?*“

Respondent č. 1: „*Ne, po předání už se mi nikdo nevěnoval. Když už jsem neměla dítě v péči, neměla jsem asi nárok na péči ani já (smích).*“

Já: „*A byla byste za nějakou podporu po předání ráda?*“

Respondent č. 1: „*Byla. A nemuselo by to být ani nic velkého, stačilo by, kdybychom si po předání s klíčovou pracovnící na hodinu sedly a o všem si popovídaly, všechno shrnuly. Ale na to dneska asi nikdo nemá čas.*“

Já: „*Myslím, že byste to mohla zkusit navrhnout, zdá se mi to jako dobrý nápad, třeba by s tím klíčová pracovníce souhlasila. Budu si to pamatovat i pro svoji práci.*“

Respondent č. 1: „*Tak to Vám dám ještě jeden typ, hodně teď řešíme s dalšími pěstounkami ty různé věci, co se vyskytnou takhle společně. Víte, že si navzájem pomáháme. Ale není to nic oficiálního, ale právě si říkáme, že to zkusíme promyslet do detailu a zkusit navrhnout, že bychom se scházely oficiálně. Třeba by se nám to mohlo započítávat i do vzdělávání.*“

Já: „*Tak to děkuju za typ, je to opravdu zajímavé! A určitě to dotáhněte do konce, myslím, že to je velmi dobrá a přínosná věc, taková svépomocná skupina.*“

Respondent č. 1: „*Omlouvám se, malá tam kňourá, hned jsem tady.*“

Já: „*Určitě, běžte.*“

Respondent č. 1: Vrací se s malou v náruči. „*Vezmu jí k nám, nemá ráda, když je sama v místnosti, myslím, že to je z toho kojeneckého ústavu. Tam jsou pořád sami. Nevadí Vám to?*“

Já: *„Vůbec mi to nevadí. Ráda jí vidím. Jak se jmenuje?“*

Respondent č. 1: *„Stella. Napadá mě, že Vám můžu ukázat Stelly album, lepím tam fotky a píšu, jak se vyvíjí, co má ráda, lékařská vyšetření, prostě všechno, co se pak hodí dalším pěstounům nebo rodičům“*

Ukázka rozhovoru s respondentem č. 2

Já: „*To je v pořádku, myslím, že je naopak zajímavé, že uslyším i názor někoho, kdo s pěstounstvím začíná*“

Respondent č. 2: „*Tak jo, tak můžeme začít.*“

Já: „*Říkala jste, že jste pěstounkou rok a půl, kolik jste za tu dobu měla v péči dětí? A co Vás vlastně vedlo k tomu, abyste se stala pěstounkou?*“

Respondent č. 2: „*Měla jsem dvě děti, obě holčičky, kojence. A proč jsem se stala pěstounkou? Mám ráda děti a pořád jsem si říkala, že bych chtěla dětem nějak pomáhat, zároveň ale mít čas i na svoji rodinu.*“

Já: „*To je hezké, že jste chtěla pomáhat dětem, myslím, že to se Vám splnilo. A nelitujete toho někdy? Je pěstounství to, co jste očekávala?*“

Respondent č. 2: „*Litovat samozřejmě nelituju. No, trochu se to od těch představ liší, to je samozřejmé, ale hrozně si to užívám, opravdu.*“

Já: „*To zní dobře. A řekněte mi prosím ještě, v jaké organizaci máte dohodu?*“

Respondent č. 2: „*V *****.*“

Já: „*A měla jste nějaký důvod, proč si vybrat zrovna tuhle organizaci? Zaujala Vás nějaká konkrétní nabídka?*“

Respondent č. 2: „*Jo, já jsem našla, že ***** pořádá pobyty nebo nějaký akce pro děti v pěstounské péči a přišlo mi to hrozně super. Líbí se mi, že se ty děti spolu takhle setkávají, že spolu může sdílet ty zážitky, které mají. Ale já ještě na žádný takový akci nebyla, s těma miminkama to moc nemá cenu, no. A pak jsem teda taky zjistila, že taková odpoledne a akce pro děti pořádají i jiné organizace, ale já jsem tady spokojená, nechtěla bych měnit. A taky jsem to diskutovala s paní z OSPOD, jestli jsem si vybrala dobře*“

Já: „*Ano, ty respitní akce jsou dobré, to je pravda. Pokud Vám to nebude vadit, přešla bych teď k té nejdůležitější části a to k procesu předávání. Jak se k němu stavíte vy?*“

Respondent č. 2: „*No, to je zrovna věc, která jediná mi pořád dělá problém. Já vlastně předávala každé dítě jinam, jedno rodině, jedno k pěstounům.*“

Já: „A byl v tom podle Vás velký rozdíl, v tom, komu dítě předáváte?“

Respondent č. 2: „Jo, určitě. Předávání do rodiny je horší, je to hrozně náročné, nejen psychicky, ale i tak jako organizačně.“

Já: „Aha, můžete to nějak upřesnit, prosím?“

Respondent č. 2: „No, já když jsem předávala Lucinku její matce, byl tam velký problém v tom, že doprovodka pracovala a komunikovala výhradně se mnou, nikoli s matkou Lucky, která tak moc nevěděla, co se děje, co se bude dít, na co se má připravit a tak. Takže se vším pak volala mě, protože už jsme se v tu dobu znaly z prvotních kontaktů. Ale já jsem to v ***** řekla, že mi tohle jednání nevyhovuje, že bych byla ráda, aby do toho matku taky zapojili, přece o ní tam šlo nejvíc podle mě“.

Já: „Myslím, že je dobře, že jste to v organizaci řekla, možná si to kolikrát pracovníci ani neuvědomí, že matku vlastně vynechávají“

Respondent č. 2: „Jo, to asi jo. A další věc u toho předání do rodiny je, že se musíte připravit na kontakt s matkou. Většinou jste pro ni soupeř, myslí si, že ji dítě chcete ukrást. Při tom mém předání do rodiny to tak bylo. Přišli jsme tam a Lucka začala hystericky řvát, držela se mě kolem krku a odmítala se pustit i se na mámu jenom podívat. Tak jsem jí utěšovala, ať se nebojí, že jsem tam s ní a matka mě málem probodla pohledem, vlastně se jí ale nedivím. Fakt chápu, že by chtěla, aby se dítě takhle tulilo k ní, aby ona byla ta osoba, která ho ochraňuje. Bohužel na to ale měla myslet dřív. A teď nechci, aby to vyznělo, že někoho soudím naopak, nakonec jsme s Lucčinou matkou vycházely velice dobře, ale to u toho prvního kontaktu nikdy nevíte, že jo.“

Já: „Dokážu si představit, jak nepříjemné to musí být. A pomohla Vám v tomhle nějak doprovázející organizace?“

Respondent č. 2: „Upřímně moc ne. Ale já vlastně ani nevím, jak by mi zrovna s tímhle mohla pomoci. Mě spíš vadilo, že jsem dlouho nevěděla, jak to bude. Pořád to byla nejistota, no. Nikdo mi k tomuhle nic moc neřekl.“

Já: „Hm, je pochopitelný, že Vám to vadilo, myslím, že byste měla vědět, co Vás v procesu předávání čeká. A po předání dítěte s Vámi organizace nějak pracovala? Podpořila Vás nebo něco?“

Respondent č. 2: „*Ne. Ale řekli mi, že kdybych potřebovala, můžu se jim ozvat*“.

Já: „*A stačilo Vám to takhle?*“

Respondent č. 2: „*V tu chvíli jo. Omlouvám se, ale budu muset jít, za chvíli začínáme. Můžeme se případně sejít ještě odpoledne, po semináři*“

Ukázka rozhovoru s respondentem č. 3

Já: „*To zní zajímavě. Takže už jste zkušená, vidíte. Asi bych se pro začátek zeptala, jak dlouho už jste pěstounkou na přechodnou dobu? A pokud Vám to nevadí, můžete mi třeba i říct, proč jste se rozhodla být pěstounka na přechodnou dobu?*“

Respondent č. 3: „*No, už je to 7 let. Bylo to takové spontánní rozhodnutí by se dalo říct. Víte, my s manželem nemůžeme mít děti. No a přemýšleli jsme o adopci, o dlouhodobé pěstounské péči. Ale pak jsme si řekli, že takhle pomůžeme více dětem. A už si taky ve svém věku budu moci odpočinout, mezi jednotlivými dětmi.*“

Já: „*Aha, no, omlouvám se, že jsem se zeptala, doufám, že Vám nevadí o tom mluvit.*“

Respondent č. 3: „*Nebojte, už jsem o tom mluvila tolikrát, že mi to nedělá problém.*“

Já: „*Dobře. A kolik jste vlastně měla v péči dětí? A není to pro Vás náročné, když děti musíte vždycky nakonec, když to tak řeknu, odevzdat?*“

Respondent č. 3: „*Dohromady už šest. I teďka s Adrianem. Ale myslím, že Adriana už taky dlouho mít nebudu, už probíhají kontakty s pěstouny. Jsou to milí lidé a přijde mi, že se k nim Áda hrozně hodí, bude tam spokojený. No a to předávání...., hlavně ze začátku to bylo opravdu náročné. Ale teď už to beru jako nedílnou součást. Manžel mi vždycky říká, že jsem si to vybrala sama. A má pravdu, vybrala jsem si to i s tím, že děti budu mít jen na chvíli.*“

Já: „*Je dobře, že se na to díváte takhle. A u jaké organizace máte dohodu?*“

Respondent č. 3: „*U ***** a jsem tam opravdu spokojená*“

Já: „*A měla jste nějaký určitý důvod, proč si vybrat zrovna tuto organizace? Zaujalo Vás tam něco konkrétního?*“

Respondent č. 3: „*Ne, vůbec to nebylo tím, že by mě něco zaujalo. I když vlastně trochu jo. Paní na OSPOD mi dala výčet všech doprovázejících organizací ve městě, přidala k tomu doporučení na dvě, které jsou podle ní nejlepší, ale výběr mezi těma dvěma nechala na mě. Tak jsem si to hledala na internetu a víte co, já už nejsem úplně technickej typ, takže to s tím počítačem zase tolik neumím a na tý jedný stránce mi tam pořád vyskakovaly nějaký novinky a nemohla jsem se dobrat k nějakým informacím, k něčemu podstatnému*“

prostě, tak jsem to radši zavřela, abych se nemusela rozčilovat s tím (smích) a bylo rozhodnuto“

Já: *„No vidíte, i takové zdánlivé maličkosti dokážou ovlivnit rozhodnutí člověka. A jste tedy spokojená, jste říkala, to znamená, že Vám vyhovují služby, které ***** poskytuje?“*

Respondent č. 3: *„Ano a taky jsme si dobře sedli s paní *****, co mi dělá tu klíčovou pracovníci. Hodně často mi třeba volá a ptá se, jak se máme, taky k nám často chodí a zajímá se, jak se s Adrianem máme a vždycky si spolu tak hezky popovídáme“.*

Já: *„To je vždycky dobré, když si pěstoun s klíčovým pracovníkem sedne. Asi bych teď přešla k tomu, co je pro moji práci, tu diplomovou tedy, nejdůležitější a to proces předávání. Říkám si, že když jste pěstounkou již takhle dlouho, že asi budete mít zkušenost se všemi formami předávání, je to tak?“*

Respondent č. 3: *„Podle toho, co máte na mysli těmi všemi formami?“*

Já: *„No, předání do biologické rodiny, do dlouhodobé pěstounské péče a právě i do péče ústavní.“*

Respondent č. 3: *„Tak to ano, to předpokládáte správně, už jsem si prošla všemi těmito předáními.“*

Já: *„To je pro moji práci velmi přínosné. Myslím, že moc přechodných pěstounů nemá zkušenost s předáváním do ústavní péče.“*

Respondent č. 3: *„No nemá a je to jediné dobře. Já jsem totiž opravdu hodně proti tomu, aby se dítě s přechodné pěstounky předávaly do ústavu. Což znamená většinou do dětského domova. Dyť to je pak celá ta přechodná péče zbytečná by se dalo říct, protože i po měsíci tam, se ty děti vrátí přesně na tu úroveň, kde byly, než přišli do přechodky (**Je patrné rozčilení**)“*

Já: *„Když to takhle říkáte, tak mi přijde, že je vlastně úplně logické, aby se do ústavu děti nepředávali. Ale s tím asi nic nezmůžeme. A můžete mi ještě říct, jak to bylo, když jste předávala dítě do ústavní péče?“*

Respondent č. 3: *„Měla jsem v péči chlapce, který byl odebrán matce, která brala drogy. Chlapec byl u nás rok, v tu dobu již matka nebrala, měla podmínky, aby si ho mohla vzít k sobě. Pořád se ale čekalo na soud, trvalo hrozně dlouho, než proběhl. A v té době už byl*

u mě Tonda rok, takže jsem ho musela odevzdat, když to tak řeknu, do dětského domova, kde byl pak ještě asi čtyři měsíce. A já pak další půl rok nikoho v péči neměla, klidně mohl být u mě, ale to by se porušila pravidla pěstounské péče na přechodnou dobu. Já to jako na jednu stranu chápu, kdybych si ho nechala dýl, není to na přechodnou dobu, ale zase na ty čtyři měsíce si myslím, že do toho děcáku nemusel. Tak jsem tam za ním pak aspoň jezdila a upřímně jsem i přemýšlela o hostitelský péči, to už by bylo fakt absurdní ale (smích)“.

Já: „*No, chápu Vaše rozčilení, na druhou stranu, ta organizace je někdy opravdu náročná a je těžké to udělat tak, aby to bylo pro všechny správné“*

Respondent č. 3: „*Já to samozřejmě chápu taky, vím, že to takhle být musí a že to nikdo nedělá naschvál, ale radši bych dítě předávala do rodiny, to máte pak takový pocit šťastného konce (smích)“*

Já: „*Když už to zmiňujete, jak tedy vnímáte předávání do biologické rodiny?“*

Respondent č. 3: „*Já právě dobře. Když teda víte, že matka se snaží a chce se starat, to je pak takový přirozený proces, víte, že to dítě tam patří. Ale nebudu tvrdit, že to není těžké, Je to náročný proces, musí se sladit spoustu věcí, musíte počítat s tím, že Vám matka nebude vděčná, že se jí o dítě staráte. Nemám ráda to období, když mi sdělí, že matka má zájem a chce dítě do péče a vy musíte čekat na to první setkání, než se sama přesvědčíte, že to buď půjde anebo nepůjde“.*

Já.: „*A pomáhá Vám v tomhle procesu nějak doprovázející organizace?“*

Respondent č. 3: „*No, pomáhá a pak jsem dokonce pomohla já jim (smích)“*

Já: „*Ehm a jak jste jim pomohla?“*

Respondent č. 3: „*No, při asi druhém kontaktu s matkou jsme se snažili domluvit pravidla, že si Lili, bude moci vzít na víkend k sobě, abychom viděli, jak to zvládá, ale ještě jí pak vrátí mě, než si jí vezme oficiálně. Na to matka reagovala agresivně, že je to její dítě a rozhodně jí nebude nikomu vracet, že má pro všechno, co má mít a že si na ní sociálka zasedla. A bylo vidět, že paní z doprovodky vůbec nevěděla, jak reagovat, co má říct, byla úplně zaražená. Tak jsem se do toho vložila a matce vysvětlila, že chápu její rozpoložení, že se o dítě pořád musí dělit, ale ať nám věří, že všichni stojí při ní, prostě jsem se snažila jí to nějak vysvětlit, no“.*

Já: „Aha, to by se ale asi nemělo stávat, ne? Pracovník doprovázející organizace by měl být schopen reagovat ve všech situacích“

Respondent č. 3: „Jo, ale tohle byla taková mladá holčina, je mi jasné, že ty zkušenosti musí napřed nasbírat. A abych jí nekřivdila, tak se mi moc líbila jedna věc. Když jsem prvně viděla matku od dítěte, které jsem měla v péči, udělal jsem si o ní hned obrázek, samozřejmě špatný a pak jsem se všem snažila říkat, že matka asi nebude schopná se postarat a podobně a nikdo mě neposlouchala, jen slečna ***** a moc hezky se mnou o tomto tématu mluvila. Pak jsem to pochopila, ale při tom prvním kontaktu to bylo fakt hrozný. Jako když tam přede mnou stála taková, s prominutím maškara, s tří barevnýma vlasama, potetovaná od hlavy až k patě, s piercingem taky snad všude, nemůže se mi nikdo divit, že sem měla chuť se se Samem otočit a jít tase domů (smích). Pak mě to ale mrzelo, nakonec to byla hrozně fajn holka, spolupracující a dobrá máma, se kterou jsem ještě i dneska občas v kontaktu“.

Já: „Myslím, že to není nic špatného. Dneska se setkáme se spoustu věcí, které u lidí vzbuzují předsudku, a když jste si nakonec uvědomila, že je vše jinak, tak si myslím, že je vše v pořádku. Kdybychom se podívaly ještě na předání dlouhodobým pěstounům, to hodnotíte jak?“.

Respondent č. 3: „To je asi ta nejsnadnější forma, všichni tak nějak vědí, co mohou od koho očekávat, a vy jste v podstatě kolegové, tak se k sobě všichni chovají slušně. Co se týče dětí, pro ty je to ale proces náročný, stejně jako všechny ostatní. V tomhle směru to ty přípravy vyžaduje taky, to vidím i teď, když jsme v tom procesu s Adrianem.“

Já: „To je jasné, pro děti je to vždycky náročné. A co potom po předání, spolupracovala s Vámi nějak doprovázející organizace? Mám na mysli nějakou podporu nebo tak něco“.

Respondent č. 3: „Ano, nemůžu říct, že by to byla úplně nějaká velká podpora, ale zajímali se, jak mi je, jak se cítím. Taky mi doporučovali nějaké knížky s touto problematikou, opravdu se snažili mi to ulehčit. A víte co, to by pro Vás taky mohlo být zajímavé, hodně se setkávám i s dalšími pěstovkami a už kolikrát jsme říkaly, že by bylo fajn, kdybyste se někdy takhle po tom, co některá z nás dítě předá a povídaly si o tom. Každá máme hodně zkušenosti a každá nějakou taktiku, jak to zvládáme, tak o těch schůzkách teď přemýšlíme“.

Já: „Aha, to je zajímavé, to je dobře, že mi to říkáte! A myslím, že i když to zkusíte navrhnout v organizaci, určitě by Vám pomohli to nějak zorganizovat. Jinak je fajn, že se Vám věnovali i v období po předání. A ještě mě zajímá, setkáváte se v rámci pěstounské péče na přechodnou dobu s nějakými problémy? Něco, co je pro Vás obtížné?“

Respondent č. 3: „Problémy asi ne. Nebo tedy nic velkého, nic čemu bych říkala problém. Jen teď aktuálně řešíme, myslím, že kvůli nějakému incidentu, který měli v organizaci, jak je to s tím, když dítě třeba dáme matce a u ní se mu něco stane. Mě by vlastně ani dřív nenapadlo nad tímto přemýšlet, což bych teda asi měla. Mluvily jsme o tom na konzultacích s paní ***** a ona vlastně taky pořádně nevěděla, jak to je. Teď jsem ale dostala tu brožuru a tam je to všechno napsané.“

Já: „Ty jo, nad tímhle jsem taky nikdy nepřemýšlela, přitom je to asi opravdu vážné téma, ale je dobře, že jste to s paní ***** probraly. No vidíte a to jsme už probraly asi vše, co jsem potřebovala vědět, děkuju Vám, řekla jste mi cenné a zajímavé informace“.

Respondent č. 3: „Jsem ráda, že jsem Vám pomohla a hezky se mi s Vámi povídalo“.

Já: „Tak to jsem ráda! A vlastně teď jsem si vzpomněla, můžu se ještě na něco zeptat?“

Respondent č. 3: „Určitě, povídejte“.

Já: „Děláte také dětem, které máte v péči knihu, kterou pak spolu s dítětem předáte? Jako nějaké fotografie, informace o jeho vývoji a podobně? Paní pěstounka, se kterou jsem také mluvila ohledně mé práce, takovou knihu pro děti dělá“

Respondent č. 3: „Ano, snažím se. Ale Adrian tam toho teď moc nemá, chcete jí vidět?“

Ukázka rozhovoru s respondentem č. 4

Já: „*Tak jste ale dobrá, že jste to zvládla a že jste do toho vůbec šla! Pavlík si to určitě užil! Ještě mi řekněte prosím, u které organizace máte dohodu? A když už jsme u toho, proč jste si vůbec tuto organizaci vybrala?*“

Respondent č. 4: „*No, já jsem upřímně dlouho nevěděla, u koho tu dohodu podepsat. Hledala jsem, která organizace poskytuje jaké služby, jenže to většinou nikde moc nevyčtete. Je to hodně o lidech, ty udělají nejvíc. Já jsem teď u ***** a právě tam jsou hrozně fajn lidé, myslím, že jsem vybrala dobře.*“

Já: „*Aha, můžete to prosím nějak upřesnit?*“

Respondent č. 4: „*Myslím to tak, že se ke mně prostě chovají lidsky, to mi vyhovuje. Mě třeba přišlo hrozně milý a hezký, že třeba po předání a po tom, co jsme to uzavřeli, přišla pani ***** s tím, jestli je to všechno v pořádku a jestli se může v týdnu zastavit, že bychom to spolu ještě probraly. Nevím, třeba to je normální všude, ale mě tohle prostě hrozně potěšilo, bylo to podle mě takový lidský, víte jak to myslím? Že jsem najednou nebyla jen ta pěstounka, která to má vlastně v popisu práce, ale byla jsem člověk, to bylo prostě příjemný.*“

Já: „*To chápu, tohle je určitě důležité. Je dobře, že se zmiňujete o tom procesu předávání, to je totiž pro moji práci to nejdůležitější téma. Jak tento proces zvládáte vy? Teď mě vlastně napadá, že jsem se ani nezeptala, kolik už jste měla v péči dětí?*“

Respondent č. 4: „*Měla jsem v péči celkem 4 děti, když to počítám i teď s Pavlíkem. A to předávání je pro mě pořád docela náročné.*“

Já: „*A v čem konkrétně?*“

Respondent č. 4: „*No, tak hlavně proto, že já jsem takový ten typ, který musí mít všechno naplánovaný a vědět věci dopředu a s tím v procesu předávání úplně nemůžu počítat. Přitom si myslím, že by to normálně šlo naplánovat líp, ale to bych tam asi musela pracovat já (smích). Ne, ale opravdu, jednou jsem se o tom zmiňovala pani z ***** a ta říkala, že jejich chyba to není, že oni zase čekají na to, až se vyjádří někdo další. Vlastně si říkám, že tam je pořád problém mezi tou doprovázející organizací a OSPOD. Mě už pak přišlo, že tam snad mají problém ty dvě pani mezi sebou a řeší si to skrz práci, protože někdy to už bylo fakt směšný. Pani z DO mi třeba často říkala, že se omlouvá, ale čeká na*

vyjádření paní ***** z OSPOD, která se s vyjádřením teda moc nehrne. Myslím, že jednou už jsem tam bouchla a něco jim tam zostra řekla (smích)“.

Já: „A pomohlo to nějak?“

Respondent č. 4: „Ne, stejně to pořád trvá, ale musela jsem si vyslechnout všechny ty kroky, které se musí udělat v průběhu toho předání, abych pochopila, jak je těžký to naplánovat. Ale to chápu, nic nic, to už nebudu rozebírat.“

Já: „Myslím, že takhle je to ale všude, kde spolu musí pracovat více organizací, to si asi nevyberete. Ale zpátky k tomu procesu předávání, řekněte mi, máte zkušenost s předáváním dětí k rodičům i k dlouhodobým pěstounům?“

Respondent č. 4: „Ano, mám zkušenost s obojím. K těm pěstounům si myslím, že je to takový snazší, víte většinou, že to dítě jde do dobrých rukou. Když předáváte do rodiny, vidím ještě důležitý rozdíl v tom, jakým způsobem to dítě o ty rodiče přišlo. Když se dítě předává rodičům, je důležité, jestli je to dítě, které k nám přišlo rovnou z kojeneckého ústavu nebo dítě, které bylo z rodiny odebráno, je to logické. Když předáváte dítě z kojeňáku, většinou si na mámu nepamatuje, protože jí vidělo jen dva dny a musíte ho pak s ní seznámit, učit jí, jak s ním zacházet, co má rádo a tak, to dítě si vytváří vztah a důvěru v podstatě k cizímu člověku. Když je to ale dítě odebraný z nevhodných podmínek, kdy máma brala drogy a nestarala se, to předávání je pak obtížnější. Pro ty děti je to těžký v tom, že v rodiče mnohdy ztratí důvěru, pro nás v tom, že se snažíme těm dětem po určitou dobu dávat to nejlepší a pak sledujeme, jak se postupně vrací zpátky do bídy. Nebo ne do bídy, já nevím, jak to říct, chápete mě? Ale rodina je rodina no, já vím“.

Já: „Úplně Vám rozumím, vím, jak to myslíte. A přijde mi hrozně zajímavý ten názor na to, že je rozdíl v tom, jak o rodinu dítě přišlo. A setkala jste se také s tím, že jste předávala dítě do ústavní péče?:“

Respondent č. 4: „Ne, do ústavní péče jsem nepředávala, naštěstí. Ale už jsem nad tím kolikrát přemýšlela a říkala jsem si, jak bych to tomu dítěti asi vysvětlila. Do ústavní péče jdou většinou děti starší a ty musíte připravit na to, kam jdou a tohle mi přijde naprosto mimo. Ale jak říkám, já se s tím zatím nesečkala.“

Já: „Dobře, a když se ještě vrátím k tomu předávání do rodiny, pomohla Vám v tomhle procesu nějak doprovázející organizace?“

Respondent č. 4: „No, asi nejvíc mi pomohla v tom, že se mnou vždycky na každé setkání šla paní ****. A už jenom to, že tam paní **** byla, pro mě bylo hrozně úlevný, vnímala jsem, že je tam někdo, kdo je tam prostě se mnou a kvůli mně. Při té první schůzce mi to hrozně pomohlo. Asi to bylo i tím, že jsem se tam necítila tolik jako vetřelec. Víte co, kór když jdete do té biologický rodiny, tak jste tam vždycky tak nějak jako navíc, prostě někdo, kdo má jejich dítě a oni to dítě chtěj a dost často vám to dávají najevo.“

Já: „A vy jste vlastně říkala, že Vám potom paní **** pomohla i po tom předání, že jo“?

Respondent č. 4: „Ano, v tomhle mám opravdu štěstí. A taky si hodně pomáháme s ostatníma pěstounkami, víte, každá má nějakou zkušenost, tak si tyto zkušenosti navzájem říkáme, pomáháme si, i třeba s hlídáním, protože to je taky někdy problém. Ale s tou naší skupinou je to opravdu hrozně fajn, ta mi kolikrát hodně pomohla“.

Já: „Ano, už jsem to slyšela, když jsem dělala rozhovory s dalšíma pěstounkami“

Respondent č. 4: „Vím, s paní ***** že? Říkala mi to, ona je totiž taky v té naší skupině (smích)“

Ukázka rozhovoru s respondentem č. 5

Já: „Říkala jste, že jste uzavřela dohodu s organizací *****, zajímalo by mě, proč jste si vybrala zrovna tuto organizaci? Je to kvůli nějakým speciálním službám, které tato organizace poskytuje?“

Respondent č. 5: „No, to ani ne. Bavily jsme se s paní **** z OSPOD a ona mi doporučovala právě tuhle organizaci, že je dobrá a mají tam volnou kapacitu. A k tomu jsem dostala jejich letáček a ten mě prostě zaujal. Já jsem takový kreativní typ a opravdu na mě ten letáček působil hrozně promyšleně, nebyl kýčovitej a byl prostě hrozně milý“

Já: „Aha, vidíte, to je zajímavý, co všechno může výběr ovlivnit a jak jste s organizací spokojená? Vyhovují Vám služby, které poskytuje?“

Respondent č. 5: „Ano, jsem spokojená. Nemám zkušenosti z jiných organizací, takže nevím, jak třeba fungují jiné organizace, ale mě to takhle vyhovuje. Teď se teda kvůli nějakým personálním změnám neustále měnila klíčová pracovníce, ale i tak dobrý. Často sem za mnou jezdí.“

Já: „Takže spolupráce s organizací je dobrá a co ty služby, které jsou poskytované v rámci dohody nebo i nad rámec?“

Respondent č. 5: „S tím jsem taky spokojená, naše doprovodka nabízí pro pěstouny vzdělávání v oblasti attachmentu, což mi přijde skvělý, protože když o tom attachmentu něco víte, je vám jasné, že děti z pěstounské péče jsou prostě jiné a je potřeba se k nim také jinak chovat a jinak k nim přistupovat. Což si mnoho pěstounů, spíš teda ale asi dlouhodobých a příbuzenských pěstounů ani neuvědomuje. Proto jsem za tyhle semináře ráda.“

Já: „To zní tedy zajímavě. A taky se těchto seminářů účastníte?“

Respondent č. 5: „Samozřejmě. Moc mě to baví“.

Já: „A když teď přejdeme k procesu předávání, to je pro moji práci velmi důležité. Jak vy tento proces hodnotíte?“

Respondent č. 5: „Já říkám, že to je nutné zlo. Není to příjemný proces, a když je do toho zahrnutá biologická rodina, je to vždycky ještě horší“

Já: „Co myslíte tím ještě horší?“

Respondent č. 5: „Nevím ani, jak to říct, cítím se tam vždycky hrozně blbě, před tou biologickou rodinou, která Vám je všechno, jen ne vděčná za to, že se jí staráte o dítě a pak i před těma sociálníma pracovníkama, protože jsem si kolikrát říkala, že ta máma je prostě mimo a byla jsem evidentně jediná, kdo si toho všiml, tak jsem to třeba i šla někomu říct a oni mě odbyli tím, že jsou tam snad od toho oni, aby to posoudili. A není to jen o tomhle, ta biologická rodina je někdy peklo“

Já: „Můžete to nějak upřesnit? Někjaký příklad třeba?“

Respondent č. 5: „Když vracím dítě do jeho pravý rodiny a teď myslím spíš ty větší děti, který byly z rodiny odebrány, protože se o ně rodiče nestarali, strašně pak řeším, jaký tam mají podmínky, do čeho se bude vracet. Občas se Vám totiž stane, že od těch dětí slyšíte věci, který ani slyšet nechcete. Například jednou jsem měla v asi půl roku v péči čtyřletého chlapce, a když u nás byl hned první den a ukazovala jsem mu, kde má věci a ukázala jsem mu, že na umyvadle má kartáček na zuby, úplně se rozzářil a ptal se, jestli je ten kartáček opravdu jeho, že nikdy neměl vlastní kartáček, vždycky ho měl napůl s maminkou (smích), ale věřte mi, že tenkrát mi do smíchu nebylo vůbec. Bylo tam i hodně jiných věcí, ale to vám říkat nebudu. A když Vám pak někdo za půl roku řekne, že v tý rodině je už všechno v pořádku, chcete vědět, že to tak opravdu je!“

Já: „To se tedy upřímně nedivím, taky bych to chtěla vědět. A pomohla Vám v této fázi nějak doprovázející organizace?“

Respondent č. 5: „No, upřímně ani ne. Ono v tom období předání se podle mě angažuje spíše OSPOD, paní z ***** tam sice byla, ale skoro do toho nezasahovala. A jednou jsme tam měli opravdu problém, kdy jsem prostě na setkání musela vzít mého vlastního syna, neměl ho kdo hlídat, jenže on tam hrozně zlobil, tak jsem na něj zakřičela a on na mě začal křičet, že ho nemám ráda, že mi asi nestačí, když si pořád tahám domů cizí děti. Všichni jsme zůstali jako opaření, to nikdo nečekal. Jenže já bych zrovna v tuhle chvíli ocenila, kdyby se do toho doprovodka nějak vložila, když mě má podporovat, to se ale nestalo.“

Já: „Aha, to je opravdu těžká situace, ale jak jste říkala, je to situace, kterou nikdo nečekal, je těžké na to reagovat. Ale to samozřejmě neomlouvám doprovodnou organizaci a setkala jsem se ještě s nějakým problémem v rámci pěstounské péče na přechodnou dobu, případně v samotném procesu předání?“

Respondent č. 5: „Ano, já vím, byli jsme z toho všichni překvapeni, no. Já to pak doma obřečela, co Vám budu povídat. A s nějakými většími problémy jsem se nesetkala. Párkrát jsem teda měla problém, že když byl nemocný můj syn, měla jsem trochu problém s hlídáním, i když to bylo naopak vlastně, ale to není věc, která by nešla vyřešit, to bych jako problém nenazývala.“

Já: „Aha, je fajn, že to berete takhle. A ještě prosím poslední otázka, jak probíhala spolupráce s doprovázející organizací po tom, co jste předala dítě k rodičům případně do dlouhodobé pěstounské péče?“

Respondent č. 5: „Ne. Vždycky jsme to ukončili na tom posledním setkání, kde proběhlo pár takových těch řečnických frází, jestli je vše v pořádku a pak už nic. Teda nic jako co se týkalo toho případu, v kontaktu jsme samozřejmě byli“.

Ukázka rozhovoru s respondentem č. 6

Já: „A mohla bych se zeptat, podle čeho jste si vybrala právě tuto organizaci?“

Respondent č. 6: „Já jsem se prostě zeptala na sociálce, jestli by mi neporadili. Tak jsme spolu vybrali *****. A já jsem se pak jen koukla na internet, prošla jsem jejich nabídku a přišlo mi to dobrý, nedělala jsem z toho žádnou vědu“.

Já: „Tak ono se říká, že tyhle nejrychlejší a spontánní rozhodnutí bývají nejlepší. A co služby, které jsou ve Vaší organizaci poskytovány, vyhovují Vám?“

Respondent č. 6: „Ano, vyhovují. Trošku mě tedy zklamalo, že jednou nabízeli nějaké Vánoční vyrábění, tak jsme se tam chystali a nakonec se to zrušilo, protože měli nějaké personální problémy a letos na léto zase zrušili pobyt pro pěstouny s dětmi. To mě třeba mrzí, proč to nabízí, když to pak nakonec není?“

Já: „Někdy se třeba stane, že se nepřihlásí dostatek lidí, tak se takové akce ruší, ale samozřejmě nevím, jak to bylo zrovna ve Vašem případě. A když pomineme tohle, tak jste spokojená?“

Respondent č. 6: „Jo, to jsem. Mám všechny informace, které potřebuju a vím, že se na ně mohu kdykoliv obrátit.“

Já: „To je fajn. A když se podíváme už na ten samotný proces předání, jak ho hodnotíte vy? Jaká forma je podle Vás ta nejobtížnější?“

Respondent č. 6: „Tak ten je pro mě pořád hodně náročný. Nevím, jestli nejnáročnější, ale nemám ráda předávání do biologické rodiny. Tam je tolik věcí, které jsou proti Vám, když to tak řeknu, že je to prostě nepříjemné.“

Já: „Aha a co třeba se v rámci toho předávání může objevit?“

Respondent č. 6: „Je to různé, někdy Vám nesesedne matka a je pak hrozně složité se tím prokousat, objevují se i situace, které jsou opravdu nepříjemné a neví si s nimi rady ani klíčoví pracovníci, to se třeba stalo mě. Matka u toho setkání začala dělat hrozný scény, začala smlouvat, aby s malou mohla být dýl, vůbec nechtěla dodržovat pravidla, všechny nás tam skoro poslala, no, víte kam. A paní ***** , která na to asi nebyla úplně připravená, byla hrozně vyplašená, bylo mi jí až líto, jak se snažila to nějak zvládnout. Snažila jsem se jí nějak podpořit, ale všichni jsme z toho byli hotoví.“

Já: „No, nejste první, kdo mi o něčem takovém říká. Ale někdy se to tak prostě stane, že nějaká událost všechny rozhodí. A jak jste mluvila o tom, že Vám nesejde matka, to se Vám taky stalo?“

Respondent č. 6: „Ano. A snažila jsem se o tom mluvit i s paní z *****, ale ta na to nijak nereagovala, přitom to byly fakt věci, který si myslím, že byly důležité a že jsem jim tím chtěla pomoci. Už jsem pak radši nic neříkala, protože jsem si říkala, že to musí vypadat, jakože tu matku pomlouvám. Přitom já jsem s ní vycházela opravdu dobře a neříkala jsem nic špatného, jenom jsem jim chtěla doporučit, čemu by se u ní měli věnovat“.

Já: „Někdy je to těžké, klíčoví pracovníci se snaží být nestranní. A jak prožíváte ten proces předávání celkově, jak zvládáte, to samotné předání?“

Respondent č. 6: „No, snažím se. Nechci, aby to znělo nějak dojemně nebo tak, tyhle momenty k tomu prostě patří, ale chvíli vám vždycky trvá, než si zvyknete, že jste najednou sama. Nebo ne sama, ale chápete, ten první den je prostě smutnej, tak a řekla jsem to. Je to prostě smutný (smích).“

Já: „Tomu naprosto rozumím a nebojte, já si taky myslím, že to je smutné. A věnoval se Vám někdo z doprovázející organizace po tom procesu předání?“

Respondent č. 6: „No, po tom předání, kde jsme měli potíže s tou matkou, mě kontaktovala paní *****, asi týden po tom předání a ptala se, jak se mám, jak se cítím, jestli je vše v pořádku. To mě tenkrát strašně potěšilo. A taky jsme se s paní ***** bavili o tom, že by bylo fajn, kdybychom měli nějakou skupinu, počkejte, jak to paní ***** říkala...“

Já: „Svépomocná skupina?“

Respondent č. 6: „Joo, to je ono. Mě to přijde hrozně fajn nápad, protože nejlíp si stejně poradí lidé, kteří mají stejné zkušenosti a ví, o čem mluví.“

Bibliografické údaje

Jméno a příjmení autorky: Bc. Barbora Plojharová

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Název práce: Problematika předávání dětí z pěstounské péče na přechodnou dobu do dlouhodobé péče

Vedoucí práce: PhDr. Hana Hejná

Rok dokončení práce: 2018

Počet stran (bez příloh): 63

Přímé citace: 4 214

Ostatní text: 118 409

Celkový počet znaků: 122 623

Počet titulů české literatury a pramenů: 30

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 2

Počet internetových odkazů: 11

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD

Text práce ve formátu PDF: Diplomová práce_Plojharová_PPnPD_2018

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: **Bc. Barbora Plojharová**

Obor studia: **Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii**

Název práce: **Problematika předávání dětí z pěstounské péče na přechodnou dobu**

Vedoucí práce: **PhDr. Hana Hejtná**

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): **63**

Počet stránek příloh: **21**

Počet titulů v seznamu literatury: **43**

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

--	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jaká úskalí v realizaci pěstounské péče na přechodnou dobu jste z pohledu pěstounů zaznamenala? Jsou tato úskalí řešitelná současnou právní úpravou a teoretickou vybaveností odborné veřejnosti?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka zvolila velmi aktuální a nové téma. Přestože přímo v práci s pěstouny není angažována, velmi dobře se v problematice zorientovala a v teoretické části se věnovala nosné problematice v této části oboru náhradní rodinné péče. Zvláště lze ocenit vzhled do zahraničních zkušeností, zvláště ve Velké Británii, která byla hlavní inspirací při novelizaci zákona o sociálně právní ochraně dětí v ČR. Téma pěstounské péče na přechodnou dobu je z pohledu realizace v praxi poměrně nové, a tudíž autorka neměla lehký úkol – zvládnout téma v jeho šíři a strukturovat. Přestože je možné si představit několik možných variant pojetí této problematiky, zvolená varianta v této diplomové práci je zajímavá a inspirativní. Je zjevné, že autorka se práci hodně věnovala a o uchopení tématu přemýšlela.

Ve výzkumné části se autorka věnuje velmi důležité otázce, a to je problematice předávání dítěte pěstounem z jeho pohledu. Zvolila správně kvalitativní metodu výzkumného šetření, jelikož osobní prožitky, poznatky a postřehy pěstounů je nutné znát do hloubky a v širších souvislostech. Výzkumné otázky byly zvoleny přílehavě k cíli výzkumu. Autorka je zřejmě jednou z prvních subjektů (ne-li prvním), který se těmito otázkám věnoval, a tudíž i ambice autorky „že by tato práce mohla posloužit jako inspirace pro další výzkumy a šetření v oblasti pěstounské péče na přechodnou dobu, konkrétně v oblasti předávání dětí do dlouhodobé péče“ (viz 6.4 Diskuse, str. 61).

Diplomová práce splňuje požadavky na ním kladené a nad to jde o novátorský počín, který je nutné náležitě ocenit. Skoro se nechce věřit, že téma autorka přijala jako výzvu, bez praktických zkušeností v daném oblasti. O to více jde o skvělou práci s odbornou literaturou a autorka osvědčila schopnost nahlédnout na základě studia na podstatu problematiky a dále ji rozvinout. Práci hodnotím výbornou.

Doporučení k obhajobě: **doporučuji**

Navrhovaná klasifikace: **1**

27.8.2018

PhDr. Hana Hejná

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: **Barbora Plojharová**

Obor studia: Sociální práce zaměřená na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Problematika předávání dětí z pěstounské péče na přechodnou dobu do dlouhodobé péče

Oponent práce: Mgr. Iveta Jelínková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 63

Počet stránek příloh: 21

Počet titulů v seznamu literatury: 32

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		x		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

--	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

		x		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

--	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		x		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

		x		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		x		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

V čem konkrétně vidíte zlepšení služeb doprovázejících organizací a které služby podle Vás pěstounům úplně chybí.

Navrhla byste nějaké procesní změny na základě Vámi zjištěných výsledků výzkumu?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka si jako téma své diplomové práce zvolila pěstounskou péči, konkrétně problematiku předávání dětí z pěstounské péče na přechodnou dobu. Jde o práci, jenž má teoretické-empirický charakter.

Teoretická část se zabývá teoretickými podklady, jako je rodina a dítě, funkce a typy rodiny. Dále autorka píše o náhradní rodinné péči, o jejich formách a důkladněji potom o pěstounské péči na přechodnou dobu, jenž je stěžejní pro její práci. Nakonec nás seznamuje s fungováním pěstounské péče na přechodnou dobu v zahraničí. Poslední kapitola je cílená na doprovázení a služby pro pěstouny.

Názvy kapitol odpovídají tématu práce a celkem logicky na sebe navazují, i když některé podkapitoly (např. 1.2.3,...) by zasloužily poznámku, proč právě tato problematika, jak se samotnou prací souvisí. Výtkou je také použití literatury významně staršího data, na něž odkazuje s přídavkem: „V současné době,...“. V Úvodu pak není uveden stručný obsah práce.

V empirické části práce autorka představila šetření. Zvolila kvalitativní metodu, kdy formou polostrukturovaných rozhovorů zjišťovala, co je v procesu předávání dětí pro pěstouny na přechodnou dobu nejobtížnější a jak by mohla pomoci doprovázející organizace. Výzkumné šetření autorka zrealizovala aktivně a získaná data utřídila a zpracovala a vyhodnotila.

Pěstounská péče na přechodnou dobu se rozvíjí podle nových pravidel daných novelou o SPOD a často sami pěstouni trpí neznalostí. Oceňuji, jak se autorka této problematiky ujala a zpracovala ji.

Výtky se týkají formální zpracování práce. Práce obsahuje hrubé chyby (např. str. 6, 9, 62), a překlepy v textu. Není dodrženo pravidlo, že každá hlavní kapitola začíná na nové straně. V práci chybí úvodní strana v ČJ. V práci není uvedeno, zda jména, jež jsou v prepisech rozhovorů uváděna, upravila. Připomínky, zohledňuji při celkovém hodnocení práce.

Práce splňuje nároky na daný typ diplomové práce.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: **2 – velmi dobře**

Praha 28. 8. 2018

Mgr. Iveta Jelínková